

9/498/

P 23

FONDUL DOCUMENTAR

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

POVESTIRI DIN CRONICARI

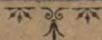
PUBLICATE

DE

OVID DENSUSIANU

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ

— CLUJ —

215.185

148

12
1995

BUCUREȘTI

Editura Librăriei „UNIVERSALA” ALCALAY & Co.

No. 27. — Calea Victoriei. — No. 27

90 1-738

scu.

POVESTIRI DIN CRONICARI

PREFAȚA

Afară de specialiști, prea puțini ajung să cunoască cum scriau cronicarii noștri, pentru că nu s'a dat până acum o culegere de bucăți mai caracteristice din operelor. Dacă cineva nu urmărește cercetări de istorie ori de literatură, îi vine greu să parcurgă sutele de pagini din colecțiunile în care s'au tipărit vechile noastre cronici; și chiar dacă are curiozitatea să le deschidă, se împiedică la fiecare pas de forme arhaice pe care nu le poate înțelege, lipsind glosariile care să-l lămurească, după cum lipsește și un dicționar al vechii noastre limbi.

Am crezut deci că o culegere în felul acesteia poate fi de folos cetitorilor care

ar voi să se întoarcă spre trecutul literaturii noastre și să vadă cum își așterneau gândurile bătrânii noștri scriitori; ea va putea folosi și elevilor din cursul superior al liceului, dându-le un material mai bogat decât acela pe care-l găsesc în manualele de literatură.

Firește o culegere de cronicari nu poate avea numai decât ca scop să dea modele de limba literară, deși unii mai cred și azi în așa ceva și îndeamnă pe scriitori să se întoarcă la felul în care se scria altădată; arhaizarea stilului e un sfat de pedanți ori de neînțelegători ai mersului firesc pe care trebuie să-l urmeze limba. De altă parte, nu trebuie să exagerăm valoarea literară a limbii cronicarilor, căutând s'o înfățișăm ca pe o frumusețe și bogăție neîntrecute; rari sunt pasagiile care să ne farmece prin plasticitate, prin puterea lor de expresiune; oameni cele mai de multe ori fără cultură mai întinsă, influențați adeseori și de vre-o limbă străină pe care o cunoșteau, cronicarii scriau fără să aleagă mult cuvintele, fără să dea

podoabe literare frazei și fără să se întrebe totdeauna dacă în felul de exprimare nu eră ceva străin, nepotrivit cu firea limbii române; de aceea atâtea pasagii greu de urmărit, atâtea fraze greoaie, chinuite și de o legătură logică pe care n'o putem totdeauna ușor descurecă astăzi.

Cunoașterea vechii literaturi istorice poate fi deci interesantă mai mult prin aceea că ne dă prilej să vedem ce eră limba noastră de acum o sută ori două sute de ani, ce știau oamenii cu carte despre trecutul nostru mai îndepărtat, cum priviau ei întâmplările la care luau parte, cum eră sufletul lor și al contemporanilor etc, — în afară bine înțeles de interesul pe care-l prezintă ca izvoare directe de informațiune pentru anumite fapte.

În felul acesta am voit să înfățișăm literatura cronicarilor prin bucățile pe care le publicăm.

Ca text am urmat, pe lângă colecțiunea lui Kogălniceanu și ce s'a dat în MAGAZINUL ISTORIC, edițiunile speciale pu-

blicate de D. Iorga (pentru cronica lui Constantin Căpitanul) și de Șt. Greceanu (pentru cronica lui Radu Greceanu).

Explicațiunile din note dau ceea-ce eră indispensabil înțelegerii textului; pentru numele de funcțiuni care sunt înșirate la pag. 141 și urm. am crezut inutil să mai dăm explicațiuni, și de aceea cetitorul va recurge la lămuririle care se dau acolo.

Ovid Densușianu.

EVENIMENTE STAREA ȚĂRILOR ÎN TRECUT FIGURI ISTORICE

Descălecatul Țării-Românești

Iar când au fost la cursul anilor dela Adam 6798 (1290), fiind în țara ungurească un Voevod ce l-au chemat Radu-Negru Voevod, mare herțeg ¹⁾ pre Almaș și pre Făgăraș, rădicatu-s'au de acolo cu toată casa lui și cu mulțime de noroadă, Români, Papistași, Sași, de tot felul de oameni, pogrându-se pre apa Dâmboviței început-au a face țară nouă. Întâiu au făcut orașul ce-i zic Câmpu-lung, acolo au făcut și o biserică mare și frumoasă și înaltă. De a-

1) Duce

colo au descăl cat la Argeș, și iar au făcut oraș mare și și-au pus scaunul de domnie, făcând curți de piatră și case domnești și biserică mare și frumoasă. Iar noroadele ce pogorâse cu dânsul, unii s'au tins pre supt munți, ajungând până în apa Siretului și până la Brăila, iar alții s'au tins în jos preste tot locul de au făcut orașe și sate până în marginea Dunării și până în Olt.

Atunce și Băsărăbeștii cu toată boierimea ce eră mai înainte preste Olt s'au sculat cu toții de au venit la Radu-Vodă Negru, închinându-se să fie supt porunca lui și numai el să fie Domn preste toți. De atunce s'au numit țara de-i zic Țara-Românească.

(Istoria Țării-Românești).

Când au fost cursul anilor dela Adam leat ¹⁾ 6798 (dela Hr. 1290) Radu-Vodă Negru, care aveă scaunul său la Făgăraș, dela moșai și strămoșai Rumănilor, carii venise dela Roma, în zilele lui Traian împăratul Romei, s'au socotit ca să-și mute scaunul dencoace, peste plaiu. Pricina pentru ce, nu se găsește scris nici de ai noștri, nici de străini, numai, mi să pare, pen-

1) Anul.

tru doao pricini să-și fie mutat scaunul. Dentr care, socotind bine, una tot va să fie fost. Căci potrivindu-se văleaturile 1) și împărații turcești, grecești și pre alții den prejurul nostru, aceasta găesc. Și poate fi pentru frica Turcilor, că într'această vreme s'au rădicat Otoman Turcul, fiara cea rea și cumplită, de au supus multă parte a Răsăritului, ce se numește Anadol, carele, înghesuind pre împărații Grecilor cu luarea pân ântului lor dela Anadol, poate fi că făceă jalbă țărilor creștinești, dând știre de întâmplările acestea. De care auzind și Radul-Negrul-Vcdă, și-au mutat scaunul dencoace de plaiu, pentru ca să-și facă înțărături locurilor de paza oamenilor și să-i fie mai lesne a păzi pre cei den Ardeal, de s'ar cumva apropiă Turcii. Iaste și altă pricină a socoti, și poate fi să să fie învrăjbit Domnul Rumănilor cu domnii Ungurilor și cu ai Sașilor, de nescalva pricini, și de aceia să să fie mutat dencoace. Și nu iaste a nu se crede aceasta, că după ce au trecut Domnul dencoace, n'au mai avut stăpânire peste Rumăni în Ardeal; iar nici pre dânsul să-l stăpânească cineva n'au fost: ci den plaiu încolo stăpâniă Ungurii, și den plaiu încoace stăpâniă Domnul, până în

1) Anli, datele.

Dunăre. Și, pentru ca să arate că nu iaste supus nimănui, să scrie în hrisoave samodârjăț (adecă singur stăpânitoriu). Ci, ori așa, ori într'alt chip să fie fost, nu să zminteaște 1) istoria; că, ori una să socotească cinevași, ori a ta, nu va greși.

Ci, dar, Radul-Vodă s'au așăzat în câțava vreme în Câmpul-lung, unde și mănăstire frumoasă și mare au făcut. După aceia s'au dus la Argeș, de au făcut scaunul acolo, făcând curți domnești și bisearică, care și până astăzi iaste. Și au început a-și tocmi și a-și dregе țara cu județe 2), cu judecători, cu boierii și cu altele ce eră de folosul domniei și a țării, lățindu-să până în Dunăre și până în Siret. Alt ce au mai făcut acest Domn întru 24 de ani ai domniei lui, nimeni nimic nu pomenește.

(Constantin Căpitanul)

1) Nu se schimbă, nu se alterează.

2) Judecăți.

Descălecatul Țării Moldovei

Vor unii să-i zică Moldovei că au chemat-o de mai 'nainte Știtia, sau Schitia pre limba slovenească; ce Știtia coprinde loc mult, nu numai al nostru, ce închide și Ardealul și Țara-Muntenească și câmpii despre Nistru, și coprinde o parte mare și den țara leșească. Chemat-o-au unii și Flachia, de pre Flac Hatmanul râmlenesc¹⁾, ce scriu letopisețele lătinești că au bătut războaie cu Schitii prin aceste locuri; dece, schimbându-se și schimosindu-se numele, din Flachia i-au zis Vlahia, ce noi acest nume nu-l putem dare Țărei noastre Moldovei, ce Țării-Muntenești; că ei nu vor să despartă să facă două țări, ce scriu că au fost tot o țară și un loc. Iară noi aflăm că Moldova s'au descălecat mai pre urmă, și Muntenii mai dântâiu, măcar că s'au tras dela un izvor: Muntenii întâiu și Moldovenii mai pre urmă.

Scriu alte istorii pentru țara noastră, Moldova, cum au stătut pustie peste 600 de ani, trecând pre aici Traian, împăratul Râmului²⁾, a căruia se cunosc semnele pu-

1) Roman.

2) Romei.

terii lui, pre unde au tras Traian, peste multe țări, trecând cu oștile lui peste câmpi și peste ape. Atâția ani s'au aflat pustie, până când au vrut milostivul D-zeu a nu lăsa acest pământ fără de oameni; care cu voia Sfinției sale, îndemnându-se o samă de feciori de domni, den domniile ce au fost pre acele vremi la Râm, și cu oamenii lor den Maramurăș venind peste munții ungurești și peste munții Țării Moldovei, vânând here¹⁾ sălbatice, până au eșit la apa ce-i zicem Moldova, gonind un zimbru, care l-au și vânat, la locul unde se chiamă acmù satul Bourenii, pre acea apă a Moldovei; și au pus nume apei, de-i zisără Moldova, pre numele unei cățele ce-i ziceau Molda, care atunci, gonind zimbrul, s'au înecat întru acea apă, și de pre numele apei se zice acmù și țării Moldova. Și aceia, eșind la locuri frumoase și deschise, au socotit cu toții că e loc bun de hrană, și plăcându-le tuturor s'au întors înapoi iarăși în Maramurăș și și-au scos oamenii toți într'această țară.

(Gr. Ureche)

1) Flare.

Domnia lui Alexandru-cel-Bun (1400-1433)

Letopisețul nostru cel moldovenesc scrie că au fost cursul anilor 6907 când au stătut domn Alexandru-Vodă cel bun; iară letopisețul cel latinesc scrie că au fost ve-leatul 1) 6921 când au stătut dintre aceștia la domnie Alexandru-Vodă, carele întâia dată multe lucruri bune au început a face în țară. Făcut-au doauă mănăstiri mari în Moldova, Bistrița și Moldovița, și le-au înzestrat cu multe sate și vecini 2), și cu hălăștae, și cu veșminte scumpe înăuntru, și cu odoare. Și deaca s'au văzut luminat în cinstea domniei, în doi ani a domniei sale, fiind mai întreg și mai cuminte decât cei trecuți înaintea domniei lui, și multe râvnind și nevoind spre cele de folos sufletului său, adus-au cu mare cheltuială, din țara păgână 3), sfintele moștii ale marelui mucenic Ioan Novi și le-au pus întru a sa vestită cetate, ce este la orașul Sucevei cu mare cinste și pohvală 4), de fe-

1) V. nota 2 pag. 2.

2) Șerbi, iobagi.

3) Din țara turcească, dela Trapezont.

4) Pompă.

rire a domniei sale și de paza scamnului 1) său. De vei cercă la cărțile bisericii vei afla scris viața sfinției sale, Mercuri și Joi, în săptămâna Rusalelor; atunci îl slăvește toată țara noastră, în sfânta Mitropolie în Suceava, unde-i zac sfintele moștii.

Și cu darul de înțelepciune ce aveă dela milostivul D-zeu, prăvind și văzând cinstea lumii cum se cade a se purtare craii împărații și domnii în podoabe și în obicei de cînste, socotit-au și la această țară, măcar că n'au mai fost căutat-o alții ce au fost Domni de mai înainte; întâia dată au trimis la Patriarhia dela răsărit, de au luat blagoslovenie 2), și au făcut Mitropolit și i-au dat scaun o sfântă mănăstire, în orașul Sucevei, să fie Mitropolie, lângă curtea domnească, dându-i multe sate și ocini, să fie de poslușanie 3) sfintei Mitropolii.

(Gr. Ureche)

1) Scaunului.

2) Binecuvântare.

3) Să fie supuse, să asculte de sf. Mitropolie.

Ștefan-cel-Mare

Eră acest Ștefan-Vodă om nu mare la stat, mâniaș, și degrabă vărsă sânge nevinovat; de multe ori la ospete omorâ fără județ¹⁾. Eră întreg la minte, nelenevos, și lucrul său știă să-l acopere²⁾; și unde nu cugetai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter; unde eră nevoie, însuși se vîră, ca văzându-l ai săi să nu îndărăpteze³⁾. Și pentru aceea rar războiul de nu biruiă. Așijderea și unde-l biruiau alții, nu perdeă nădejdea; că știindu-se căzut jos se rădică deasupra biruitorilor.

(Gr. Ureche).

Lupta lui Ștefan-cel-Mare cu Turcii la Podul-înalt (1475)

În anul 6983, Sultan Mehmet, Împăratul turcesc, înarmînd oaste, 120.000 de oameni, și oaste tătărească și muntenească,

1) Fără judecată.

2) Știă ce să facă.

3) Să nu dea îndărăt, să nu-și piardă curajul.

să meargă cu Radul-Vodă, au trimis asupra lui Ștefan-Vodă. Iară Ștefan-Vodă, având oaste gata 40.000, și Leșii ce-i venise într'ajutor cu Bucețchi 2.000, dela Căzimir Craiu, și Ungurii ce-i dobândise dela Matiaș, craiul unguresc, 5.000, le-au eșit înainte din sus de Vaslui, la Podul-Înalt. Pre carii i-au biruit Ștefan-Vodă, nu așa cu vitejia, cum cu meștersugul; că întâiu au fost învățat că au fost pârjolit iarba preste tot locul, de au slăbit caii Turcilor cei gingași, și apoi, agiutând și puterea cea Dumnezească, cum se vra tocmi voia lui Dumnezeu cu a oamenilor, așa i-au cuprins pre Turci o negură, cât nu se vedeau unul cu altul. Și Ștefan-Vodă tocmise puținei oameni despre lunca Bârladului, ca să-i amăgească cu buciumeși cu trâmbițe, dând semn de războiu. Atunce oastea turcească, întorcându-se la glasul buciumelor, și împedecându-i și apa și lunca, și acoperindu-i și negura, tăiau și sfărâmau lunca să treacă la glasul buciumelor. Iară din dos i-a lovit Ștefan-Vodă cu oaste tocmită, în 10 zile ale lui Ghenarie¹), unde nice eră loc de a-și tocmi oastea, nice de a se îndreptare; ci așa ei îndesine²)

1) Ianuarie.

2) Ei între ei.

tăindu-se mulți au perit; și mulți prinsăra vii pedestrime; ci și pe aceia pre toți i-au tăiat, unde pre urmă movile de cei morți au strâns, și mulți pașii și sângeați 1) au perit; și pre feciorul lui Isan Pașa, după ce l-au prins viu, l-au slobozit, și puștele le-au dobândit, și steaguri mai multe de o sută au luat.

Dacă i-au bătut pre Turci, au luat în gios dela Podul-Inalt din pădure, și au eșit unde purcede apa Smilei, în ținutul Tutovei; acolo în legea lor au dat laudă lui Dumnezeu, că s'au văzut eșiți la lume.

Iară Stefan-Vodă pornitu-s'au după dânșii cu Moldovenii săi și acei 2.000 de Leși și au gonit pre Turcii până i-au trecut Siretul la Ionășești, unde se chiamă vadul Turcilor și până astăzi. Și acolo deasupra Siretului, la movila cea mare a Tecuciului au odihnit trei zile. Și i-au venit veste dela starostii de Crăciuna, ce-i zic acum Putna, că Radul-Vodă vine cu oști asupra lui Stefan-Vodă, fără veste. Și întristându-se Stefan Vodă, cu cine aveă cu ai săi, au răpezit la oșteni de-i strângea de sârg 2). Atunce au sosit și Șendrea Hatmanul, cum-

1) Guvernatori ai provinciilor turcești, de rang mai mic decât beii.

2) De grabă, fără întârziere.

natul lui Ștefan-Vodă, cu o samă de oști ce au fost rămas înapoi; și îndată și Costea Paharnicul cu alte oști, ce gonise pre Turcii de-i trecuse Siretul, au sosit. Și având bucurie Ștefan-Vodă de ai săi, cum se aflară toți pregiur el, la loc de nevoie și de grijă, îndată a răpezit pre Sendrea Hatmanul înaintea oștii muntenești, cu puținei slujtori, ca în clipe de strajă. Și dând de oastea Radului-Vodă, fură biruiți de Munteni: și acolo au perit și Șendrea Hatmanul, mai gios de Râmnic, unde mult s'au pomenit Movila Șendrii; și l-au dus de l-au îngropat în biserica din Dolhești, lângă tată-său.

Înțelegând Ștefan-Vodă că adevărat Radul-Vodă cu oastea sa îi vine asupra, Ghenarie în 13 zile, au trecut Siretul, și mai sus de Râmnic și-au dat războiu vitejește, și de îmbe părțile multă vărsare de sânge s'au făcut. Și cu vrerea lui Dumnezeu rămas-au izbânda la Ștefan-Vodă; iară Muntenii perdură războiul. Dat-au Ștefan-Vodă voie oștii sale să prade în trei zile cât vor putea în Țara-Românească; și prădând oștenii, adus-au multă dobândă 1). Și zăbovind Ștefan-Vodă acolo până a se strânge oștile toate, aducând și pre mulți

1) Pradă.

din boierii Țării-Românești și alții oameni de frunte, acolo au pus ai săi boieri și oameni de cinste de au vorovit 1) și au tocmit, de au despărțit din Milcovul cel mare o parte pe pârâu, ce vine pre lângă Odobești și trece de dă în apa Putnei, și acela până astăzi este hotar Țării Moldovei și Țării-Românești. Iară mai înainte eră price 2) între amândouă țările: că Țara Muntenească vra să fie hotarul său până în apa Trotușului, iară Moldovenii nu-i lăsau, până au vrut Dumnezeu de s'au tocmit așa. Și au luat Stefan Vodă cetatea Crăciuna cu ținut cu tot, ce se chiamă ținutul Putnei, și l-au lipit de Moldova, și au pus părcălabii săi, pre Vâlcea și pre Ivan.

Atunce întorcându-se Stefan-Vodă, și mergând pre apa Bârladului în sus, și plăcându-i locul între Bârlad și între Vaslui, întru acea laudă și bucurie de izbândă cu noroc ce au biruit pre Turci și pre Munteni, au început a zidire biserica Sfântului Ioan Prediteși, în târg în Vaslui, dând laudă lui Dumnezeu. Pre urmă au făcut și case domnești, cum se cunosc și până astăzi. Și odihnind Stefan-Vodă acolo cu

1) S'au sfătuit.

2) Pricină de ceartă.

oștile sale, și râvnind cu nevoință 1) a se zidire biserica și alte lucruri ce arată că au făcut mai pre urmă, și întorcându-se agiutorul craiului leșesc cu multă dobândă au trimis Ștefan-Vodă solii săi, de i-au dus 36 steaguri, arătând vltejia ce au făcut, și i-au mulțămît de agiutor.

(Gr. Ureche).

Lupta lui Ștefan-cel-Mare cu Turcii la Valea-Albă (1476)

În anul 6984, văzând Sultan Mehmet câtă pagubă au avut în oastea sa de Ștefan-Vodă, au socotit singur să meargă să stropșească 2) Țara Moldovei. și să-și ia cetățile înapoi, Chilia și Cetatea-Albă, carele fusăse mai 'nainte pre mâinile lor. Și așa au purces cu mulțime de Turci, unde Ștefan-Vodă mult s'au nevoit 3) să nu-lase să treacă Dunărea; ci n'au putut, că Tătarii de o parte, Turcii de altă parte năvălind, i-au căutat numai a dare cale

1) Stăruință, zel.

2) Să atace, să nimicească.

3) Și-a dat silința, a căutat din răputeri.

Turcilor. S'au apucat de Tătari, și prelesne biruindu-i pre lesne, i-au gonit până la Nistru. Vrea da războiu și Turcilor, ci văzând atâta turcime cu împăratul, și mulțime de oaste cu pedestrime și cu puști; și încă îl sfătuiau boierii să se dee la loc strimt, de nu-i vor putea birui încai să se apere și să nu aibă sminteală 1), întorsu-s'au de au intrat spre munți, unde și-au ales loc de războiu la strimtoare, la Valea-Albă, unde se chiamă acum Războienii, de pre acel războiu ce a avut Moldovenii cu Turcii. Și pedestrindu-se 2) oastea ca să nu nădăjdiască de fugă, ci numai la arme, și-au dat războiu Luni, Iulie în 26, și multă vreme trăind războiul neales, de îmbe părțile osteniți; și Turcii tot adăogându-se cu oaste proaspătă, iară Moldovenii obosiți, și neviindu-le agiutor nici de o parte; au picat, nu fiește cum, ci până la moarte se apărau, nice biruiți de arme ci stropșiți de mulțimea Turcilor. Au rămas izbânda la Turci; și atâta de mulți au perit, cât au nălbîit poeana de trupurile celor periți unde au fost războiul; și mulți din boierii cei mari au picat și vitejii cei buni au perit cu totul atunce. Si fu scârbă mare

1) Pagubă, pierdere,

2) Coborând de pe cai,

în toată țara și tuturor domnilor și crailor de prin pregiur, dacă au auzit că au căzut Moldovenii supt mâna păgânilor.

(Gr. Ureche).

Dumbrava-Roșie

Stefan-Vodă cel bun și cu fiul său Bogdan-Vodă de multe ori au avut războaie cu Leșii: și multe robii au făcut în țara leșească, cât au pus pre Leși în plug de au și arat cu dâșii, de au sămănat ghindă, de au făcut dumbrăvi, pentru pomenire ca să nu se mai acolisească 1) de Moldova: Dumbrava-Roșie la Botoșeni, și Dumbrava-Roșie la Coțnar, și Dumbrava-Roșie mai gios de Roman; și Leșii încă nu tăgăduesc, că scrie și în hronica lor. Numai mă mir de Miron Logofătul cum au acoperit acest lucru de nu l-au scris. Și așa vorbesc oamenii că, când au fost arând cu dâșii, cu Leșii, i-au fost împungând cu strămurările ca pre boi, să tragă; iară ei se rugau să nu-i împungă, ce să-i

1) Să nu se mai lege de Moldova, să n'o mai turbure.

bată cu biciuștele ; iară când îi băteau cu biciuștele ei se rugau să-i împungă.

(Neculce).

Legenda despre Mănăstirea Putna

Ștefan-Vodă cel bun, când s'au apucat să facă mănăstirea Putna. au tras cu arcul Ștefan-Vodă dintr'un vârful de munte, ce este lângă mănăstire, și unde au agiuns săgeata acolo au făcut pristolul în oltar, și este mult loc de unde au tras până în mănăstire. Pus-au și pre trii boierinași de au tras, pre vătavul de copii și pre doi copii din casă 1); deci, unde au căzut săgeata vătavului de copii au făcut poarta; iară unde au căzut săgeata unui copil din casă, au făcut clopotnița; iară un copil din casă zic să fi întrecut pre Ștefan-Vodă și să-i fi căzut săgeata într'un delușel ce se chiamă Sion, ce este lângă mănăstire, și este semn un stâlp de piatră; și zic să-i fi tăiat capul acolo; dară întru adevăr

1) Feciori de boieri dela Curte care alcătuiau garda domnească.

nu se știe, numai oamenii așa povestesc. Fosta-au și biseri cuță de lemn întru acel delușel și s'au răsipit, fiind de lemn. Și așa au fost făcut mănăstirea de frumoasă tot cu aur poliită; zugrăveala mai mult aur decât zugrăveală, și pre dinăuntru și pre dinafară, și acoperită cu plumb. Zic călugării să fi făcut și sfeșnicele cele mari și cele mici, și policantru, hora 1), tot prinse de argint, și pre urmă să le fi luat un domn și să fi făcut altele de spijă, care le-am apucat și noi; iară stricându-se un clopot mare la mănăstire, și făcând călugării clopotul a doua oară, au pus aceste toate ce scriu mai sus în clopot ca să fie mai mare.

(Neculce).

Daniil Sihastru

Ștefan-Vodă cel Bun bătându-l Turcii la Războeni, au mers să intre în Cetatea Neamțului; și fiind mamă-sa în cetate, nu l-au lăsat să intre, și i-au zis că: *pasărea în cuibul său pierе* — ce să se ducă în sus

1) Locul unde se cântă, corul bisericii.

să strângă oaste, că izbânda va fi a lui. Și așa, pre cuvântul mâne-sa, s'au dus în sus și au strâns oaste.

Iară împăratul turcesc au venit cu toată puterea lui la cetatea Neamțului, și au suit puștele deasupra unui munte, despre Moldova, și au început a bate cetatea Neamțului foarte tare. Iară pre acea vreme eră un Neamț închis în cetate, și văzând că bat cetatea au zis păzitorilor să spuie mamei lui Ștefan-Vodă să-l sloboază dela închisoare și temniță pre dânsul, că el va mântui cetatea de acel rău. Deci, slobozindu-l pre acel Neamț dela închisoare. s'au și apucat acel Neamț de au îndreptat puștele din cetate asupra Turcilor unde stau acolo în munte, de aveà nevoie cetatea, și au și lovit în gura unei puște turcești de au sfărâmat-o; și au început a bate în corțurile Turcilor, cât și boldul¹⁾ dela cortul împăratului l-au sfărâmat; deci nu au mai putut stă Turcii într'acel vârful de munte, de unde aveà cetatea nevoie, ce numai le-au căutat a se dare în lături dela acel loc.

Iară Ștefan-Vodă, mergând la Cetatea Neamțului în sus pre Moldova, au mers pre la Voroneț, unde trăia un părinte sehastru, pre anume Daniil, și bătând Ștefan-

1) Vârful.

Vodă în ușa sehastrului să-i descue, a răspuns sehastrul să aștepte Stefan-Vodă afară până și-o isprăvi ruga; și după ce și-au isprăvit sehastrul ruga, l-au chemat în chilie pre Stefan-Vodă, și s'au ispovedit Stefan-Vodă la dânsul; și au întrebat Stefan-Vodă pre sehastru ce va mai face că nu poate să se mai bată cu Turcii; închina-va țara la Turci au 1) bă? Iar sehastrul au zis să nu o închine, că războiul este a lui, numai după ce va izbuti să facă o mănăstire acolo, în numele Sfântului Gheorghe, să fie hramul bisericii. Deci au și purces Stefan-Vodă în sus, pre la Cernăuți și pre la Hotin, și au strâns oaste fel de fel de oameni și au purces în gios. Iară Turcii, înțelegând că va să vie Stefan-Vodă cu oaste în gios, au lăsat și ei Cetatea Neamțului de a o mai bate și au început a fugi spre Dunăre; iara Stefan-Vodă au început a-i gonire în urmă și a-i batere până i-au trecut de Dunăre. Și întorcându-se înapoi Stefan-Vodă, s'au apucat de au făcut mănăstirea Voronețul, și-au pus hramul bisăricii Sfântul Gheorghe.

(Neculce).

1) Orl.

Aprodul Purice

Stefan-Vodă cel bun când s'au bătut cu Hroît Ungurul, precum zic unii la Casin, iară letopiseșul scrie că s'au bătut la Schee, pe Siret, au fost căzut calul cu Stefan-Vodă în războiu; iară un Purice Aprodul i-au dat calul lui; și nu putea în grabă încăleca Stefan-Vodă, fiind om mic. Și au zis Purice Aprodul: „Doamne, eu mă voi face o moviliță, și vino de te sue pre mine și încăleacă!” Și s'au suit pre dânsul Stefan-Vodă și au încălecat pre cal; și au zis atuncea Stefan-Vodă: Sărace Purice, de oiu scăpă eu, și tu atuncea ți-ei schimba numele, din Purice Movilă“. Și au dat Dumnezeu și au scăpat amândoi; și l-au și făcut boier, armaș mare, pre Purice, și dintre acel Purice Aprodul s'au tras neamul Movileștilor, de au agiuns de au fost și Domni dintru acel neam. Dar și aprozii, atuncea nu erau din oameni proști, cum sânt acum, ce erau tot feciori de boieri, și portul lor eră: imbră ați cu șarvanele 1), cu cabanițe 2). Așa trebur și

1) Haine scumpe,

2) Mantii scumpe.

acum să afle slugi să slujească stăpânului
și stăpânul să miluiască pre slugă așa.

(Neculce).

Movila lui Purcel

Stefan-Vodă cel bun, vrând să meargă la biserică într'o Duminică dimineața la liturghie, în târg în Vaslui, și eșind în polimari 1) la curțile domnești ce erau făcute de dânsul, au auzit un glas mare de om strigând să aducă boii la plug. Și mirându-se ce om este acela că ară Duminica, îndată au trimis în toate părțile ca să-l găsească pre acel om să-l aducă la dânsul; și l-au aflat pre om în sus, pre apa Vasluiului, cale de patru ceasuri, arând la o movilă ce se chiamă acum Movila-lui-Purcel; că pe acel om îl chiema Purcel. Și ducându-l pre acel om la Stefan-Vodă, l-au întrebat Stefan-Vodă (pentru ce) el au strigat așa tare, și pentru ce ară Duminica. El au zis că au strigat să aducă boii la plug, și ară Duminica, că este om sărac, și într'alte zile n'au vrut frate-său

1) Terasă sau balustradă.

să-i dea plugul și acum Duminică i-au dat. Deci Stefan-Vodă au luat plugul fratelui celui bogat și l-au dat fratelui celui sărac să fie a lui.

(Neculce),

Clădirea bisericii dela Curtea-de-Argheș în timpul domniei lui Neagoe (1512—1521)

Și sparse Mitropolia din Argeș din temelie ei și zidi în locul ei altă svântă biserică cioplită, și netezită, și săpată cu flori, și au prins pe dinăuntru toate pietrile una cu alta pre din dos, cu scoabe de fier cu mare meșteșug, și au vărsat plumb de le-au întărit și au făcut prin mijlocul tinzei bisericii 12 stâlpi înalți, tot de piatră ciopliți și învârtiți, foarte frumoși și minunați, care închipuesc 12 Apostoli. Și în svântul oltar deasupra preastolului încă făcù un lucru minunat cu turlișoare vârsate, iar ferestrele oltariului și ale bisericii ceale de pre deasupra și ale tinzii tot scobite și răzbătute prin piatră, cu mare meșteșug le făcù, și la mijloc o ocoli cu un

brâu de piatră împletit în trei vițe și cioplit cu flori și poleit. Bisearica cu oltariul dimpreună cu tinda, închipuind svânta și nedespărțita Troiță. Iar pre supt streășina cea mai din jos împregiur a toată biserica făcû ca o strașină tot de marmură albă cioplită cu flori, scobite și săpate foarte frumos, iar acoperemântul tot de plumb amestecat cu cositor. și crucile pre turle tot poleite cu aur, și turlile tot cioplite cu flori, și unele făcute sucite, și împregiurul boltelor făcute steme de piatră cioplite cu meșteșug și poleite cu aur. Și făcû un cerdăcel dinaintea bisearicii pre patru stâlpi de marmură pestriță, foarte minunat boltit și zugrăvit, și învelit și acela cu plumb; și făcû scara bisearicii tot de piatră scobită cu flori și cu 12 trepte, semnând 1) 12 seminții ale lui Israil. Și pardosi toată bisearica, tinda și oltariul, împreună și acel cerdăcel cu marmură albă și le împodobî pre dinlăuntru și pre dinafară foarte frumos, și toate scobiturile pietrilor pre dinafară foarte frumos, și toate scobiturile pietrilor pre dinafară le vâpsi cu lazur 2) albastru, iar florile le polei cu aur. Și așa vom putea spune cu adevărat că nu este așa mare și

1) Infățișând, reprezentând.

2) Azur, culoare albastră.

sobornică ca Sionul carele-l făcuse Solomon, nici ca Sf. Sofia care o făcu Justinian Împăratul, iar cu frumuseța este mai pre deasupra decât acealea.

(Istoria Țării-Românești).

Petru Rareș (întâia domnie 1527—1538)

Boierii și țara, după moartea lui Ștefan-Vodă cel tânăr, s'au strâns și s'au sfătuit pre cine-și vor alege să le hie Domn; că, pre obiceiul țării, nu se cădea altuia să dea domnia, fără de căruia nu vrea fi sămânță de Domn. Și iscodind unul de altul, s'au aflat unul de au mărturisit că au înțales dintru Mitropolitul, ce s'au săvârșit mai înainte de Ștefan-Vodă, și fiind bolnav Ștefan-Vodă la Hotin au lăsat cuvânt, de se va săvârși el să nu puie pre altul la domnie, ci pre Petru Măjearul, ce l-au poreclit Rareș după numele muierei ce au fost după alt bărbat, târgoveț din Hârlău, și l-au chiebat Rareș. Si așa pre Petru aflându-l și adevărind l) că-i de osul lui Ștefan-

1) Dovedind.

Vodă 2), cu toții l'au rădicat Domn. Si apucându-se de domnie, nimeni n'au pierdut nădejdea, că pace și odihnă eră tuturora și ca un păstor bun ce strejuește turma sa, așa în toate părțile sale strejuiă, și privegheă, și se nevoiă să lățească ce au apucat: că nemică după ce s'au așezat la domnie n'au zăbovit, ce de războaie s'au apucat, și la toate-i mergea cu noroc.

(Gr. Ureche)

Despot-Vodă (1561-1563)

În zilele acestea, la Moldova fiind Domn Alixandru Lăpușneanu, s'au fost rădicat un Domn, care-i zic Despot-Vodă Eriticul, și cu ajutoriul lui Albert Laschi Voevoda Șiraschi și cu Cazacii au venit fără veaste asupra lui Alixandru-Vodă. Carele, degrab strângând câtă oaste au putut, le-ău eșat înainte la un sat Verbiia, la Jăjăia, și, lovindu-să oștile, au biruit Despot-Vodă și Alixandru au fugit: luându-și Doamna, s'au dus la Huși, trimețând la Turci, la Tătari să-i dea ajutor; dar nu i-au dat

2) Că-i din neamul lui Ștefan-Vodă.

într'acea dată. Despot-Vodă s'au dus la Suceavă, la scaun; după aceeaia au venit la Iași; chemând toți vlădicii, i-au citit moșlitvă de domnie, puindu-i nume Ion-Vodă. Carele, fiind amăgitor, pre toți boiarii i-au amăgit cu mari făgăduiele și pre altă țară cu milă. Și, văzându-l așa cu cuvinte bune și cu multe limbi învățat, crezură și-l primiră, și cărți la Impăratul turcesc au scris, rugându-să pentru dănsul, să-l pue lor Domn; și au și făcut că i-au trimis steag și cărți de domnie; decii, s'au dus vesel la Suceavă. Ci n'au trecut multă vreme, ci i s'au ivit eresul și răotatea, că bisericile jefuiă, pre ai bisericilor îi necinstiă, boiarii și țara prădă, cât l-au urât și să miră ce vor face; ci au făcut boiarii sfat cu vlădicii, pre taină, cu jurământ, fiindule cap Tomșa Hatmanul, ca să facă orice mijloc ar putea găsi, să să mântuiască de el; și au trimis în taină la Vișnovetchi în țara leșească, rugându-l să vie, să scoată pre Despot și să fie el Domn, Care, încrezându-să cuvintelor și bucurându-să de domnie, s'au rădicat cu oștile sale, și veniă. Iar boiarii, vrând să facă ficleșug în mijlocul acestor turburări, au scos veaste către Domnu-său că întră Tătarai în țară, ci să dea oastea pre mâna Tomșăi, să meargă asupra Tătarălor. Care Despot, ne temându-să de ficle-

șug, toate oștile ceale bune li-au dat Tomșăi. Tomșa, eșând la câmpie, au jurat toate oștile ca să fie în dreptate cu dănsul, și ce le va zice el să asculte: 'deci nu s'au dus la Tătari (că nu eră nicăiri), ci s'au dus spre Vișnovețchi, carele, așteptând eu bucurie să vie boiarii țărăi și oștile să să închine lui, după făgăduință ce făgăduise, iar nu cu războiu — iar fi-cleanul Tomșa, gata mergând și poruncind oștilor lui să dea războiu îndată ce să vor împreună 1), așa au și făcut. Că, în ceasul ce s'au împreunat, au căzut asupra Liașălor, carii nefiind gata, i-au tăiat, i-au răsipit, i-au prins, și au prins și pre Vișnovețchi, pre carele l-au trimis la Impăratul turcesc, gândind că cu această bărbăție să-și facă ispravă de domnie. care o pof-tiia în inema lui. Dând dar știre Tomșa boiărilor ce era lângă Despot-Vodă de ce au isprăvit, și zicându-le să lase toți pre Despot și să vie la dănsul, așa au și făcut. Carii, împreunându-să, s'au dus la Suceava, cu toate oștile. Despot ne mai având alte oști, fără numai puțină pedestrimă, s'au închis în cetate; dar și acei den cetate, văzând atâta turburare, să sfătuia să dea pre Despot afară. El, auzind și soco-

1) Se vor ciocni.

tind că dacă va eșă singur de voe, să vor milostivi de nu-i vor face rău, și așa au eșăt la boiari și la oști, de s'au închinat; dar crudul Tomșa, îndată ce l-au văzut, muștrându-l oarece 1), cu buzduganul l-au lovit în cap; după el ceilalți cu multe rane l-au omorât; și au rădicat pre Tomșa Domn. Dar scurtă bucurie că, între turburatele acestea vremi ce avea Moldoveanii, auzindu-să la Împăratul nebuniile lor, iar au dat domnia lui Alixandru-Vodă Lăpușneanul, și ajutoriu Turci și Tătari; și au venit de au luat iar scaunul, că Tomșa n'au cutezat să stea împotriva puterii împărătești, ci s'au dus în țara leșască, la Liov, cu ai lui, adecă Moțoc Vornicul, Veaveriță Postelnic, Spancioc Spătar — fiind domnia lui cinci săptămâni.

(Constantin, Căpitanul).

Bogdan IV, fiul lui Alexandru Lăpușneanu (1566-1572)

Iară după moartea Doamnei Rucsandei, rămas-au doi ia în grija lui Bogdan-Vodă; și cămași era blând și cucernic

1) Puțin.

așa tuturor arăta dreptate, cât se cunoștea că nemică nu s'a arătat în el den obiceiul tătâne-său. Nice de carte era prost, la călărie sprinten, cu sulita la halcă 1) nu prea lesne avea potrivnic, a săgetare den arc tare nu putea fi mai bine. Numai ce era mai de treabă domniei îi lipsia: că nu cerca bătrânii la sfat, ce dela cei tineri den casă lua sfat și învățătură.

(Gr. Ureche).

Lupta lui Ion-Vodă-cel-Cumplit cu Turcii la Cahul (1574)

Ion-Vodă și-au împărțit oastea în 30 de pâlcuri, și la tot pâlcul au pus câte o pușcă; și avea și 80 de puște hușnițe (haubițe 2). Iară toată oastea lui Ion-Vodă era 30.000, fără proști și adunătură ce erau pre lângă Ion-Vodă. Deci, la începutul războiului, zic că o seamă de Moldoveni să se fie închinat la Turci, și Turcii să-i fie pus în fruntea războiului, de s'au oprit focul într'înșii

1) Un fel de joc obieinuit altădată [și care consista în aceea că se aruncă sulita printr'un cerc de fier.

2) Obuziere.

și au perit cu totul. Deci, Căzaccii cu focul, Moldovenii cu fușturile 1), aruncau cât nu se știa Turcii ce vor face. Și văzând Turcii pre Moldoveni că vor să moară, decât să nu biruiască, cu multe meștersuguri au nevoit să amăgească pre Moldoveni să-i ducă asupra puștelor. Ce văzând Moldovenii meștersugurile lor, nu-i goniau mult, ce numai până dau dos, că vedeau că fuga lor eră cu înșelăciune; că de mulțimea lor eră tot locul acoperit. Deacii, lăsând Turcii partea despre Căzaci, cu toată puterea s'au întors spre Moldoveni și toate puștile sloboziau asupra lor. Iară Moldovenii stau așa cum ar fi gătiți de moarte, iară nu să izbândească; și multă moarte s'au făcut de îmbe părțile, că nu eră o călcare pre pământ, ce tot pre trupuri de om; și mai apoi așa aproape se băteau că și mânuile le obosise și armele își scăpau. Ca acela prah se făcuse, cât nu se cunoșteau cine de a cui este; nice de sinețe 2) se auzia, de trăsnetul puștelor, de îmbe părțile, cât nice pușcarii nu mai știau unde mai da. Deci Ion-Vodă au îndreptat pre ai săi denapoia puștelor, să se mai odihnească puținel, și Turcii așijde-rea. Și așa stând și privind unii la alții, au

1) Cu sulile.

2) Puști vechi.

dat o ploaie mare, de au muiat pravul cel de puște. Deacii, n'au fost Moldovenilor nice de un folos, că li s'au muiat puștele; de unde aveau nădejde de agiutor s'au scăpat, ce numai de-a-măna au căutat a se batere, și nu se puteau sprijini de mulțimea Turcilor. Mai apoi oaste tătărească proaspătă i-au lovit, de le-au căutat a dare dos că să scape, și Tătarii a-i gonire și a-i aruncare jos. Numai pedestrimea și oastea cea de strinsură au rămas și 300 de Căzaci. Ce fiind și Turcii obosiți nu năvăliau așa. Ion-Vodă scăpându-se de oastea cea călăreață, și-au dat glas 1), cu Căzaci să se pedestrească toți. Că pedestrimea moldovenească, ce erau adunați mai mulți în dobândă decât în leafă 2), era aproape de 20. 000. Și năvălind cu dânșii, singur Ion-Vodă au luat puște, cu iurăș, dela Turci; și legând tabăra s'au dat înapoi și s'au tras lângă sat lângă Roșcani, de s'au îngropat, unde mare nevoie aveau de apă. ară Turcii, dacă s'au strins toți cu cei dela goană, i-au încongiurat mai 'nainte de apusul soarelui, și toată noaptea i-au străjuit să nu iasă dentr'acela loc. Iară dacă s'au făcut ziuă cu toate puștele au început

1) S'a înțeles.

2) Nu erau plătiți, ei li se da o parte din pradă.

a batere într'înșii; ce nemică nu le strica, că se șențuise 1) bine; unde, trei zile s'au apărat. Dece, văzând Ion-Vodă că flămânzesc și mor de sete și pravul cel de puște se împuținează, să fugă să scape loc nu eră; numai cu aripă să zboare, iar într'alt chip nu se putea, că tot locul eră ocolit de Turci. Ce au socotit doară cu blândețe și cu jurământuri să facă cu Turcii, ca să scape de moarte; și au început a trimitere la dânșii că se va închină de vor trimite un om ca acela să-i jure lui că, de ce va pofti, să-i facă pe voie. Turcii bucuroși se priimiră 2) la una ca aceasta: decât cu arme și cu vărsare de sânge, mai bine cu înșelă une să-l dobândească. Așa, trimiseră Turcii la Ion-Vodă de-i jurară, pre pofta lui, ca să-l ducă viu la împăratul; pre Căzaci să-i lase neatinși, să meargă de unde au venit, iară altă adunătură să-i sloboază să se ducă volnici 3) pre la casele lor, că nu va hi paguba lui, ce a Împăratului, că robii împărăției sânt.

(Gr. Ureche).

1) Se înconjurase cu șanțuri.

2) Se învoiră.

3) Liberi.

Petru Șchiopul (a doua domnie 1582—1591)

Domnind Petru-Vodă în Țara Moldovei, ca un domn cum se cade, cu de toate pozoabile câte trebuie unui om de cinste; că boierilor le eră ca un părinte, și la mare cinste îi ținea, și din sfatul lor nu eșia; țării eră apărare; pre săraci milos-tiv; mănăstirile miluia și întăria; cu vecinii de pin pregiur bine viețuia, cât aveà la toți nume bun și dragoste, de nu eră a zicere că nu-i harnic de domnie; giudecata cu blândețe și făr fățarie o făcea. Mai apoi, văzând nevoia țarei, că Turcii, pre obiceiul lor cel neastâmpărat de lăcomie, trimiseră de cereau bani să le deie mai mult decât eră adetiul 1) țării; deci, s'au sfătuit cu boierii țării, ce vor face, cum vor puteà rădica si alte dări carele n'au mai fost. Că nu le eră pentru că n'ar puteà birui să deà această dare țara; ce pentru că se făcea obicei, carele nu-l vor părăsi Turcii, că și acela vor luà și altele vor isvodì 2), cum s'au și tâmplat. Și și-au ales sfat acestei nevoi, ca să se isvodească

1) Obiceiul.

2) Vor găsi, vor inventă.

dela altul iară nu dela dânsul; ci s'au gătit să se ducă den țară. Iară boierii îl apărau și-l sfătuiau să nu-și lase scaunul și țara, se să dea acea dare, că alții vor da, și țara tot nu va hălădui 1). Ce Petru-Vodă nice într'un chip n'au vrut să se apuce să dea acea dare și să ia blăstemul țării asupra sa. Ce și-au tocmit lucrurile înainte, și lăsă boierii să păzească scaunul țării. Iară el s'au rădicat cu fruntea boierilor, că boierii se temură a rămânere să nu pață ca mai 'nainte de Iancul-Vodă; între carii erau: Stroiciu Logofătul cel mare, cu frate-său Simon Stroiciu, Ieremia Movilă Vornicul, cu frate-său Simion Paharnicul, ce au eșit la domnie amândoi mai târziu, și Andrei Hatmanul, și alții mulți carii nu se îndurau de dânsul. Și au trecut pren țara leșească în țara nemțească, după ce au domnit 7 ani și giumătate; și acolo s'au așezat. Și spun de acest Petru-Vodă cum că, dând bani de cheltuială la cuhne 2), au fost lăcrămând și au fost zicând: „a-cesce sânt lacrimele săracilor.“ De acolo boierii s'au întors în țara leșească toți și s'au așezat la târg la Podhaeț și aiurea.

1) Nu va fi în pace.

2) La bucătărie, pentru casă.

Deci, lui Petru-Vodă putem să-i zicem cel *Milostiv*, că binele au lepădat pentru țară și alt nime ca dânsul așa nu s'au mai aflat. Eră domn blând, ca o matcă fără ac; la giudeț drept; nice bețiv, nice lacom; și putem să zicem că toate pre isvod 1) le-au ținut să nu se smintească. Acest Petru-Vodă au domnit 12 ani și giumătate, întru amândouă domniile.

(Gr. Ureche).

Moartea lui Mihai-Viteazul (1601)

Iar când fu într'o dimineață, văzù Mihai-Vodă oastea nemțească venind cătră cortul lui, unii călări, alții pedestri, și socoti Mihai-Vodă că aceștia sânt ajutoriu lui, și nimica de dâșii nu se temeă. Iar ei, precleții 2), nu au fost ajutoriu, ci vrăjmași. Și dacă văzù că sosesc, și Mihai-Vodă din ... său înaintea lor veasel și le zise: „bine ați venit volnicilor, viteajilor“! Iar ei se repeziră asupra lui, ca niște dihanii sălbatice, cu săbiile scoase, ci unul deade

1) Cum se cuveneă, cum trebuia.

2) Blestemații.

cu sulita și-l lovi drept în inimă, iar altul degrab îi tăie capul. Și căzu trupul lui cel frumos ca un copăci, pentru că nu știuse, nici se împrilegise¹⁾ sabia lui cea iute în mâna lui cea vitează. Și-i rămase trupul gol în pulbere aruncat. Că așa au lucrat pisma încă din începutul lumii, că pisma a pierdut pre mulți bărbați fără de vină, ca și acesta. Căci eră ajutoriu creștinilor și stă tare ca un viteaz bun pentru ei, cât făcuse pre Turci de tremură de frica lui; iar diavolul cel ce nu va binele neamului creștinesc nu l-au lăsat. Ci iată că ~~cu~~ meșteșugurile lui au intrat prin inima celor răi, hicleani, până-l deaderă și morții, și rămaseră creștinii, și mai vârtos Țara-Românească, săraci de dânsul. Pentru aceasta dar cade-se să blestemăm toți creștinii pre neamul unguresc, mai vârtos căci sânt oameni răi și hicleani în a din fealiul lor; așisderea și pre Basta Giurgiu, căci au ascultat pre domnii ungurești de au ucis pre Mihai-Vodă, fără de nici o vină. Unii ca acei să fie anatema. Adevăr, așel Basta, încă și-au luat plata dela Impăratul Rodolful, că l-au belit de viu foale — precum scrie că cine sapă groapa altuia, el

1) Nu se întâmplase să fie, nu ajunsese.

cade într'însa. Pân' aici s'au svârșit toată viața răposatului Mihai-Vodă, și au domnit Mihai Vodă ani zece.

(Istoria Țării-Românești).

Radu Mihnea (a doua domnie 1620—1623)

După mazăliia lui Gavrilă-Vodă, au dat domniia iar Radului-Vodă, fecior Mihnii.

Acest Domn, cu am auzit den bătrâni, au fost om înțelept foarte și învățat: grecește, letinește, francește 1): carele la Padova au învățat, fiind fugit de frica Turcilor. Că, după ce s'au turcit tată-său (au de voe, au de nevoe, Dumnezeu știe), muma-sa l-au trimis la Sfetagora, la mănăstirea Iverilor, și de acolo călugării l-au trimis la Vineția; și, fiind isteț la minte, s'au dus la Padova, de au învățat carte den destul, cum s'au zis mai sus. Decii, viind Domn, și vrând să facă mulțămită mănăstirii Iverului (de vreme ce în domniia dentăia n'au putut, având trebi de oști), au făcut mănăstirea Sfintei Troiță, den jos de București, mare, întemeiată cu zidiri, cum

1) Italienește.

să veade, și o au închinat la mănăstirea Iverului, la Sfetagura. Zic că au fost mai 'nainte în locul acela o mănăstire mai mică, făcută de tată-său Mihnea-Vodă, dar, după ce s'au fost turcit, iar Domnii și boiarii țărai după vremile acelea au socotit să nu să mai facă slujbă într'ansa, și ca la 30 de ani au fost pustie, de au fost băgând solii turci caii în bisearică.

Iar, după ce a venit Domn, întâiu o au curățit, și iar au pus călugări, de au făcut slujbă; iar, la a doao domnie, au spart aceea mai mică și au făcut această mare, ce iaste până acmu, și o au închinat duple cum s'au zis.

(Constantin Căpitanul).

Fost-au acest Domn, Radul-Vodă, deplin la toate și întreg la hire; cuvântul ce grăia ca o pravilă eră tuturor, giudeațile cu mare dreptate și socoteală, fără fățarie cu cinstea, iară nimăruia cu voie veghiată 1). Avea acest cuvânt: „Domnul hiecarele când giudecă pre un boiarin cu un curtean, ochii Domnului să fie pre boiarin, iară giudețul pre calea sa să meargă. Și așa, când se păreaște un curtean cu un țăran,

1) Cu pornire, cu răutate ascunsă.

mai de cinste să hie curteanul și la cuvântu și la căutătura Domnului, iară nu a-bătându-se giudețul din calea sa cea di-reaptă". Și la multe divanuri zicea către vornicii cei de gloată: „vornice, zi celui om, mâne să mai iasă la divan", ferindu-se să nu hie greșit cumva giudețul. Și de se prilejiă cumva negăcit giudețul la un divan, se îndreptă la altul. Zicea de multe ori: «nimic nu ocăreaște pro Domnul așa ca cuvântul nestătător». Pentru boiari zicea: „de mare folos și cinste este domniei și țării boiarinul înțelept și avut, că deacă are Domnul cinei, șease boiari avuți, nice de o nevoie a țării nu se teame». Cu boiarul ca cu un boiar, cu slujitorul ca cu un slujitor, cu țăranul ca cu un țăran făceă voroave 1), și tot cu blândeate și cu mare înțelepciune; că deși eră răpit la vremea sa, iară nu îndelung".

Pre boiari la mare cinste îi aveă și zicea: „pre un om deacă-l boiareaște Domnul, nu încape să-l suduească. De nu poartă cum se cade unui boiar, să-scoată și să pue altul în locul lui; iară a-l suduire sau să nu i se treacă cuvântul grăit cu cale nu se cade".

Aveă o slugă Radul-Vodă încă din copi-

1) Stetea de vorbă, la 8

lăria sa, căruia socotind că nu-i este hirea de boiarie, îl socotea de-a-mână 1), iară boiarie nu-i dà. Ce el văzându-se den afară den rândul altora, pre hirea ominească, ce este pururea silitoare în viață să hie între cei de frunte, s'au rugat Mitropolitului și boierilor să grăiască Radului-Vodă pentru dânsul, să nu hie uitat, hiindu-i slugă de atâta vreme, și așteptând în nărocul stăpănu-său să hie și el între oameni. Grăit-au boierii cu toții pentru el să nu fie uitat, ca o slugă veachie ce este, că și slugile în nădejdea stăpânilor săi să ajungă și ei a hire între oameni mai mult slujesc. Răspuns-au Radul-Vodă boierilor: „mie să nu vi se treacă cuvântul vostru, nu mi se cade; iară eu știu firea omului, că nu-i de boiarie; iară iacă-l voiu boeri, pentru voia Domniilor voastre“. Și a doa zi l-au chiamat și i-au dat vătăjia de divan, care eră la cînste în zilele Radului-Vodă; și aprozii cei de divan cât mai de cînste nice la o domnie n'au fost: cu urșinice 2) mulți, și cu cabaniță cu jder, și cu hulpi îmbrăcați aprozii: și ori la cine și la ce boiarin mergea cu carte domnească în picioare stă boiarinul, până ce cetea cartea.

(Miron Costin).

1) Il plătea din mână, cu bani de ai lui.

2) Haine de catifea.

Constantin Movilă (1607—1611)

Și așa s'au așezat Constantin-Vodă, feciorul Ieremieii-Vodă cel mai mare, la domnie, cu bucuria țării, având țara nădeajde că va urmă pre tată-său. Ce departe au fost Constantin-Vodă de aceea fericire, ce precum zice Isus Sirah: „vai de acea cetate unde este Domnul tînăr“ — luându-se, și Constantin-Vodă după socoteala tinereătelor, n'au păzit datoria sa deplin spre Impărăție. Și precum scrie leatopisețul cel leșesc dântâiași dată birul anului celui dântâiu nu l-au plinit; și așa scârbindu-se Impărăția, au mazilit pre Constantin-Vodă, și au dat domnia lui Ștefan-Vodă Tomșa. Nu i-au folosit lui Constantin-Vodă uricele ce aveă dela Impărăție, date tată-său Ieremie-Vodă de domnie vecinică lui, feciorilor lui și nepoților lui, că turcul cu vreame dă, cu vreame iă; precum este vreamea, așa lasă: blând, când este vreame de blândeate, sămeț și ager, când este vreame de sămeție. Creștinului nice odată cuvântul nu-l ține, nice este a-l amăgi rușine; toate precum este vreamea face.

(Miron Costin).

Gaspar Grațiani (1619—1620)

Gaspar-Vodă eră om de neamu său Italian, cum zicem la noi în țară Franc; om neștiutor rândul și a obiceiurilor țării, fără limbă de țară, care lucru mai greu nu poate fi, când nu știe Domnul limba țării unde domnește.

O Moldovă! de ar fi domnii tăi, carii stăpânesc în tine, toți înțelepți, încă n'ai perii așa lesne! Ce, domniile neștiutoare rândul tău și lacome sânt pricine perirei tale! Că nu caută să agonisească șie nume bun ceva la țară, ce caută, desfrânați, numai în avuție să strângă, care apoi totuși se risipește, și încă și cu primejdii caselor lor; *că blestemul săracilor, cum se zice, nu cade pre copaci, cât de târziu!*

Eră acest Gaspar-Vodă multă vreme terziman la Impărăție, adecă tălmăciu tuturor soliilor creștinești ce vin la Impărăție, și fiind și la mijlocul păcii ce făcuseră între Impărăția Neamțului și între Impărăția Turcului, pentru slujba aceea i-au dat aice în Moldova domnia, în locul Radului-Vodă. Iară cât s'au așezat la domnie, măcar că eră la mare credință la Impărăție, îndată s'au așezat cu gândul spre părți creștinești.

De laudă este hiecare Domn să hie spre

partea creștinească, ca această țară, căci trăește așa în statul său), așa până acum, pentru țară creștină stă până astăzi în rândurile sale; însă, cu înțelepciune, nu fără socoteală și fără temei, ca în loc de folosul țării să-i aducă perirea, cum s'au prilejit amu și în vremele noastre în câteva rânduri, de adusease a mulți nesocoteala și nebunia mare cumpănă acestui pământ, Dumnezeu mai bine știe, că de nu s'ar hi prilejit o seamă de capete să cearce mijloace și să nu aleargă la Impărăție, are hi fost la perire de istov²⁾ țara aceasta în câteva rânduri. Așa adusease la mare primejdie țara și domnia lui Gaspar-Vodă.

(Miron Costin).

Miron Barnovschi (1626—1629)

După moartea Radului-Vodă, celui Mare, boiarii și țara văzând pre Barnovschi Hățmanul, om de țară și fără coconi³⁾, cunoscut Impărăției cu slujbele ce făcuse la Hotin, la Sultan Osman, și știut și căpită-

1) În starea, în condițiunea care se cuvine.

2) Cu desăvârșire.

3) Copii.

niilor tătărești, ales 1) lui Cantemir, cu care legasă prieteșug încă din mârzâcia lui, la Toporâuți, la o trecătoare a lui în țara leșească, au ales cu glasurile tuturor pre Barnovschi-Vodă la domnie și au mers o seamă de boiari la Impărăție de i-au adus steag de domnie...

Ce cum floarea și pomeții și toată verdeața pământului stau ovilite de bruma căzută peste vreme 2) și apoi după lină căldură a soarelui vin iară la hire și la frămsețile seale ceale împedicate de răceala brumei, așa și țara, după greutățile ce eră la Radul-Vodă (carea veacurilor de mirat au rămas cum au putut încăpea întru înțelepciunea acelu Domn acea nemilă de țară), au venit fără zăbavă țara la hirea sa și până la anul s'au împlut de tot bivșugul și s'au împlut de oameni.

Milele Domnilor pot așeza țările; nemila și lăcomia fac răsipă țărilor. Făcusa Barnovschi-Vodă mare volnicie 3) întâiu Curții, să deae la bir numai odată într'un an, și oricine din curteni de nevoie au răsarit dela ocina sa, ori la sat boiaresc, ori la sat domnesc, pre toți i-au adus iarăși

1) Mai ales.

2) Prea de vreme.

3) Libertate, favoare.

la breaslele seale, și la locul său, și siliștilor pe unde se pustiisă au dat slobozii 1), chiâmând oameni din țara leșească; și așa s'au împlut țara de oameni în puțină vreme.

(Miron Costin).

Luptele lui Matei Basarab cu Vasile Lupu

O! nesățioasă hirea domnilor spre lățire și avuție oarbă! Pre cât se mai adaoge, pre atâta râhnește! Poftele domnilor și a împăraților n'au hotar; având mult, cum n'ari aveà nimică le pare; pre cât le dă Dumnezeu nu se satură! Având domnie, cinste, și mai mari și mai late țări poftesc. „*Deh Dervis derchilimi auhuzbecdă, vedu patisah derichlimi, nechii uccecdă*”: adecă, zece derviși pe un covor pot încăpea, iară doi împărați într'o țară nu încap. Având țară, și țara altuia a o coprînde cască; și așa lăcomind la a altuia, sosesc de pierd și al său. Multe împărății în lume, vrînd să ieaie alte țări, s'au stins pre sine. Așa s'au stins împărăția lui Darie împărat de

3) A adus colonii de străini.

Alexandru Machedon ; vrând să supue țările grecești și toată Machedonia, Darie au stins împărăția sa, de au căzut pre mânele lui Alexandru Machedon. Așa împărăția Cartaghinei vrând să supue Râmul, au căzut la robia Râmleanilor. Așa Pir împărat, vrând să iae Italia, au pierdut țările seale. Așa și Mihaî-Vodă, vrând să hie craiu la Unguri, au pierdut și domnia Țării-Muntenești.

Așa și Vasilie-Vodă... au început svadă cu Matei-Vodă.

(Miron Costin).

Neputându-să odihni Matei-Vodă de Vasilie-Vodă, pecum ați auzit că s'au scris îndărăt, s'au sfătuit cu Racot, craiul Ardialului, ca să rădice pre Vasilie-Vodă den scaun, și să pue alt Domn. Ci dar, fiind la Moldova un boiar, anume Gheorghe, Logofăt-Mare, den sat den Răcăcini, carele eră vrăjmaș într'ascuns lui Vasilie-Vodă, și neștiindu-l Domnul, gândind că-i iaste prieten, pururea îl trimetea în solii la Racot și la Matei-Vodă, și întru soliile lui ș-au vădit vrăjmășia ce aveă spre Domnul său cătră Craiul și cătră Matei-Vodă, vinuindu-l că au umblat cu jupâneasă lui, și să învrăjbise cu Toma Vornicul și cu lordache Vistierul Cantacozinii den țara lor.

Deci, găsim Racot și cu Matei-Vodă mijloc pre acest boiar, s'au așăzat¹⁾ între dânsăi să-i trimită oști den țara ungurească și den Țara-Rumânească, și el va fi caplor, de va scoate pre Vasilie-Vodă den scaun. Și așa au făcut. Că în taină au gătit oștile și le-au trimis la Moloova. Ci dar, până a veni oștile, eră (cum spun unii) Gheorghe Logofătul în mare grijă: șazănd în spătăriia lor, ținea toiagul la gură (că la Moldova Logofătul cel Mare poartă toiag), iar Toma Vornicul și lordache Vistierul, vrăjmașăi lui, în chip de batjocură îi ziseră: „Logofeate, ce ții toiagul la gură, pare că zici în fluer“? El le răspunse: „așa este, că zic în fluer să-mi pogoare caprele dela munte“. Deci, nu trecură zile multe, într'o zi mare, șazănd cu Vasilie-Vodă la masă, îi veni veaste la ureche că oștile ungurești și rumânești au intrat în țară (pentru că pusease oamenii lui de pază, și, când vor vedeă oștile că au intrat în țară, să-i facă știre); el numai decât începu a să șterge la ochi cu măhrama; de care îl întrebă Vasilie-Vodă: „ce iaste, Logofeate?“ El răspunse că i-au venit veaste că-i moare jupâneasa și să rugă lui Vasilie-Vodă să-l lase să ducă să o îngroape.

1) S'au înțeles.

Și-l crezù Domnul și-l slobozi ; lui, fiindu-i
caii gata la gazdă, au purces de olac 1) și
s'au dus de s'au împreunat la Bacău cu
toate oștile. Iar în urmă mai eră doi boiari
cu carii avusease Gheorghe Logofătul mai
'nainte înțelegere pentru aceste lucruri, și
la purcesul lui nefăcându-le știre, li s'au
părut că i-au ficlenit 2), și, ca niște becis-
nici (socotind că le va fi mai de folos) au
mers de au spus lui Vasilie-Vodă faptele
lui Gheorghe Logofătul și cum s'au dus să
să împreune cu oștile ungurești și rumâ-
nești. Și îndată ce auzi Vasilie-Vodă, tri-
mise pre vâtaful de aprozi, cu vre-o 50 de
oameni, să-l ajungă, să-l prinză ; dar, când
au ajuns și vâtaful la Bacău, Gheorghe Lo-
gofătul să împreunase cu oștile, ci, necu-
tezând, s'au întors, de au spus stăpână-său
ce au văzut. Vasilie-Vodă, într'aceea mânia,
au pus de au tăiaț pre acei doi boiari carii
s'au dus de i-au spus, zicând că au trebuit
să-i fie spus mai 'nainte, când să începeă
vorbele, și eră Gheorghe Logofătul la mână
lui, iar nu acum. Un boiar de aceștia au
fost bărbatul Doamnii Dafinii Dabijoaii,
mai'nainte până a nu o luă Dabija-Vodă.
Așa povestiiă boiarii moldoveni de acestea.

1) Cu mare grabă.

2) S'a purtat cu vicleșug față de ei, i-a înșelat.

Deci Gheorghe Logofătul nimic n'au zăbovit, ci s'au pornit cu oștile spre Iași. Vasilie-Vodă încă ce au putut strânge oști degrab le-au luat și au eșat înainte la Podul Liloaii. Acolo lovindu-să oștile, au biruit Gheorghe Logofătul, și au fugit Vasilie-Vodă la cuscru-său Hmil Hatmanul căzăcesc, căruia i să rugă să-i dea oști să scoată pre vrăjmaș den țară, și i-au dat împreună cu fiu-său Timuș, care ținea pre Doamna Ruxandra, fata lui Vasilie-Vodă. Ci, până a veni den țara căzăcească, iar Gheorghe Logofătul s'au numit Domn în scaun la Iași. Iar, dacă au venit Vasilie-Vodă cu mulți Cazaci și au avut război la Popricani, fù biruit Ștefan-Vodă. Deci, s'au tras îndărăt spre Focșani: Vasilie-Vodă după dânsul; Ștefan-Vodă la Târgoviște, la Matei-Vodă, cu câțiva boiari, Vasilie-Vodă tot după dânsul. Fost-au trimis Matei-Vodă pre Diicul Spătarul cu oști, să oprească pre Vasilie-Vodă, la Focșani, și la Soplea, dar n'au putut. Deci Matei-Vodă și-au strâns oștile toate și au eșat înaintea lui Vasilie-Vodă și a lui Timuș la Finta; și s'au lovit oștile foarte tare. Și au înfrânt dintâi pre o seamă de slujitori, de i-au trecut apa lalomiții. Iar Matei-Vodă, cu inemă mare fiind în fruntea războiului, îndemnându-și viteajăi lui, și mai întorcân-

du-i, precum pururea slujă norocul lui Matei-Vodă, i-au slujit și acum: că s'au slobozit un nor den aer, care aveă apă multă și vânt iute, de bătea pre Moldoveni tot în obraz și pre Cazaci, până i-au umplut de apă, de nu puteă să sloboază focul sau să apuce de arme; iar ai noștri, îmbărbătându-să, au spart toată tabăra moldovenească și căzăcească; și Vasilie-Vodă cu Timuș poftia să mai vază spre Focșani. Atuncea au rănit cu un glonț la un picior pre Matei-Vodă. Însă cu biruință s'au întors la scaun în Târgoviște, ducând mulți robi moldoveni și cazaci, pre carii i-au tăiat dela Fântăna-Țiganului până la Târgoviște, de-au văzut un Turc mare, ce venise dela Impărăție să vază de gâlcevile ce s'au făcut între acești domni.

(Constantin Căpitanul).

Venirea la domnie a lui Gheorghe Ștefan (1653-1658)

Den cinci simțiri ce are omul, anume: vederea, auzul, mirosul, gustul și pipăitul, mai adevărată de toate simțirile este vederea. Că prin auz, câte aude omul, nu se poate așeza deplin gândul: este așa ce

se aude au nu este? — căci nu toate sânt adevărate câte vin pren auzul nostru. Așa și mirosul, de multe ori înșală, fiind multe mirodenii dentâi greale, iară apoi mare și iscusit miros fac. Gustul însă este așa, că multe ne par că sânt dulci, apoi simțim amărăciunea și, împotrivă, multe amare că sânt ne pare, și sânt dulci. Pipăitul iarăși: multe pipăim în chip de unele, și sânt altele, și nu le putem cunoaște pre singur pipăitul, fără vedearea. Iară vedearea singură den toate așează în adevăr gândul nostru, și ce se veade cu ochii nu încape să hie îndoială în cunoștință.

Așa și noă, iubite cetitoriule, cu mult mai prea lesne a scrie de aceste vreami, în care mai la toate ne-am prilejit singuri. Și pentru lungimea capetelor ce s'au scris den îndelungata domnia lui Vasilie-Vodă mai sus, den eșitul cel dentâiu den scaunul țării a lui Vasilie-Vodă. Incepem a scrie de domnia lui Gheorghe Stefan-Vodă, care ori cu direaptă cale, ori cu nedireapte mijloace, rădicându-se asupra Domnului său, i-au luat domnia. Toate unele ca aceastea den orânduiala a lui Dumnezeu că sânt se cred.

Indată ce s'au așezat Gheorghe Stefan-Vodă în scaunul domniei, cu sfatul lui Chomini Ianoș, hetmanul lui Racoți, și a Dii-

cului, spătarul lui Matei-Vodă Domnul muntenesc, au ales și den oastea ungurească și den Munteani, și au ales și o seamă de oameni și den țară, cu Pătrașco Moreanul Hătmanul, și au trimis spre Hotin în urma lui Vasilie-Vodă.

Știa și Vasilie-Vodă de toate ce se lucră în Iași pe urma lui; și trimiseasă și al doile rând dela Hotin sol la cuscru-său, la Hmil Hetmanul căzăcesc și la ginere-său Timuș cerând agiutor cum mai de sârg 1).

La Leși încă m'au trimis pre mine la starostele de Cameniță, la Patru Potoțki, feciorul hetmanului Potoțki, la eșitul căruia den robia Crâmului mare agitoriu îi dedeasă Vasilie-Vodă cu banii săi. Aceaste aducându-i aminte, îl poftiă să se afle de agiutor la primejdia lui. Și cu aceaea solie aflându pre starostele, cale de trei zile mai sus de Cameniță, la nește ocine a lui, îndată au lăsat toate trebile sale și au purces spre Cameniță.

Iar până a sosi starostele la Cameniță, la Hotin într'o zi dau știre lui Vasilie-Vodă că iată sosesc oștile lui Stefan-Vodă asupra-i. Au stătut în gânduri dentâiu, să dea războiu cu câți oameni aveă lângă sine, că încă eră toți boiarii cei de scaun cu gloa-

1) Cât mai curând.

tele sale cu Vasilie-Vodă și Boj căpitanul cu lefecii, și dărăbanii cu Cara căpitanul lor, și avea și siimeani 1) vre-o 60, și Nemți foarte buni 100. Iară deacă au văzut răceala tuturora și a slujitorilor și a căpitanilor, pre carii aveă mare nădeajde, pentru mila ce le făcuse cu multe vreami înainte, s'au apucat de trecătoarea Nistrului..

(Miron Costin).

Venirea lăcustelor

Cu un an mainte 2) de ce s'au rădicat Hmil, hătmanul căzăcesc, asupra Leașilor, aproape de săcere, eram pre atunci la școală în Bar, în Podolia, pre cale fiind dela sat spre oraș, numai ce văzum despre amiazăzi un nuor cum se rădică de o parte de ceriu, un nuor sau o negură; ne-am gândit că vine o furtună cu ploaie deodată până ne-am tâmpinat cu norul ceala de lăcuste, cum vine o oaste stol. In loc ni s'au luat soarele de desimea muștelor cele ce zbură mai sus; ca de trei sau patru suleți, nu eră mai sus; iară carele eră mai gios

1) Corp de armată compus din lefeghi streini.

2) Mai 'nainte.

de un stat de om și mai gios zbură dela pământ. Urlet, întunecare asupra omului sosind, se rădică oarece mai sus, iară multe trecea alături cu omul, fără sieală 1) de sunet, de ceva; se rădica în sus dela om o bucată mare acea poeadă 2), și așa mergea pe deasupra pământului ca de doi coți până în trei sulițe în sus, tot într'o desime și într'un chip. Un stol ținea un ceas bun, și deacă trecea acela stol ca un ceas și giumătate, sosiă altul, și așa, stol după stol, cât ținea dela prânz până în de seară. Unde cădea la mas, ca albinele de groase zăcea; nici cădea stol preste stol, ce trecea stol de stol și nu se pornia până nu se încălzea bine soarele spre prânz; și călătoria până în deseară, și până la căderea de mas, cădea și la popasuri. Inșă unde mănca rămânea numai pământul negru împuțit; nice frunze, nice paiu ori de iarbă ori de semănătură nu rămânea; și se cunoștea și unde poposiă, că eră locul nu așa negru la popas, ca la masul aceai mănă a lui Dumnezeu. Câtevă zilea au fost acea urgie; den părțile den gios mergea în sus. Și tot atuncea au fost și aice în țară lăcuste; și după acela an și la al doi-

2) Sfială, teamă.

3) Multime.

lea, însă mai puține. Și apoi, și în zilele lui Ștefan-Vodă au fost lăcuste, însă pe unele locuri și nu ca acea desime ca în acela an, de care s'au scris. Iarna se găsea în pământ îngropate pe multe locuri.

(Miron Costin).

Eustratie Dabija (1661-1665)

Acest Domn avea obicei, când ședea la masă și vedeă niscaiva oameni săraci davorind 1) prin ogradă, învăța de luă câte două-trei blide de bucate din masa lui, și pâne și vin, și le trimitea acelor oameni, de mâncau în ogradă. Și zicea către boieri: „de mult or fi davorind ei și or fi flămânzit, ne având de cheltuială“. Și făcea divanuri dese ca să nu zăbovească oamenii mult, deacă or veni la lași pentru nevoile lor; și multe divanuri făcea și din amiazăzi în deseară, cari acele divanuri din amiazăzi în deseară, nu cădeau toate prea de laudă. Așijderea el bea vin mai mult din oală roșie decât din pahar de cristal, zicând că-i mai dulce vinul din oală decât din pahar. Și el era de locul lui din ținutul

1) Făcând ceva, vre-un serviciu.

Putnei; și știind el încă din boierie că au oamenii săraci dobândă bună din vii, din toate cele rele au scornit și el acest obicei rău de vii, de pogonul de vie câte un leu să dea, care de atunci s'au tras multă vreme, la mulți Domni.

(Neculce).

Iliăș III Alexandru (1666-1668)

Acest Iliăș Alexandru-Vodă eră la domnia lui om bun și prea milostiv, cât nu este lesne a scrie milostivirea lui, ca și el și Doamna lui; că de se pârau lui dameni la dânsul la divan și rămânând cu giudețul unul pe altul, dacă îi răspundeă Vodă celui rămas zicându-i: *pas de plătește celuiilalt, că i-ai luat cu strâmbul*; deci de ziceă unul: *plăți-voiu, Doamne, numai ca să mă mai păsuiască* 1) *până la o zi, că sânt sărac și n'am cu ce-i plăti acum*; iară pârâțul așisderea de isnoavă deaca ziceă: *mie încă îmi trebue, că sânt sărac și îmi mor copiii de foame că n'am cu ce-i hrăni, ci mă rog, Doamne, ca să se pună acest om la închisoare, sau să-mi plătească acum că nu-l pociu așteptă* — atunci Iliăș-Vodă

1) Să mă mai aștepte, să mai rabde.

scotea bani din pozunar dela sine și plătea pre datornic. La mulți făcea așa. Dară câte milostenii, ce fără număr, de nu le poate povesti nime, fără numai Dumnezeu! Care Domn așa de milostiv și îndurător ca acesta n'a mai venit altul la Moldova; și în zilele lui au fost mare bilșug și liniște.

(Nicolae Costin).

Gheorghe Duca (1674-1678)

După ce să mază i Gligorie-Vodă, cum s'au scris îndărăt, veni Duca-Vodă cu Cantacozinii boeri dela Țarigrad (că unii eră surguni a Crit). Care viind la scaun, găsiră țara cam turburată, o seamă de boeri fugiți în țara ungurească, cum mai îndărăt am scris, altă seamă de boeri fugiți pen munți, iar oamenii cei proști iar fugiți pen păduri, pen munți (pentru o veaste ce venise, că vor să robească țara Tătarăi). Ci Duca-Vodă au făcut cărți de pace și au trimis în toate laturile țării, chemându-i pre toți să vie pre la casele lor fără nici o frică.

Trimis-au și la boerii pribegi să vie, ci n'au venit de acea dată; iar boierii care eră în țară pen munți, și alalți toți, s'au coborât pre la casele lor și au mers de

s'au închinat Domnului. Cheltuit-au Duca-Vodă la Poartă de au adus și pre boerii cei surguniți la Crit de Gl'orie-Vodă, viind pre la casele lor. Dar tot nu să odihniă pentru boerii cei pribegi, văzând că nu vin. ci așa s'au sfătuit cu boerii lui, ca să trimiță sol la craiul Ardealului, ca să-i deă să-i aducă fără voia lor în țară. Si ale-seră pre Părvul Logofăt, fecior lui Diăghici Spătar, de-l trimiseră sol. Carele trecând pe la Brașov și găsind pre Neagoe Ban și pre Ile Armaș, cu prieteșugul Sașilor, ce eră mai marii cetății Brașovului, li-au făcut mult val¹⁾, și i-au și închis (dar, fiind fără știrea craiului, li-au venit Sașilor necinste, și i-au slobozit). Și, trecând Părvul Logofăt la Craiul, și multe amestecând²⁾, au trimis craiul de-au chiebat pre boiari la dănsul, și le-au spus că-i poștește Domnul să meargă în țară; iar Banul Gheorghe Bălianul, mai bătrân de alalți fiind, au zis: de iaste voia Mării Sale, să-i deă legați—asa vor merge; iar, de voie, nu; și, iarăși, de socotește Măriia Sa că fac vre o pagubă țării Ardealului, să facă bine să le deă carte de cale, și să vor duce în alte țări. Aceastea și altele ca acestea auzind

1) Necaz, supărare.

2) Incurcând, făcând intrigi.

traiul (fiind și om bun), le-au zis : că, de voe de vor vreă, iar nu siliți ; „că nici vom strică noi“, zice, „obiceiul cel bătrân al țărilor, să vă dăm fără voe să mergeți“, Deci i-au slobozit de s'au dus fieștecare pre unde aveă gazde ; iar Părvul Logofăt, luându-și răspunsul, că nu-i va da pre acei boiari să meargă fără voia lor, s'au întors la Domn în dășart.

(Constantin Căpitanul).

Șerban Cantacuzino (1678—1688)

Mare și întunecat nor și plin de fulgere și de trăsnete au căzut pre Țara-Rumânească Șarban-Vodă, carele, ca cu nește trăsnete, cu răotatea lui au spart și au dăzrădăcinat nenumărate case de boiari, și de slujitori, și de săraci, și pre mulți au omorât cu multe feliuri de cazne, și i-au sărăcit cu multe feliuri de pedepse, precum istoria mai jos va arată. Ci dar, pentru păcatele oamenilor, sau pentru alte judecăți, care singur Dumnezeu știe, au luat Șarban-Vodă domnia Țarii-Rumânești. Ci mai 'nainte au trimis pre Costandin Brâncoveanu, nepotu-său, cu Schimni-Aga, ca să apuce scaunul și să rădice pre Duca-Vo-

dă, să-! ducă la Moldova ; și poruncise să fie caimacam, cu Badia Vornicul Bălăceanul și cu Huzea Vistierul, și să îmblânzească norodul, atât pre cei mari, cât și pre cei mici, și să să bucure și să să veselească toți de venirea Domnului. Și așa au făcut, că cu toții să bucură, și mulți (cum auziam), care nu aveă vin, beă apă pentru sănătatea lui Șarban-Vodă, și jucă și chiuiiă. atât îi amăgise pre toți în boeria lui, cât îi orbise de nu știă ce fac ; ci bucuriia lor s'au întors îndășart și la mare întristare. Inșă, viind Brâncoveanul, cum s'au zis, și ducându-să Duca-Vodă den scaun, au trimis caimacamii de au venit Doamna lui Șarban-Vodă și mumă-sa, Doamna Ilinca, dela Rușciuc, eșându-i boiarii și jubănease nainte. După aceia și Domnul au venit, pre la Bobotează, de au intrat în scaun, cu pompă mare, precum iaste obiceiul Domnilor. Deci. dentâi cu blândețe s'au arătat tuturor, boerind și pre cei ce nu-i iubiă, pentru pricina aceasta, ca doar ar aduce și pre Ivașco Clucer Băleanul și pre Staico Paharnicul, pribegii ce eră în Moldova ; și așa au trecut câtăva vreme.

(Constantin Căpitanul).

Nicolae Milescu

Erà un boier Nicolai Milescu Spatar-dela Vasluiu de moșia lui, prea învățat și cărturar, și știà multe limbi: elinește, slovenește, grecește și turcește, și erà mândru și bogat, și îmblă cu povodnici¹⁾ înainte domnești cu busdugane și cu palușe cu soltare²⁾, tot sârmă, lă cai; și lui Ștefăniță-Vodă îi erà prea drag, și-l ținea prea bine, și tot la masă îl puneà, și se jucà în cărți cu dânsul, și la sfaturi: că erà atunce gramatic la dânsul. Iară când au fost odată, nu s'au săturat de bine și de cinstea lui Ștefăniță-Vodă, ce au șezut și au scris niște cărți hiclene și le-au pus într'un băț sfredelit și le-au trimis la Constantin-Vodă cel bătrân Băsărab, în țara leșească, ca să se rădice de acolo cu oști, să vie să scoată pre Ștefăniță-Vodă din domnie. Iară Constantin-Vodă nu au vrut să se apuce de acele lucruri ce-i scrià, ce s'au sculat și au trimis bățul acel sfredelit, cu cărț cu tot, înapoi la Ștefăniță-Vodă, de le-au dat. Deci, Ștefăniță-Vodă, cum au văzut bățul cu cărțile, s'au prea mâniat, și l-au și adus pre acel Nicolai Milescu înaintea lui,

1) Cai aleși (mai ales de călărie)

2) Pături împodobite ce se puneau pe cai.

în casa cea mică, și au pus pre calău de i-au tăiat nasul; scoțând Ștefăniță-Vodă în grabă hangerul lui din brâu, au dat de i-au tăiat calăul nasul; și nu au vrut să-l lase pre calău să-i taie nasul cu cuțitul lui calău, ce cu hangerul lui Ștefăniță-Vodă i-au tăiat nasul. După aceea Nicolai Cârnuț au fugit în țara nemțească, și au găsit acolo un doftor de-i tot sloboziă sângele din obraz și-l boția la nas; și așa, din zi în zi, sângele se închegă, de i-au crescut nasul la loc, de s'au tămăduit; dară când au venit aice în țară, la domnia lui Ilieș-Vodă, numai de abia s'au fost cunoscând nasul că-i tăiat. Numai tot n'au șezut în țară mult, de rușine, ce s'au dus la Mosc la marele împărat, la Alecsii Mihailovici, la tatăl marelui Petru Împărat carele au venit la noi aice în Moldova; și pentru învățătura lui au fost tergiman 1) împăratului, și învăță și pre fiul împăratului, pre Petru Alecsievici, carte și eră la mare cinste și bogăție; și l-au trimis împăratul Alecsii Mihailovici sol la marele împărat al Kitailor, de au zăbovit la Kitai vre-o doi-trei ani; și au avut acolo multă cinste și dar dela marele împărat al Kitailor, și multe lucruri de mirat au văzut la acea împărăție a Kitailor, și i-au dăruit

1) Tâlmăciu, dragoman.

un blid plin de pietre scumpe și un diamant ca un ou de porumb. Și întorcându-se pe drum înapoi s'au tâmplat de au murit împăratul Moscului, pre anume Alecsii Mihailovici; iară senatorii dela Mosc i-au eșit întru întâmpinare, și i-au luat acele daruri, și tot ce au avut, și l-au făcut surgun la Sibir, și au șezut câțiva ani surgun la Sibir.

Iară mai pre urma rădăându-se Petru împărat, fiul lui Alecsii Mihailovici, carele au venit aice în țară în Moldova, de s'au bătut cu Turcii la Piut, la Stănilești, din gios de Huși, în ținutul Fălciului, agiuns-au Cârnel din Sibir cu cărți la dânsul, la împăratul Petru Alecsievici, de i-au făcut știre de toate ce au făcut, și cum este surgun. Atunce Petru Alecsievici Împărat îndată ce au chemat senatorii, și au întrebat zicând: „unde este dascălul meu cel ce m'au învățat carte? acum, curând să-l aduceți!“ Și îndată au răpezit de olac 1) și l'au adus la Petru Alecsievici, împăratul Moscului, în Stoliță și l-au întrebat ce au văzut și ce au pățit; și i-au plătit lucrurile toate acele dela senatori ce-i luase, până la un cap de ață; și diamantul cel mare, împăratul, după ce l-au văzut, s'au mirat, și l-au dat în hasneaoa 2) cea împărătească; iară Cârnelui

1) V. nota 1 dela pag. 45.

2) Vistierie,

i-a dat optzeci de pungi de bani; și l-au luat iar în dragoste și în milă, și l-au pus iar sfetnic. Și când au ras barbele împăratul Moscalilor, atunce când și-au schimbat portul, atunce singur împăratul i-au ras barba cu mâna lui. Și au trăit Cârnul până la a doua domnie a lui Mihai-Vodă Racoviță, și atunce au murit, care mare cinste i-au făcut împăratul la moartea lui, și mare părere de rău au avut după dânsul, că eră trebuitor la acele vremi.

Rămas-au acelui Cârn feciori și nepoți, și au ajuns unii de au fost polcovnici ¹⁾ spre slujba oștirea; că se însurase el acolo de luase Moscalcă; și s'au mai dus după dânsul de aici din Moldova trei nepoți de frate, de se așezase și ei pe lângă unchiul său, și acei aveă milă de împărăție, și acolo au murit.

(Neculce).

De Cometa, steaua cea mare ce s'au ivit pre cer în zilele Ducăi-Vodă (1679).

La cursul anilor 7188, iară dela Hristos 1679, în luna lui Dechemvrie 10 zile, ivi-

1) Ofițeri de rang superior, în spec. coloneli.

tu-s'au pre cer o stea cu coadă, căreia îi zic Latiniî cometa, adecă mătură. Și lungă eră de coprindeă cu lungimea sa giumatate de cer începându-se întâiu de jos dintr'o stea, despre partea țării ungurești, între amiazăzi și între apus. Apoi de zi ce treceă, tot se urcă pre cer către miază-noapte în sus, și dindărăt se scurtă, mergând în spre miază-noapte, precum este umbletul cerului, cu stelele învârtindu-se către apus. Și așa au trăit șapte săptămâni și patru zile, până la zi întâiu a lui Fevruarie; de acia s'au stins și au perit. De care mulți astronomi strângându-se prin alte țări, au făcut progn tic 1) ce se va lucră în lume după aceea în urmă; care lucru apoi curând după acea cometă, s'au scornit vrajbă mare de oști mai la toate împărățiile și țările, câți sânt megieși împregiur, de se hotărăsc cu Turcii, iară mai vârtos între împărăția Turcului și între împărăția Neamțului, precum scrie mai jos.

(Nicolae Costin).

Dimitrie Cantacuzino (a doua domnie 1684-1685).

Acest tiran fricos, încă pentru să scoată bani mulți, au spânzurat de mâni pre Ga-

1) Prevestire,

vril Brăescu, ce au fost jicnicher 1) mare, și pre Toader a Nacului, feciori de boieri mari; așijderea și pre alții mulți. Pune erau odaie seimenilor și ale avgiilor 2), niște slujitori de ai lui ce le pusese el acest nume, ținându-i mai de credință: și beciurile și divanul cel mare erau pline tot de oameni, pe cari îi pedepsiă în toate chipurile, mai ca și în zilele răului Duca-Vodă. Însoțindu-se amândoi la tovărășie cu rautăți asupra biete Moldove, sāraca, ca și cum au fost luat frăție și tovărășie oarecând Rasim, împăratul lui Isramâl, și cu Fachei, împăratul lui Israil, să oștească amândoi asupra Ierusalimului și asupra lui Ahaz, împăratul Iudeei; ce, precum au numit Dumnezeu atunce pre Rasim și pre Fachei, doi tăciuni afumători, zicând: „nu te teme, și ca să nu slabească sufletul tău de două lemne tăciunoase afumându-se” așa zice Dumnezeu și acum către Țara Moldovei; *nu te teme! și ca să nu slăbească sufletul tău de doi tăciuni ce se afumă cu jocul Iadului*. Că și acest Dumitrașco-Vodă mazălindu-se dintr'această domnie a doaoa, s'au dus la Turci; și ți,

1) Cel care făcea proviziunile de grâne pentru Curtea domnească; rang de boierie.

2) Vânătorilor.

nându-l Turcii în temniță, că au fost înțeles de toate pentru jăcurile 1) ce au fost jăcuit fără de ispravă în țară, luând pânea și bucatele oamenilor, și dobitoacele toate, fără socoteală, și mergând și din boierii cei mari ai țării la Poartă, trăgând pâră asupra lui, și rămânând asupra lui din banii țării mâncați multe pungi de bani. Și așa fiind închis au murit acolo la închisoare; iară au murit și un copil al lui, voinic. Deci, au scăpat Moldova de amândoi vrăjmașii săi.

(Nicolae Costin).

Foamete pe vremea lui Dimitrie Cantacuzino.

În zilele acestui Dumitrașco-Vodă, așa jăcuind pânila de pre la oameni din cântăși eră în țară, că de 4—6 ani tot oști și prăzi erau într'însa, și arau oamenii foarte câte puțin, pentru neputință. Deci, luându-le pânea și de câte aveă, s'au făcut foarte foamete mare, cât au agiuns mirța târgului cea de 16 oca de grâu 3 lei bătuți, iară sacul de secară, ca de 2 mirțe

1) Jafurile.

și pol, eră cinci, șase lei; pentru aceasta s'au făcut foameți mari, de mîncă om pre om; că în Iași au amăgit un Țigan pre o fată săracă și au băgat-o într'o pivniță pustie, și acolo au ucis-o și au tăiat dintr'însă de au fript și au mîncat, pe care l-au și prins Dumitrașco-Vodă; spunând drept nu i-au făcut nimica; și pre multe locuri s'au înțeles așa. Apoi murind mulți oameni de foame, că de ciumă zăcând pre ulițe, de aceea se învățase lupii de mîncău acele trupuri moarte, neputându-i birui cu îngroparea pre toți morții. Dintru cari mai pre urmă se învățase lupii de apucau și oameni vii în multă vreme, femei și copii mici, de-i mîncău din mijlocul târgului, și prin sate pe la țară, dând năvală și asupra a oameni mari de-i smintiau; așa au ținut mânia lui Dumnezeu cîtăva vreme. Și au domnit Dumitrașco-Vodă într'această domnie a sa a doua numai un an și trei luni și s'au mazălit, precum s'au pomenit mai suș. Spun cum fiind mai vr'o doi ani a închisoare la Țarigrad și făcându-i-se o boală la grumazi în chip de trăgan, și dintr'aceea i s'au întîmplat și moartea; iară în locul lui au căzut la domnie Cantemir-Vodă.

(Nicolae Costin).

Constantin Cantemir (1685-1693).

Carte nu știă, ce numai iscălitura învățase de o făceă; practică bună aveă; la voroavă 1) eră sănătos; mănca bine și bea bine. Semne multe avea pe trup dela războaie, în cap și la mâni, de pe când fusăse slujitor în țara leșească. La stat nu eră mare; era gros, burduhos, rumăn la față, buzat; barba îi era albă ca zăpada. Cu boierii trăia bine până la o vreme, pentru că eră om de țară, și-i știă pre toți, tot anume, pre carele cum eră; și nu era mândru, nici lăceă cheltuială țării, că eră moșneag, fără Doamnă; și aveă doi feciori beizadele, pre Antiohie și pre Dumitrașco, și acesta eră zălog la Poartă și cu alți feciori de boieri. Și eră bine în țară dintr'alele; numai nu puteă trăi oamenii de podgheazuri 2) leșești, că eră țara pustie din lași în sus. Din toți boierii eră mai ales, la acest Domn, Gavriliță Vornicul și cu feciorii lui; eră el boier și chivernisă precum îi eră voia; și eră o seamă din fecorii lui cam fără de ispravă, zlobivi 3), Lupul și Solomon, și Costachi; aveau slugi tâlhar

1) La vorbă, la sfat.

2) Bunde de jefuitori.

3) Neastâmpărați, cari făceau răutăți.

a casele lor de țineau drumurile, de uci-
deau Turcii, și furau bucate din Bugeac,
cai, iepe, și se făceau farmutale 1) totdea-
una și slimuri 2) cu Tătarii, pentru faptele
lor, și nu putea să zică nime nimica de
irica lui Gavriliță; și Domnul, deși știă,
răbdă.

(Neculce).

Omorârea lui Miron Costin și a fratelui său Velicico (1691).

Deci Cantemir-Vodă cum au înțeles acel
sfat al boierilor, din Ilie Frige-vacă, au și
răpezit într'o noapte boierinași de ai lui și
cu slujitori, să-i prindă pre toți aceia. Deci
unii au scăpat în Țara-Muntenească; iară
pre carii i-au prins, i-au dus la Iași, și pre
Velicico Vornicul după ce l-au dus la Iași,
eră zavistia mai mare despre Cupărești,
împoncișându-se 3) cu vorba mai dinainte
vreme, și aveă și sieală 4) de dânsul pen-
tru că eră mai om decât toți. Atunce în
grabă Cantemir-Vodă în mânia l-au bătut

1) Se dedeau porunci.

2) Sfaturi.

3) Pentru că se împotrivise, se arătase dușmănos.

4) Teamă.

cu buzduganul și l-au închis în beci. Deci neprietenii lui Velicico atunci au și aflat vreme de au zis lui Cantemir-Vodă: „de vreme eă te-ai grăbit de l-ai bătut, nu-lăsa viu, păzește de-l omoară, că de v. scăpă viu, mâne poimâne el ne va omor pre toți“. Și el încă îndată au ascultat și l-au scos noaptea de i-au tăiat capul de naintea porții, pentru binele ce au făcut Velicico de au dat știre lui Iordachi Visternicul de au fugit în țara ungurească când vreă să-l omoare Cantemir-Vodă; acum i-au mulțămît și Iordachi întru acest chip ca un Grec. Și aflareă atunci neprietenii vreme de ziseră lui Cantemir-Vodă: „acum de vreme că ai omorât pre Velicico, trimite de prinde și pre frate-său Miron Logofătul, de-l omoară; ori vinovat, ori nevinovat să nu scape, că apoi încă a hi mărău și de tine și de noi“. Deci Cantemir-Vodă nu și-au socotit viața lui, că era trecut cu bătrânețile, om de șaptezeci de ani, de numai cât nu-i sosise ceasul morții și lui; ce s'au potrivit neprietenilor și nu și-au cruțat sufletul său, ce ca un tiran au trimis pre Macri, vătavul de păhărniceii, cu slujitori din Roman, de l-au luat de acolo, dela casa lui, dela Bărboși, de l-au dus până în Roman și i-au tăiat capul. Și când l-au găsit Macri acolo, la Bărboși, atunci

și murise și giupâneasa, și nimic nu știă de sfatul frățină-său sau de a celorlalți boieri că nu eră amestecat cu ceilalți boieri la sfat; că el pornise atunci pre un fecior a lui, pre Nicolai, să iă fata Ducăi-Vodă dela Tarigrad, și se gătise și cu celalt fecior, cu Pătrașco Cămărașul, să iă fata lui Cantemir-Vodă, să se încuscreze, și nici cu gândul nu gândiă că i-a venit o furtună ca aceea.

Zisu-i-au slujitorii, când l-au găsit la Bărboși, să fugă, că nu-i departe în Neamț; iară el n'au priimit, știindu-se drept; gândiă că l-or duce la Iași; și se va îndreptă 1). Iară după ce au venit Macri, și viind zapciu după zapciu să piară, nu i-au mai îngăduit și au pus de l-au tăiat în Roman, și mult s'au rugat lui Macri să-l ducă până în Iași. Iară Macri, ca un om rău și de nimică, nu i-au fost milă de sufletul stăpănu-său și s'au grăbit de l-au omorât, că, de l-ar fi dus în Iași, poate s'ar fi îndreptat, și n'ar fi perit; ca multe slugi se tâmplă la domni vrednice, de nu se grăbesc și feresc pre stăpânii de păcat, și mai pe urmă cad la laudă și despre oameni și despre stăpâni și despre Dumnezeu. Iară

1) Va arătă că eră acuzat pe nedrept, se va desvinovăți,

acesta, ca un varvar 1), nefiind de nimica, n'au socotit. Cantemir-Vodă, după aceea, mult s'au căit ce au făcut și de multe ori plângea între toată boierimea, și blăstemă pe cine l-au îndemnat de au grăbit de i-au tăiat: că după aceea n'au trăit un an nici Cantemir-Vodă și au murit.

(Neculcea)

Lăcuste și foamete pe vremea lui Constantin Brâncoveanu (1691)

Când au fost la al treilea an din domnia Măriei Sale, aflându-se țara la mare lipsă și foamete de stricăciunea lăcustelor, care încă din zilele lui Șerban-Vodă venise aceea urgie dumnezeiască pe acest pământ, de au pedepsit șapte ani cu dânsese, de se făcea multă stricăciune și pagubă, și așa Măria Sa Constantin-Vodă pentru aceea mânie dumnezeiască ce eră asupra acestui pământ trimis-au la Sfetagora și au pohtit pe Părinții de acolo cu rugăciune de au adus capul lui Sfântu Mihail Sinadichi; după ce l-au adus aici în țară, au făcut

1) Barbar.

aicea în București mai întâiu rugăciuni și litanii, și eșiră afară, după aceea și în țară au trimis sfântul a ela cap, de l-au purtat pre unde eră lăcuste, cu arhieriei și cu preoți, anume Părintele Acsentie Vlădica Sofianul, carele au fost mai nainte vladică la Sofia, aflându-se aicea în țară, și cu mulți arhieriei și preoți, de umblă făcând rugăciuni și osfeștanii prin toate locurile unde eră lăcuste. Și așa dintr'acel an cu vrerea și cu mila lui Dumnezeu și cu ajutorul Sfântului, s'au rădicat lăcuste e, și au perit de pre pământul acesta, de s'au cunoscut ciudă 1) mare a ceea.

Pentru aceea și Domnul după ce au adus capul Sfântului aicea la scaun în București au făcut cunună de aur cu pietre scumpe asupra capului și au făcut cutie de argint frumoasă de au așezat capul Sfântului, și făcând și către sfinții părinți, care au venit aicea cu sfântul cap dela Sfetagora, mulțumită și cel cupă puțină ajutor sfintelor mănăstiri, s'au dus cu capul iar la Sfetagora.

(Radu Greceanu).

1) Minune.

Pentru zidiri ce au făcut Măria Sa (Constantin Brâncoveanu) și alte lucruri carele au săvârșit

Intr'acest an al optulea din domnia Măriei Sale s'au săvârșit și mănăstirea care au făcut Măria Sa la târgul Râmnicului, unde se proslăvește Adormirea Născătoarei de Dumnezeu Stăpânii noastre, care¹ dar den pajiște și den temelie o au zidit împreună cu unchiul Măriei Sale, Mihail Cantacuzino Vel Spătar, însă mănăstire mare și cuvioasă, cu chilii de piatră și cetate înprejur, pentru că fiind și în loc ca acela de este în calea oștilor și mai mult a Tătarilor. Drept aceea Măria Sa au pus nevoință împreună cu unchiul Măriei Sale, ce s'au zis mai sus, de o au făcut cu tărie, ca multora scăpare și apărare să fie, care cu mili întărind-o și cu toate cum se cade împodobind-o, la sfânta și dumnezeiasca mănăstire dela muntele Sinai o au închinat spre vecinica pomenire.

Și iarăși tot într'acest an au săvârșit și Măria Sa mănăstirea ce se chiamă Mamul ot sud 1) Vâlcea, care este hramul celui dintru sfinți Părintele nostru Nicolae Mir-

1 Din iudei.

lichischii Ciudotvoreți făcătorul de minuni, care mai nainte era făcută mănăstioară de lemn și să trăgea despre Buzești, și veche fiind de demult se stricase. Iar Dumnezeuai Jupâneasa Stanca, Maica Mării Sale, o au făcut de iznoavă, însă iar de lemn, iar Măria Sa după aceea mai trecând câțeva vreme, tot nu o au lăsat de a fi de lemn, ci o au pus de o au făcut de piatră den temelie și o au săvârșit cu toate cele ce trebuesc.

Mai făcut-au Măria Sa pre lângă altele și aceasta, însă tot într'acest an: la târgul Focșanilor era lipsă mare de apă de băut, cât foarte rău trăia oamenii acolo, că și apa care se afla acolo era sărată și rea, nu numai cea curgătoare, ci și puțurile de făcea tot apă așa rea era. Deci Măria Sa văzând o lipsă mare ca aceea și nevoie ce avea creștinii de apă, nu s'au lenevit a face o pomană ca aceea, nici la cheltuială nu s'au uitat, ci au pus cu toată nevoința meșteri fântânari de au adus o fântână cu apă foarte bună și îndestulată fiind. Acea fântână era departe de târg cale de doua ciasuri, și au făcut Măria Sa fântână minunată acolo și vrednică de pomeană, care n'au tost mai nainte și este tuturor oamenilor de ajuns, nu numai cestor de dincoace, ci și celor den Moldo-

va și călătorilor adăpare bună și îndestulată și Mării Sale sufletească folosință.

(Radu Greceanu).

Moartea lui Constantin Brâncoveanu (1714)

Iară când au fost în al treilea an al domniei lui Nicolai-Vodă, în anul 7222, mazilit-au Turcii și pre Brâncovanul-Vodă, trimițând pe Buiuc-Imbrihorul dela Țari-grad, adecă comisul cel mare, de l-au prins cu mare meșteșug, că l-au înșălat unchii lui de au mers dela Târgoviște în București, fiind unchii lui agiuși 1) cu Mihai-Vodă de stau de-l pârau, gândind că va fi el Domn. Iară după ce l-au prins, au scos imbrihorul ferman dela împărăție, scriind la țară; „de or priimi pre Mihai-Vodă, bine; iară de nu, să-și rădice Domn dintre dânșii pre cine or vrea». Deci, unchii Brâncoveanului-Vodă, anume Constantin Ștolnicul și Mihai Spătarul, deacă au văzut că-i lasă Poarta în voia lor, s'au lăsat de prieteșugul lui Mihai-Vodă și și-au rădicat Domn dintre dânșii, pre Ștefan

1) Înțeleși.

Cantacuzino Spătarul, fiul lui Constantin Stolnicul. Iară pre Brâncovanul l-au dus la Poartă cu mare pază și cu multă avere, scrisă tot de imbrisorul, și l-au închis în Edecule cu mare grijă, și pre dânsul, și pre Doamna-și, și pre cuconii săi, și pre toate slugile lui; că eră acel vezir atunce Gin-Ali-Pașa, un păgân rău peste samă, de nu folosiă nimăruî dare. Deci atunce au început pre Brâncovanul-Vodă și solii moschicești a-l pârâre și Șvedul, și de toate părțile, cum este mânia lui Dumnezeu; macar că cele mari pomeniri și multe, și cei prieteni harnici, și avere ce aveă, sosindu-i atunce ceasul morții, nimic nu i-au folosit; precum zice Scriptura; „nu va folosi averea în ziua urgiei”. Poate va fi și osânda Moldovei, căci tot schimbă Domnii adese și-l blăstemă toată țara, au l) poate fi osânda și a unchi-său, a casei lui Șerban-Vodă, au doară și a Moscalilor chie-mare, și apoi mai pre urmă vicleșug; că mult sânge creștinesc s'au vărsat și de multe ori l-au iost blăstemând împăratul Moscului, și ziceă: „luda Brâncovanu! m'au vândut, de am răpus oaste și am pățit aceasta”. Deci i-au scos și au tăiat cape-

i) V. nota dela pag. 18.

tele a patru cuconi 1) ai săi, și apoi și a lui, și a câțiva boieri slugi ai lui; iară pre Doamna și pre alte slugi i-au ținut încă vr'o doi ani la închisoare, și i-au slobozit apoi. Atunce, când i-au fost tăind feciorii, au fost zicând unul să se turcească să nu-l taie; dară tată său Brâncovanul-Vodă l-au îmbărbătat tare să nu-și lase legea. Numai un copilaș, nepot de fiu Brâncovanului, au scăpat, că l-au luat la saraiul împărătesc ca să-l turcească; iară mai pre urmă l-au scos îna 2) împăratului și l-au dat la măică-sa, care mai pre urmă istoria lui va arăta la rând. Precum se zice: Domn bogat și fără de sfat—adevărat că atunce Brâncoveanu-Vodă au fost fără de sfat, dacă s'au mâniat D-zeu pre dânsul, iară mai înainte, în vr'o treizeci de ani, tot cu sfat au fost, că ținea Dumnezeu cu dânsul, și-l iertă vsânda; iară acum n'au vrut să-l mai rabde. Și când l-au tăiat, au adus pre toți solii de-l priviau solii moschicești, solul Neamțului, și solul Franțuzului, solul Englezului, solul Venețianului, și solii Flemengului și al Leavului, și al Șvedului.

(Neculce)

1) V. nota 3 dela pag. 41.

2) Mama.

Antioh Cantemir (a doua domnie) (1705-1707)

Acest Antioh-Vodă când giudeca la divan, groaznic eră; întru tot semănă tătâne-său, lui Cantemir-Vodă; giudețul lui ca pe pravilă eră. Numai prea înfruntător eră, și nu numai spre cei mici, ce și spre cei mari: că întâiu la un divan au zis vlădicăi de Huși, lui Varlaam, strigând: „*Popo! ce nu giudeci drept, când îți vin cărțile mele? fi-oiu rade pletele*“. Atuncea vlădica Varlaam eșind dela divan cu lacrimi plângând și rău l-au blăstemat. (De care așa scrie la cartea lui Sirah, la cap. II, de zice: mai înainte de ce nu vei cercă, nu huli; gândește întâiu și atunci dojenește). Așijderea cine se pâră ales 1) pentru vecinătate 2) cu boieri, lesne dă pre om la vecinătate. Ce pentru unele ca aceste și altele se aduc necruțările domniilor. (Drept aceea zice și sfântu Proroc David, la psalm 31: „nu fireți calul și cătărul, cărora nu este înțelegere; așijderea mai zice și la psalmul 42: „giudecă-mă, Dumnezeuule, și răsgiudecă pira mea“). Deci ori cum nici odată nici un

1) Mai ales.

2) Șerbie.

giudecător cu giudețul 1) să nu se pripescă nici să invoască: că unde este puterea acolo-i și dreptatea.

(Nicolae Costin)

Mihail Racoviță, dușmănia lui cu Brâncoveanu, etc. (a doua domnie. 1707 1709)

Mihai-Vodă încă nu dormia. ce-și căută trebile lui, păzindu-se ca de un vrăjmaș. Sfezile și vrajbele celor mai mari de multe ori se descarcă în spetele celor mici și toată răutatea cade peste cei supuși și nevinovați. Ce vor da samă acei ce încep răutățile, vărsându-și mânia lor asupra celor nevinovați; că Domnul muntenesc se nevoia să mazilească pre Mihai-Vodă, cum s'au zis, care nu trebuia altă stingere și nevoie într'aceste țări decât adesele schimbări a domnilor, de unde multă nevoie și greutate au avut Țara Moldovei de Brâncovanul, Domnul muntenesc, agiutorând cu banii lui pre o samă de Domni mazili ce erau la Țarigrad, care preă lesne isprăviau lucrurile lor dela Poartă și le dau dom-

1) Vezi nota 1 dela pag. 4.

nia țării; iară după ce se așeză Domnul acela în scaunul țării și nu vrea să plinească 1) toate poftele lui, îndată îi lepădau pre acela și se apucau de altul, ori care eră mazil în Țarigrad. Și așa nici odată țara noastră nu aveà odihnă de răul Brâncovanului, Domnului muntenesc; că precum este deprinsă firea Moldovenilor grabnică la lucruri noi, numai cât li se părea cevași boierilor moldoveni spre Domnul lor, se și duceau în pribegie în Țara-Muntenească, la Brâncovanul, Domnul muntenesc, și se sculau cu pâră asupra Domnului lor, făcând arzuri 2) la Poarta turcească, carele tot cu mijlocul Brâncovanului prin prietenii lui se purtau și se isprăviau. Care imblete a boierilor fără cale și nesocotite erau; ne socotind ei că tot spre căderea și spre slăbiciunea țării erau toate rocoșiturile 3) lor acele asupra Domnului lor.

Scos-au Mihai-Vodă întru această a doua domnie desetină de stupi, să deà și boierii mari și mici, și mănăstirile, și episcopii ca și țărarii, care obicei n'au mai fost. Cu arât au căzut acest lucru tuturor boierilor, făcându-se obicei nou și peste

1) Să implinească, să mulțumească.

2) Jalbe.

3) Răsvrătirile.

voia tuturor pământenilor; că toată agonișita acestui pământ stupii sânt, și cu aceștii își plătesc boierii și mănăstirile birurile și își țin casele; dară cu desetina ce au scos Mihai-Vodă multe case de boieri și mănăstiri au sărăcit. Precum nici un om fără greșală sau pricină nu rămâne, așa și lui Mihai-Vodă îi dăm pricină că peste voia tuturor au făcut acest obicei ce n'au mai fost nici odată.

(Muste).

Venirea lăcustelor pe vremea lui Mihail Racoviță

Intr'acești an au venit vara și lăcuste în Țara Moldovei de au acoperit cu taberile lor pre multe locuri și au mâncat roada de pâne la multe părți; și așa s'au îngropat în țară, care din an în an tot s'au îngropat și s'au înmulțit fără cislă 1) de multe, până într'acest an la veleat 7220, și așa s'au adaos de s'au înmulțit cât nu se vedeă soarele de dânsule când zburau; ce nu eră putință să meargă omul pe drumuri călare sau cu carul și de putoarea

1) Fără număr.

mare unde se tâmplă masul lor. Ci atâta se scumpisă pânea, cât s'au adaos mare cum-pănă oamenilor spre foamete; și aceasta fu certare dela Dumnezeu pentru păcatele noastre; că preste aceste încă au trimis Sfinția sa Dumnezeu și oști străine asupra țării, și schimbările domnilor a-dese, și cu obiceiuri izvodite 1) de nou, și prăzi și robii, precum vei citi înainte la rândul său.

(Miron Costin).

Lupta Suedezilor cu Rușii la Pultava (1709)

Intr'această lună 20 de zile au trecut toată armia Moscului preste apa Vorscla, și de această parte ca o milă mică dela armadia 2) neprietenului au stătut. După aceea în 24 de zile s'au mai mișcat și au stătut mai aproape ca un sfert de milă dela neprieten. Și pentru ca să nu dea Svedul fără veste asupra lor au făcut pre giur tabără cu șanț; iară călărimea o au așezat Moscul în dreapta, între păduri, și di-

1) Puse la cale, inventate.

2) Armata.

naintea lor câteva metereze au făcut cu oameni și cu puști așezate asupra cărora au comenduit 1) pe un brigadir August.

Iară în 25 și 26 de zile au dat împăratul poruncă ca să fie toți gata a dare răvală asupra neprietenului. Ce totuși Șvedul după a sa obicinuită cumpătare mai nainte au apucat, că în 27 de zile, în răvârsatul zorilor, fiind întunerec, cu toată tocmeala oștilor sale au dat năvală cu toată călărimea și pedestrima asupra călărimii Moscului, și cu atâta vrăjmășie au năpădit cât până în sfârșit s'au silit să surpe călărimea Moscului, cu metereze, cu tot Iară Moscalii ca niște vrednici cu vitejie au stătut împotriva Șvezilor, și numai două metereze le-au luat, care într'acea noapte au fost începute și neisprăvite; iară celorlalte nici cum vre-o s'ricăciune nu le-au putut face; și până la atâta au ajuns, că sease batalioane de pedestrime ale Șvedului și câteva steaguri de călărime, ce se numesc șcadroane, din a dreapta din fruntea oștii s'au rupt, și de nevoie la pădure s'au tras. Iară fruntea oștii lui cu neputină pagubă s'au străbătut, unde 14 steaguri și standarturi 2) Moscalii au dobândit, și de

1) Au pus comandant.

2) Stindarde.

multe ori pe călărimea a neprietenului au înfrânt-o; ce pururea acea călărime dela pedestrimea neprietenului află secur (ajutor). Întru această bătăie general Rene a Moscului s'au rănit. Iară pedestrimea Moscului așa în grabă nu eră cu puțință să iasă din metereze a dare ajutor călărimii sale; pentru aceea s'au dat poruncă la general Baur ca să se deă cu călărimea în dreapta despre metereze, ca să poată afla vreme și pedestrimea să iasă; și după poruncă așa au făcut. Și cum au început Baur generalul cu călărimea a se mișcă și a se roti iară neprietenul asupra lui au năpădit. Ce atunce preă îndemână șieși au aflat că Moscalii au început cu tunurile din meterezele sale și multă moarte în oastea Șvedului au făcut. Și așa neprietenul, văzând că nu-i fu îndemână a gonî pre călărime, s'au lăsat și s'au dat într'o luncă spre apărare, cât să nu-l ajungă din tunuri. Intre aceste fù trimis Cneazul Menjicul și alți generali, general—leitenant Ghensih și Rensel, cu 5 polcuri de călărime și cu 5 batalioane de pedestrime după Șvezii cei mai sus pomeniți ce s'au rupt și s'au dat la pădure, la carii mergând i-au înconjurat și de sârg¹⁾ cu aju-

1) Vezi nota dela pag. 10.

torul lui Dumnezeu desăvârșit i-au biruit, și pe general-major Slipenbach l-au prins.

Iară general major Rozen s'au rotit cu ai săi apărându-se către ai săi, supt deal; după carele au urmat generalul—leitenant Rențel de ai Moscului și i-au ocolit la mijloc. Și trimițând la dâșii pre un solitor 1) al său cărora le zic baranbancic, de le-au zis să se închine, iară ei și-au cerut soroc, ce mai mult pas 2) de o jumătate de ceas nu le-au dat. După aceea general major Rozen cu toți ai săi eșind din mețereze au pus armele lor jos și pre credința împărătească s'au închinat. Intr'acea vreme îndată toată pedestrimea Moscului din șant au eșit, și s'au ales dintru dâșii 3 batalioane de s'au trimis cu polcovnicul 3) Galovin în deal la mănăstire pentru comunicație cu cetatea și cu hatmanul Scoropadeschi; general-major Devolcon cu 6 polcuri de dragoni, așijderea și 6 polcuri de cavalerie luând din aripa dreaptă, și s'au dus pe din dos de pedestrime de s'au așezat la aripa cea stângă, și așa toata armia au stătut gata de războiu. Ce văzând neprietenul așa, într'acel ceas au

1) Trimis. sol pentru încheierea păcii.

2) Timp, întârziere.

3) V. nota dela pag. 61.

eșit din luncă și au stătut și el cu fruntea dinaintea Moscalilor gata de război. Ci Moscalii după aceea întru numele lui D-zeu pe neoprietenii i-au așezat ca să porceagă la războiu asupra lui, carele ne așteptând, pre loc însuși au pornit asupra Moscalilor.

Și așa la al 9-lea ceas din zi s'au început bătălia foarte iute, care de trăsnetul puștelor și al sinețelor 1) și de fumul pra-tului ce era nu se cunoșteă unul cu altul, fără cât pre semnele lor ce aveau; că Șvezii aveau semn de purtau șumoioș de paie, iară Moscalii purtau o floare de hârtie la pălărie. Ce măcar cât de iute le-au fost bătaia, iară mai mult de două ceasuri nu s'au delungat 2); căci nebiruitul Șved precum se socotiă a fi, de sârg dosul și-au arătat, pre cari Moscalii cu mare îndrăsnire au început a-i goni și a-i junghia cu șpege și cu baghionete ce sânt în gura flintelor, și cu sulite; care de minune au fost, că după ce i-au înfrânt Moscalii, iară Șvezii după aceea nici odată nu s'au mai putut îndreptă, ce până în sfârșit i-au gonit omorându-i, până la o pădure ce se afla acolo.

(Nicolae Costin).

1) V. nota 1 dela pag. 29.

2) N'a ținut mai mult de două ceasuri.

Lupta dela Stănilești între Turci și Ruși (1711)

În luna lui Iulie 7 zile, Sâmbătă, velea¹⁾ 7219, sosit-au și Ianoș General cu oastea lui, precum s'au zis mai sus, la Prut, în gura Sărăței, de ceasta parte de Prut, drept protriva podului ce-l făcuse Turcii; și cum au tăbărât în desară, iară Turcii și Tatarii au și pripit de i-au lovit în grabă, și le-au și apucat o seamă de cai, cu păzitori cu tot: și așa toată noaptea le-au dat nepărăsit²⁾ războiu de toate părțile. Ce, neputând suferi, i-au căutat numai a se da înapoi către ai săi, apărându-se până la tabăra lui Șeremet.

A doua zi, Duminică, Iulie 8, au și trecut tot temeiul Turcilor și cu Tatarii Prutul dincoace și mare năvală au dat la tabăra lui Șeremet, și Luni așijdere, și ziua și noaptea neîncetat; iară alții, din ceea parte de Prut, au fost dând cu foc ca să nu se apropie Moscalii la apă; și acest războiu au fost din gios de Gârla-Vladicăi. Acolo au eșit și Dumitrașco-Vodă la harț, cu Moldovenii săi; poate să fie fost vre-o 2000, că mai mulți, cum au luat leafă, n'au mai

1) V. nota 2 dela pag. 2.

2) Fără întrerupere, neîncetat.

mers la oaste, ce au rămas tălhuind 1) prin țară pe la prisecile oamenilor. Ce dând războiu Dumitrașco-Vodă, n'au mers și Moscali pedestrime, niscăi corneturi 2) mai de temeiul să fie stăpânit dealul despre dumbravă, despre apus, ce Turcii și Tătarii în loc i-au înfrânt: și așa, luându-i în goană la vale, și fiind și o râpă adâncă, mai mulți peste capete și-au dat cu cai cu tot, unde acolo mai mulți au perit de sulețele Turcilor. Acole au perit și Baltag Părcălabul, de glonț: acolo prinseră de viu pe căpitanul de lipcani 3), de lege Turc și pristănisă 4) a țineă cu creștinii: și ducându-l la vezirul, îndată i-au tăiat capul. Și i-au gonit pre Moldoveni până l-au băgat în tabără, și niște Moscali nu le puteă apărare dă, că de vreă vârsă foc întru Moldoveni vreă hi fost moarte întâiu, că Turcii gonașii pe urma Moldovenilor erau.

De care, văzându-se Moscalii la o strâmtoare ca aceea, și de ar hi clătit ziua 5) înăpoi, cu tocmeală aparându-se mai la

1) Furând, făcând prădăciuni.

2) Stegari.

3) Corp de armată ce era comandat de marele postelnic.

4) Consimțise.

5) Dacă ar fi întârziat ziua, dacă n'ar fi întunecat.

loc larg, nemică stricăciune n'ar hi avut; ce s'au pornit noaptea, Luni spre Marți, de nu se știă unul cu altul cine de a cui este. Ce păgânii prinzând de veste, au și dat năvală după dânșii, puind la socoteală, că fug; și cu năvala aceea au apucat și pre un general, cu tot ce au avut, și pre alții pre mulți din coadă i-au apucat într'acea noapte; că dă unul peste altul, de-și frângeau carele, învăluindu-se, și așa le lăsau cu totul și fugiau la tabără unde eră temelul carii s'au tras mai la loc larg, la sat la Stănilești, într'un cot despre Prut, și acolo au legat tabăra cu pârcaie 1) împrejur, și s'au mai îndreptat oastea moschicească.

Enicerii, la ziuă, s'au și apropiat de obuz 2), și au apucat, în loc de meterez, valea cea răioasă; și acolo au tras și puștile cele mari; și mare năvală și războiu au dat despre partea apusului cu toată turcimea și Tătari fără număr, cât se întunecasă soarele de prav ce eră, și de buhnetele puștilor și a flintelor, și de chiotul păgânilor, de mulțime ce erau, cât spun că un enicer, la acea năvală ce eră în frunte, s'au apucat cu mânele și de pâr-

1) Intarituri.

2) Locul unde eră grosu armatei, tabăra.

can. Și rău începuse a strică pre Muscali enicerii din metereze, că apucasă și valea Pruteșului; iară cu puștile cele mari cam covârșia, până le-au luat seama Moscalii enicerilor de unde-i stricau.

Ce așa au eșit însuși Petru împăratul de au dat poroncă, cu șpaga, la niște roate de ofițeri și la granatari, carii poartă la sine cumbarale 1) de cele mici, cu feștilă, de aruncă din mâni; și așa au purces într'acele ceas roate după roate, vărsând foc nepărăsit vre-o câteva ceasurispre eniceri, la metereze; iară dacă s'au apropiat, au început a aruncă cu granate asupra lor, și în loc i-au împins pre Turci, de i-au scos și din meterezele lor afară, și au apucat dela Turci și cinci tunuri. Spun că s'au omorât într'acea năvală 7000 de eniceri, în metereze, de granate și de șpăgile Moscalilor; alți zic că au perit mai mulți, îndoit și întreit, ce, dacă nu s'au numărat, adevărul nu se știe; iară dintr'acea para 2) au perit mulți, că în loc i-au depărtat pre Turci. Și așa, într'acea zi, Marți toată ziua, și peste noapte, și a doua zi, Miercuri, de îmbe părțile s'au bătut războiul față; ce văzând și Turcii că periră

1) Obuze.

2) Invălmășală

fără seamă, au încetat a mai năvăli; și alții spun precum le venise veste despre Brăila precum o au dobândit-o Moscalii, și așa, întristându-se, să fie trimis ei înaintea un Turc la Moscali de au strigat de a păcii. numai să le dea Moscalii ce poștește vezirul.

Moscalii se gătiau să mai dea un iurăș mare Turcilor, că acmă slăbisă o seamă rău și de foame, iară mai vârtos cai lor; că din părcane afară pre nime nu lăsa să iasă, nice la iarbă, nice la apă; iară vin aveă câtva, și le începuse a hămnesi cai; că unde au fost obuzul pe lângă Prut belise din luncă toți copacii de coaje de-și hrăniau cai; și de s'ar hi mai bătut vre-s trii patru zile, acolo pe loc ar hi rămao toți pedestrii, și la mare cumpănă.

(Nicolae Costin).

Ștefan II Cantacuzino (1714-1716)

Mă mir de unde să încep a scrie și unde să sfârșesc pentru domnia lui Ștefan-Vodă, de vreme ce eră om nestatornic în cuvinte și în fapte, și în jafuri fără cale și fără dreptate, atât cât n'au rămas episcop,

egumen, călugăr, neguțătoriu, boiaru, mari și mici, carii să nu fie jafuiți și prădați, și mai ales pre oamenii lui Constantin-Vodă i-au stins, măcar că de omorât nu i-au omorât pre nimeni, pentru că nici vremea nu i-au dat îndemână, fiind domnia lui și scurtă și fără temei delă Poartă; iară le luă tot glumind și răsând, acea idiomă 1) aveă și cu acea politie se politiă 2), spre zisele lui nu puteă să razime cineva, că cu ceasul își schimbă vorbele și faptele; iară de a luă și a jafui, gândesc că nu va fi fost altul asemenea cu el în Țara-Românească, dară nici într'alte țări: svaturi delă nimeni nu luă, ci numai el însuși se svătuiă la cele ce vreă să facă întru trebile țării, iar întru trebile Porții turcești și ale altor părți cu tată-său, Costandin Stolnicul, se svătuiă, că nu eră odihniți să slujească numai unui stăpân, adecă împăratului turcesc, delă care aveă milă și cinste, ci umblă de amestecă lucrurile 3) cu Nemții și cu Moscalii și cu alte neamuri, cu gând ca acele ca să poată turbură pre acele părți, să se rădice cu războiu asupra Turcilor, pre carii biruindu-i să rămâie supt

1) Insușire.

2) Cu acea purtare se arată către lume.

3) Incurcă lucrurile, umblă cu intrige.

stăpânirea creștinilor, adevă sau a Nemților sau a Moscalilor, ca să fie ei în veac 1) stăpânitori țării noastre și pământului nostru.

(Istoria Țării-Românești).

Starea Moldovei sub Mihail Răcoviță (a treia domnie 1715-1726)

După aceasta, scoase Mihai-Vodă pre țară desetină țărănească îndoită, de stupi și de mascuri, și au plătit tot omul, și boier, și mazil, și țaran; și țară zabavă, trecut-au preste giurământ și au stricat legătura sfinților Patriarhi și au scos vâcărît, de i-au rămas mult blăstem până acum, că l-au scos și alții duple aceea. Și au scos și de moară câte doi ug. (galbini) și de prisacă câte doi ug. și piganit de tot Țiganul câte doi ug.; dară apoi de Țigănit au făcut legătură să nu mai deă. Așijdere pre vecinii 2) bolerești și călugărești încă nu-i dă lesne stăpânilor săi, cu

1) Totdeauna.

2) V. nota 2 dela pag. 6.

price zicând că i-au adus pre unii din raë 1), iară altor vecini le ziceau că sânt moșteni. Foarte preă rar de aveă boierul preă mare dovadă, și scrisori de-i dă; și ziceă să-și caute țăranul giurători să se îndrepteze2); și așa foarte bine se îndreptau oamenii, eșind din vecinătate3). Ce, dela o vreme, mazilii nu se mai pâriau cu vecinii lor să-i tragă, ce țăranii trăgeau pre stăpânii lor, pre mazili, la giudecată. Aceste toate obiceiuri au rămas în țară; învechindu-i-se domnia, nu se mai temeă că-i va mai strica nime nimică.

Țara se întemeiase 4) în zilele lui, și se lățise satele; că eră om foarte chivernisitor bun; pâne se făcea în zilele lui foarte bună; stupli în doi ani s'au făcut buni, iară în celaiți s'au făcut mai proști; vitele erau bolnave mai în toți anii, de muriau; fân și vin mult în toți anii eră; bani mulți în țară la neguțători erau, de dau oamenilor de-și prindeau nevoile; zlotășii 5) nu vindeau vitele din ținut, că nu-i sârguiau 6) cu zapcii pentru istovul 7) ba-

1) Raiă.

2) V. nota 1 dela pag. 71.

3) V. nota 2 dela pag. 79.

4) Se mai întărise, se mai îmbogățise.

5) Iacasătorii.

6) Nu-i siliau.

7) Pentru plata definitivă.

nilor. Iară din prostime pre cine îl știă, că are câte ceva îi și găseau vre-o pricină și-l închideau și-i luau trei patru sute de lei, și mai mult.

(Neculce).

Nicolae Mavrocordat

Și s'au cunoscut la toți că Domnul este înțelept, și blând, și bun, și iubește pre toți, așisderea și boiarii iubiă pre Măria sa, văzând bunatatea și dragostea Mariei sale ce arată către ei, că pre spătariul Mihaiu Cantacozinu fiind boiaru bătrân și de cinste ca pe un parinte îl cinstă; pre ceilalți carii după vârsta lor, să zic adevărul, ca pre niște fii îi aveă și-i cinstă; dașdiile țării nu afară din obicei să scoată la țară, ci numai cât trebuia pentru împlinirea poruncilor împărătești, că aceasta vreă Maria sa Domnul, precum au fost numele Mariei sale în Moldova lăudat, și au fost toți mulțămii de Maria sa, mari și mici (care și noi am auzit din boiarii moldoveni), într'aceiaș chip și aici în

Țara-Muntenească vreă să fie toți mulțamiți și odihniți, precum și eră.

(Radu Popescu).

Acesta Nicolai Alexandru Vodă eră la stat de mijloc; eră cinsteș om; și în filosofii, și în istorii, și într'atele ce se cade a ști un Domn eră depin învățat; și eră și câteva limbi, precum am arătat și mai sus; și, om dumnezeesc, păziă tare biserica; la mâncare și la băutură foarte puțin; spre sfintele biserici și mănăstiri scăpate 1) milostenie făceă; spre săraci și spre văduve cu milă eră. Dară eră grabnic la mânia, și mai ales asupra acelora ce-i cunoșteă că mâncau banii visteriei, și spre cei ce făceau strâmbătăți și supărări săracilor, și spre carii erau neascultători la porunci; eră fără preget și cu priveghere la trebile ce erau a țării, gata și cu nevoie a plini poroncile împărătești. Măcar că nu eră răsipitor, dară încăși spre cei ce slujiau cu osârdie 2) eră darnic; că, cunoscând acele ce sânt de folos țării, din multe pricină împedecându-se nu pot să se facă, și văzând pre unii din boieri că nu erau mulțamiți, ziceă acestea: „nu odată se seamă-

1) Sărace.

2) Stăruință, zel.

nă și se săceră și nu odată se altuește pomul, și se culege dintr'însul rodul; așa și noi, toată averea noastră o am heltuit în trebile țării, și avem răbdare. Trebuie și dumneavoastră să rugați pre Dumnezeu să trăim și noi în domnie, și pe urmă veți cunoaște dumințavoastră și plata osteneților voastre, și întemeierea caselor duminilor voastre". Și în domnia lui nici un obicei nou nu s'au isvodit 1): rădicat-au, dară, și darea de pre popușor, și au legat să nu mai fie, care s'au fost scornit la alți Domni de mai 'nainte vreme.

(Nicolae Cost'n).

Secetă pe vremea lui Ion Mavrocordat (1716—1719)

Intr'acea vară eră în țară mare secetă, și nu să făcuse pâine mai nimica și eră mare foamete, cât mulți oameni muria de foame, nu numai la țara, ci și în București; în toate diminețile se zăria oameni morți pe ulițe de foame, ci cu toate cu

1) V. nota 1 Căla pag. 81.

acestea iarăși salahori și cară s'au trimis la Odriiu, și s'au scos și văcăritul și alte dășdii.

(Radu Popescu).

Nicolae Mavrocordat (a doua domnie 1719—1730)

După ce dar au îmbrăcat caftan de domnie au scris cărți în țară, rânduind cai-macami ca să poarte grijă de trebile țării, scriindu-le cu blândețe și cu bune făgădueli că vor avea milă și cinste, așisderea au scris și la altă boerime a țării, ca toți să se bucure de venirea Măriei sale, că tuturor va fi cu bine, și cu milă, și cu cinste fieșcăruia după cum se cuvine; scris-au cărți și la toată țara cum ca să aibă bucurie, că le va fi și lor cu milă și cu bună chiverniseală; și tuturor au scris de obște, de s'ar fi și greșit cineva, ori din boiari, ori din slujitori, ori dintr'altă rânduială de oameni, să fie amestecat cu catanele în vorbe, și în fapte de au adus primejdie Măriei Sale, nici unii nici o frică să n'aibă, ci să fie toți ertați și odihniți pre la casele lor, făgăduindu-le și cu ju-

rământ că nu vor avea nici o nevoie; și încă fiind și Patriarhul Hrisand al Ierusalimului acolo la Țarigrad, carele și cu Maria sa Vodă au venit în țară, au scris și sfinția sa cărți la toți cu mari făgădueli și ca să nu aibă nici o grija nimenea de lucrurile cele trecute, ca toate acelea s'au pus jos și s'au călcat.

(Radu Popescu).

Ciumă sub Nicolae Mavrocordat

Și pentru boala ciumii încă au făcut Domnul o bunătate, că văzând că s'au întins boala în toată țara, de mor mulțime de oameni fără număr, au căzut cu rugăciuni neincetate către Dumnezeu și au trimis la Sfetagora de au adus moaștele unor sfinți cari s'au auzit că sânt foarte folositoare la această boală, care aducându-le și făcându-se cu dânsle o sfeștanie, pretutinderea s'au văzut minune mare că au încetat boala ciumii, și s'au bucurat toți mulțumind lui Dumnezeu.

(Radu Popescu).

Sfințirea Mănăstirii dela Văcărești, sub domnia lui Nicolae Mavrocordat

Întru al cincelea an al domniei Măriei sale lui Nicolae-Vodă, săvârșindu-se mănăstirea Măriei sale dela Văcărești, și înfrumusețându-se cu toate podoabele și pre dinăuntru și pre d'n afară, praznic mare au facut Domnul în ziua de Sânta-Troiță, ce este hramul mănăstirii, și mergând cu toți arhieriei, boiarii și neguțătorii, și cu alt fel de oameni, din toată rânduiala, pre toți i-au ospătat, precum se cade.

Însă, întâiu au ascultat toți sfânta și dumnezeiasca liturghie, după aceea, având Măria Sa hrisovul gătit, care au făcut sfinței mănăstiri, l-au dat în mana lui Panaict Grămăticul de s'au suit în amvon, și cu glas mare, și cu bună proforă 1) l-au cetit înaintea tuturor, din început până în sfârșit, de l-au auzit toți, întru care hrisov multe rândueli și învățături coprindea pentru folosul mănăstirii și al lăcuiitorilor mănăstirii, și pentru folosul sufletelor ctitorilor, care cu multă înțelepciune le-au so-

1) Rostire, dicțiune.

cotit și le-au rânduit. Măria Sa, iar mai vartos pentru milostenie, care credem că din dumnezeiasca râvnă le-au rânduit și le-au poruncit să se facă din veniturile mănăstirii neîncetate, streinii să-i primească, pre goți să-i îmbrace, flămânzii să-i sature, bolnavii să-i caute, pre cei din temnițe să-i cerceteze cu milă, acestea toate le-au așăzat în hrisov să se ție și să se păzească până va stă mănăstirea. Cu adevărat s'au făcut Măria Sa ascultător poruncilor lui Hristos, pentru aceasta nici cum mă îndoiesc, ci adevărat zic că va auzi Nicolae-Vodă în ziua judecății și glasul lui Hristos acela: „vino, blagoslovitul părintelui meu, de moștenește împărăția care ți este gătită dela începutul lumii“.

(Radu Popescu).

Foc în Iași pe vremea lui Mihail Racoviță (1723)

Iară când erau anii 7231, April în 20, într'o zi, Sâmbătă, pre amiazăzi s'au scornit aice în Iași o furtună de vânt mare;

și când s'au scornit furtuna aceea, s'au aprins o casă a unui popă din sus de biserică Sfântului Dimitrie; și cât clipala ochiului s'au aprins și biserică Sfântului Dimitrie; și fiind vânt mare ca acel, n'au putut stinge focul, măcar că venise și domnia cu toată gloata; că eră lucru mare și înfricoșat, că dela biserică Sfântului Dimitrie au sărit focul înainte cât trage cu săgeata, de s'au aprins cu temei casele în rând, cum merg pe lângă ulița cea mare; și îndată s'au aprins și biserică Sfântului Nicolai și curțile domnești de toate părțile, cât nu s'au mai putut nime apropiă, fiind domnia singură în curți; că slujitorii seimeni 1) alergase toți în târg, că doară ar putea stinge focul. N'au putut scoate din casele domnești grăbind focul, ce numai cât au eșit Doamna cu cuconii 2), cu ce au apucat ei singuri, cu doi-trei copii din casă; și au eșit la maiul Bahluiului din sus de pod, cu mare spaimă, și cu fuga au scăpat pe gios. Iară multe lucruri au ars în casă; că nu se putea nime apropiă de para focului. Atunce aveau eră certarea dela Dumnezeu; și dela curțile domnești au sărit focul pe iaz, de au ars

1) V. nota dela pag. 50.

2) V. nota 3 dela pag. 41.

și acolo două-trei-case; iară curțile domnești au ars, cât n'au rămas nimică nears, cu biserică cu tot. Și numai cât au ars curțile domnești îndată au statut vântul și s'au alinat; și până a agiunge focul la curțile domnești, multe case boierești și a altora au ars cu tot ce au avut, că nime n'au putut scoate nimică, că ca săgeata au mers focul, cât n'au văzut nimeni ardere așa în grabă. Și în giumătate de ceas s'au făcut toate aceste; mai mult n'au ținut. Certare dela Dumnezeu eră grabnică pentru păcatele noastre.

(Muste).

Grigore Ghica (1726—1733)

Eră acest Domn, Grigorie-Vodă, la stat cam mic și suptire, la față uscat. Numai, eră cu toane; la unele se arată preă harnic, bun și vrednic, milostiv și răbdător: dară eră și cam grabnic la mânie, dară apoi curând se întorcea. Și în viața lui eră tot în primblări, și tot cu mese mari, și cu cântări, și cu feluri de feluri de muzici. În toate zilele, preă de aveă vre-o treabă mare să nu iasă la câmp, ca să facă veselii cu naiuri și cu cântice hagimești 1)

1) Persane, orientale,

și cu mulți pelivani 1) măscărici; și pre boieri îi poftiă totdeauna să fie cu dânsul la plimblări. Și deacă eșiă la câmp eră foarte iascav 2) și darnic. Iară pre une locuri i se arătau lucrurile de blestemăciune, că se potrivea unor boieri, sfetnici a lui cari aveă, doi Greci și un Moldovan, anume Constantin Psiolu Hatman și cu fiu-său Ianachi Aga, Lazi de neamul lor, oameni tirani; iară din Moldoveni aveă pre Sandul Sturza Hatman, om viclean și închis la inima lui, și lacom.

Acesta îndemnă pre Grigorie-Vodă tot la luat, și pre toți boteri moldoveni îi sārăciă și-i depărtă de către mila domnească, ca să fie numai el frunte și de cîinste, care faptă a Sturzii trecându-se la Grigorie-Vodă, multe bunătăți a Domnulu întunecă și le strică; stinsese mazilii și țara și mănăstirile de tot cu obiceiurile ce găsise în țară, scoase de alți Domni mai înainte de dânsul. Și acei Domni, deși le scornise, le țineau câte un an, doi, și le părăsiau; iară Grigorie-Vodă, aflându-se în țară, toate le grămădise la un loc; și scoteă văcărit, hărtii grele, vădrărit 3), de-

1) Saltimbanci, caraghloși.

2) Milostiv.

3) Dare pe-vin.

sătină 1), ciferturi 2) mari. Intr'un an au scos și pre Țigani hărtii grele. Scos-au odată și pre preoți un bir ce-i zicea mucarea, de agiungea pre preot, cât de sărac, trei galbini; iară pre cei mai de frunte și opt galbini i-au agiuns. Dintru care nu puțin blastăm i-au rămas, și nimărui rădicături 3) nu făcea. Lua sume mari de bani în toți anii domniei lui dela săraca de țară, ca la o mie cinci sute și mai bine pungi de bani pre an, de au rămas mazilii și țara stinși, din sfatul acestor trei boieri. Intr'un rând iertase Grigorie-Vodă pre mazili și pre mănăstiri de dajdie și au învățat pre Sturza să facă ispisoc 4) de întăritură. Iară Sturzii, neplăcându-i această milă de iertarea mazililor, ca un lacom de fire, au făcut un ispisoc și au pus numai giumătate, de mazili, iară pe giumătate au dat la țărănie, pentru ca să facă vrajbă în mazili. Și așa, cu acest mijloc făcând vrajbă între mazili, s'au mâniaț Grigorie-Vodă și au rumpt ispisocul și au întunecat Sturza această bună faptă și milă domnească asupra mazililor, ca să nu se îndrepteze, să fie tot,

1) Dare pe stupi, v. pag. 79.

2) Plăți parțiale (de câte un sfert) ale dărilor

3) Scutiri.

4) Act.

săraci, să poată a le cuprinde moșiile și ocinile 1) și să poată nume rău Domnului. Și așa îi sfătuiau și îl purtau ei, că cui se cădea să dea el îi lua, și cui se cădea să ia el îi da. Era acest domn desfrânat; curtea lui poftia să fie tot lînbrăcată: pre nime din boieri să nu-i auză jaluindu-se că-i scapătat sau olecându-se că sînt timpurile rele și nu s'au facut roadă, că se foarte mânia; și la mânia era foarte grabnic. Și nici sfetnicii lui nu îndrăsneau, când era mînios; dară se întorcea curînd. La judecată îi părea că judecă foarte bine; și cum îi părea așa rămănea; și pre urmă, deși vedea că au greșit, nu întorcea; ce, așa dînd carte de rămas, rămănea, cât, dela o vreme, părăsise oamenii de a mai veni la divan. De era vre-un țaran îngreuiat la bir nu-i mai scădea, ce așa da pînă istovia tot ce avea. Da sume mari de bani la Poartă și Turcilor agi ce veniau dela Poartă cu trebi; căruia era să dea o pungă de bani, îi da cinci-șease, tot ca să-l laude la Poartă; iară de săracii țării nu-i era milă. De se cîntia pînă afară din târg sau pînă la vre-un boier, tot cu căruța cea de cupărie 2) după dînsul, că preste

1) Proprietățile, patrimoniile.

2) Cupăria era slujba celui însărcinat, împreună cu paharnicul, să servească băuturi la masa Domnului.

tot ceasul bea, ori vin cu pelin, ori vutcă; și încotro mergea tot cu gloată, ca două-trei sute de slujitori, și alții, să fie cu dânsul. Cu pușca da prea bine. Greci mulți adusesese în țară, de mâncau lefi tot din visterie; și câte dregătorii la margine, tot Grecii le țineau. Iară boierii de țară erau numai cu numele, că la nimică nu-i mai întreba. Numai cu sfatul acelor trei boieri, ce vra să facă făcea. Dară avea și trecere mare la Poartă, cât pre Turcii balgii 1) din țară foarte îi înfrânase, și se temeau de dânsul, de nu puteau face zapt întru nimică 2).

(Neculce).

Starea Moldovei sub Constantin Mavrocordat (1733-1735)

Dară așa în scurtă vreme, peste două-trei luni, și născu zavistia și lăcomia, după cum îi obiceiul lumii acestei; că din boierii noștri, din Moldoveni, începuse unii a se

1) Turcii cari umblau prin țară ca să cumpere miere s'o ducă la Constantinopol.

2) Nu puteau pune mâna pe nimic, nu puteau ace abuzuri.

lipi cu îmbunătăți pîntre Greci, a arăta drumuri și căli de răutăți cu ce ar lua bani mai mulți din țară; și au stricat obiceiul și legătura ce făcuse Grigore-Vodă, de dau boierii și mănăstirile de zece stupi un leu; iară acmî făcură de au dat țărănește de zece stupi 22 potronici. Și s'au tîmplat de s'au făcut și stupii răi întru acel an, și pentru aceasta s'au mîhnit în imile boierilor despre dînsul. Iară de toamnă au scos vîcărit și vădrărit tot odată, și de iarnă civerturi 1) și hîrtii; iară de primăvară, pogonărit 2) și cunițe 3), cîte opt potronici de vită, ca și vîcăritul. Aceste toate nevoi într'un an le-au luat; și începuse de aici, ca și Grigorie-Vodă, de nu mai întrebă pre alți boieri din țară; numai cu un Moldovan și cu Grecii se sfătuiă, anume Toader Păladi vel visternic 4), de făcea cum îi eră voia. Și se învrăjbiră și Domnii foarte tare, fiind veri primari, și îmbla Constantin Vodă să fie iarăș Domn în Țara-Muntenească, și aice în Moldova să puie pre văru-său, Mihalachi Postelnicul. Iară Grigorie-Vodă simțind faptele lui Cons-

1) V. nota 1 dela pag. 103.

2) Dare pe vli.

3) Dare pe vite.

4) Visternic mare,

tantin-Vodă siliă să-l scoată și să puie pre Mihai-Vodă Domn în Moldova, în locui lui Constantin-Vodă, că Mihai-Vodă, după ce-i s'au plinit un an, l-au scos din surgunie, și ședeă în Țarigrad, în casa lui: numai, el nu se preă trăgeă în Moldova, văzând că se sfădesc Domnii amândoi, socotind că doară va apucă domnia în Țara-Românească.

Vai de aceste doă țări creștine cu acești Domni streini, ce de amar de bani dau pentru vrăjbile cele ticăite a lor! Păladi Toader vel visternic, fiind nepot lui Mihai-Vodă, și cu atâte rude, îi păreă bine de aceste vobe că sânt între Domni, și mai mult îndermnă la jacuri 1) și la vrăjbi, făcându-se prieten Domnului, și cunoscându-l Domnul gândia că-i este prieten; dară el altele socotă în inima lui, că doară s'ar sparge țara și sa se audă la Poartă, să și dee Domnul în cap, să vie Mihai-Vodă Domn, fiindu-i unchiu; și eră cu doă fețe, arătându-se cătră boieri că-s vinovați Grecii. Grecii, precum s'au scris că erau mulți în toate boierile și pârcalăblile și vămășile 2) cele de pe margini, cu agonisit tot ei le cuprinsese de le-au luat, iară

1) V. nota dela pag. 64.

3) Slujbele de vameși.

boierii de țară nu puteau încăpea la nimic. Și toți aveau lefi mari dela visterie... Așijdere un frate a lui, anume lancu Beizadea cu mare cheltuială, că avea câte zece cincisprezece lei leafă pe zi, fără altele; și naștări-sa iarăși cu mare cheltuială, că avea g ea casă, cu multe roabe de le îmbrăca și le mărita tot cu cheltuiala țării, și osabit și leafă, pe zi 15 lei.

Și tâmplându-se de era vrjbă între Leși cu Moscalii, veniau mulți Turci la Hotin și la Domn, și tutulor le da daruri cât nu li se cădea, ori cu treabă, ori fără treabă; măcar că și Grigorie-Vodă da la Turci mult și făcuse obiceiul mult, nu ca alți Domni a da mai înainte; iară acesta da îndoit de cum da Grigorie-Vodă. Care, Dumnezeu știe ce de greu era pe această țară; tot ca să-l laude Turcii la Poartă că-i bun, ca să apuce iarăși domnia la Munteni; iară denainte vreme alți Domni, când venia un agă prea mare de-i da un povodnic 1) și o pungă de bani, mult două; iară la cei alți mai de gios le da câte un posta, și unora câte un atlas, și altora câte 100 lei, câte 150. Iară mai mulți bani nu mai da la câți veniau cu treabă la dănsul; iară când treceau, nu li da nimic. Și

1) V. nota dela pag. 58.

boierii moldoveni totdeauna mergeau la Poartă de jăluiau nevoile, și luau sama capichihăilor 1), și nu se făcea nici a patra cheltuială cât se face acmù,

Agiuns-au osânda pe biata Moldovă, că tot le zice că nu se mai satură de Domni; iară acmù, de când au stătut Domni streini, li agiunge, de nu le vine și alt amar și mai cumplit; numai, cum a fi mila lui Dumnezeu la atâta au rămas; iară altă puțință nu mai este; că boierii la Poartă nu vor să meargă. că nu-i lasă Domnii. Capichihăiele fiind Greci, cât zic că au cheltuit, atâta li dau, și n'are gură cineva să li zică ceva, să le iă seama ce zic, că sute de pungi și mii au cheltuit. Turcii ce vin tot belacoase 2), ceasornice de aur, cai cu șele cu rafturi, sute de lei, mii de ug. 3) li dau, 1700 pân la 1900 de pungi de bani se iau din țară acmù; iară mai înainte, la Domnii trecuți, mai mult de 400 sau 500 pungi nu se luă; și altfel de țară eră intemeiată, nu ca acmù. Oh, oh, oh! Vai, vai, vai de țară! Ce vremi cumplite au agiuns și la ce cumpănă au căzut. Doară Dumnezeu de a face milă! Precum au

1) Reprezentanții Domnilor pe lângă Poartă.

2) Țesături de bumbac.

3) V. nota 2 dela pag. 110.

făcut cu Israelitenii, cu Moisei Proorocul, de au despicat Marea-Roșie, așa să facă și cu tine, săracă țară — la ce obiceiuri ai agiuns, ca să scapi dintr'aceste obiceiuri spurcate.

(Neculce).

Grigore Ghica (a doua domnie 1735—1741)

Dupre aceste, așezându-se Grigorie-Vodă la scaun în Iași, precum mai sus s'au scris, pus-au în Iași și patru steaguri Turci și cu patru de lipcani 1) să erneze cu dânsul în Iași, necrezând pre Moldoveni; bogate nevoi și rușini făceau acei Turci și lipcani bieților oameni, cari erau lăcuitori în Iași și la țară și prădau pre oameni. Iară, de iarnă, așezându-se Grigorie-Vodă în Iași, în luna lui Dechemvrie, scos-au hârtii, fruntea de trii ug. 2), mijlocul de 2 ug. coada de un ug. și cărciumărit tij 3) câte cinci lei de cărciumă, și au scos și care pre țară, de cărau fân și lemne la oaste în Iași, și fân nu se găsea pe aproape, că-l mân-

1) V. nota 1 dela pag. 87.

2) Galbeni (ungurești)

3) De asemenea.

case oastea de cu vară, și luă și orz a cuiși găsiă, fără de bani; și tabere de care duceau la Siret de macinau, că pe aproape nu puteau să biruească morile; și cărau fân de pe la Botoșeni; și fiind iarna mare, li era foarte cu greu căraușilor, că le căzuse boii pe diumuri, și luau boii a cuiși găseau, și care, și era mare supărare oamenilor, că se închisese drumurile de râul căraușilor; și au început și ciurma a se așăta în lași, și au ținut vre-o lună de zile acel omor. Oh! oh! oh! săracă Țara Moldovei și Țara-Muntenească, cum vă peti ceți și vă desmeidați cu aceste supărări la aceste vremi cumplite, și fără de milă de stăpânii noștri, cari singuri noi ți-am poftit și ți-am aflat. Nu ne săturăm de Domni de țară, nici de măritat fetele după pamânteni, ce ziceam că-s proști și săraci, și alergați la cei străini Greci, de-i apucați care de care să vă fie gineri, că-s cilibii¹⁾ și bogați, și li dați moșii, și-i puneți în capul mesei; iacă la ce am venit. Aceste adevărat că ne-au făcut cilibii la toate, cu lacrimi pe obraz, și cu suspinuri la D-zeu strigând; iară altă putere, fără a suspina la Dumnezeu, n'a rămas. la priviți pre țările megieșilor, cum țin pre cei străini

1) Mai de seamă, aleși.

li dau de mâncat, iară la sfat sau în capul mesei nu-i pun, nici îi amestecă; și pentru aceea trăesc prostimea lor până acum necălcată. De-și dau vre-o fată după vre-un străin, prea cu greu; dară moșan 1) nu-l priimesc, nici la sfat; și pita ce o mânâncă, cu vârsare de sânge și cu multă osteneală, și grije, și slujbe, o mânâncă străinii printr' alte țări.

(Neculce)

Deci luând Grigori-Vodă al doile domnia Moldovei din Țara-Românească la Moldova, au purces din Bucu ești și i-au eșit înainte la Focșeni mulți boieri cu alaiu, șezând acolo trei zile, năbușind țara, ca la un Domn bun și tată a lor pentru multe strâmbătăți a lor, căutându-le dreptate cu mari divanuri 2) de i-au mulțămît pre toți; și nu numai acolo, ci și prin alte târguri pe unde au trecut, la care apropiindu-se de lași i-au eșit toate gloatele împreună cu boierii caimacami de s'au împreunat cu Domnui, primindu-i pre toți cu dragoste și cu blândețe. Mai pre urmă au intrat în scaun, îmbrăcând caftan de domnie nouă în Moldova, care și Grigori-Vodă au îm-

1) Proprietar.

2) Judecăți.

brăcat pre boierii caimacami și pre alții după obicei. A doua zi au dat boierii după obicei boierilor celor mari, și isprăvnicile și alte boierii mai mici oamenilor casei. Acest Domn au mai lucrat și într'această domnie multe bunătăți, care vom arăta mai gios, că au făcut case domnești în ograda Gălăței și zid de piatră împregiurul mănăstirei, de eșia câte odată la primblare, și făcea mese mari cu toți boierii, cu zicături și cu multe englinge 1) cari nu pot a se scrie. Mai făcut-au un foișor în dealul Copoului foarte frumos, făptură de Țari-grad, cu tot felul de boiele, și mergea adese la dânsul de se eglendisia 2) făcând în toți anii halca 3) acolo, eșind toți boierii acolo, și ori care din boieri o lua îi dăruia cu grele cumasuri 4); și pre boierii cei mari ce și pe cei mici fiește-căruia, după om, făcea și darul, și la masă cu tot felul de zicături. În zilele lui s'au făcut și un cutremur mare care au ținut un minut de ceas, și mare spaimă au căzut asupra norodului, și multe ziduri au căzut, care și Mănăstirea Goltei fiind că o tocma într'acea

1) Petreceri.

2) Se desfătă.

3) Vezi nota dela pag. 27.

4) Stofa scumpe.

vară și o acoperia cu fer alb, că arsesse în zilele lui Constantin-Vodă Mavrocordat, și fiind meșterii Unguri din țara ungurească, au căzut toate cubelile 1) mănăstirii peste dâșii și au omorât șapte oameni dintr'înșii, care pre unii peste trei zile i-au găsit turțiți sub pietre. Pre acea vreme s'au arătat în câteva rânduri și semne pre cer, stea cu coadă care o numesc cometa. Pre acea vreme Domnul se afla eșit din Iași la casele dela Frumoasa cu șederea, și de acolo s'au mutat în deal, la mănăstirea Gălăței, șezând toată vara acolo, fiind că începu a se auzi pre unile locuri de ciumă care nu dă puțină spaimă la tot norodul, nefiind deprinși acei lăcuiitori cu de aceste feluri de boale, care boală au intrat și în iarnă p'încet, iară de primăvară s'au atârnat foarte tare, cât și domnia au eșit cu urdie 2) iară la Frumoasa, mai pre urmă și la Socolă, împărăștiindu-se norodul, că atâta muria cât nu-i putea dovedi cu îngropatul, ci rămâneau pe câmpi de-i mâncau fiarele, fiind că poroncise Vodă câți îi loviau boa a, îi scoteau la câmp, orânduind și o breaslă pentru căutarea bolnavilor, care le zic cioclii.

(E. Kogălniceanu).

1) Bolțile.

1) Cu gloată, cu mulțime.

Constantin Mavrocordat

(a doua domnie 1741—1743)

Constantin Vodă viîndu-i veste de domnia Țării Moldovei, nu s'au bucurat, căci era deprins în Țara-Românească; ci, după obicei, au răpezit calmacami aleși, și gălindu-se pînă a veni și Schimni-Agasi, Maria Sa au purces din București, care viînd la Focșeni, după obicei i-au eșit cîțava boierime și slujitori înaintea, ca la un Domn nou. Și viînd în scaun, după obicei, s'au cetit fermanul împărătesc, îmbracînd pie boierii calmacami cu caftane; iară a doua zi au început a da boieriile și ispravnicile, care ispravnici întîiași dată aces' Domn i-au scornit, aducînd această muștră din Țara-Românească, scornind și alte multe. Ușele divanului erau deschise și multe vorbă cu prostimea avea, cît atîta le dedese obraz cît nu putea nime din boieri ca să zică măcar cît de puțin lucru vre-unui țăran, că îndată striga la Vodă, și pentru un lucru de nimica a unui țăran cît de prost făcea pe un boier mare mas-cara și l'închidea. Și mai dăduse o poruncă în țară ca să nu fie volnic 1) nime a lua cuiva măcar un ou fără de bani, nici sluj-

1) Să nu fie liber, să n'aibă dreptul.

baș, nici altul nime. Grigori-Vodă gătin-du-se cu toată curtea sa, au plecat din Iași la Țarigrad, petrecându-l toată boierimea, și la mulți au fost și mare mahniciune, căci îl iubeau cu toții. Iară după mergerea la Țarigrad s'au așezat cu șederea la Curu-Cișme, petrecând cu toți prietenii Măriei Sale ca un Domn deșteptat mazil; la care ne dând mâna capichehaielor ¹⁾ să vadă pe un Domn ca acesta în Țarigrad, au cheltuit și au silit de l-au făcut surgun la Bocceda, la care surgunlâc au șezut doi ani. Iară Constantin-Vodă în Moldova domnia cu pace apucându-se de capul preoților să-i învețe carte, frământându-i în tot chipul; întâiași dată au poroncît de au scos pe ieromonași, călugări greci, de pin mănăstirile cele mari, orânduind preoți de mir. Poroncît-au de au adus și cărți pe'n-țeles din Țara-Românească, căci în Moldova nu se afla Evanghelii, Apostoli și Leturgii, dând poroncă Mitropolitul acele cărți să le cetească pe'n-țeles pe la biserici; mai poroncind Domnul Mitropolitului și Episcopilor să facă tipografie fiește-care la eparhia lui, ca să se tipărească cărți pe'n-țeles. Și așa s'au apucat de au făcut stampă ²⁾, și de

1) V. nota 2 dela pag. 103.

2) Tipografie.

atuncea și până acum lucrează acea pomenire în pământul Moldovei, care la aceasta au lăsat mare pomenire în țările acestea. Au mai dat Vodă poroncă pin toate ținuturile ca să cerceteze ispravnicii ținuturilor pe preoți, diaconi, carii vor fi fără de biserică neștiind și carte, adevărat orânduiala bisericii, pe unii ca aceia să aibă voie a-i pune în bir cu țărani ca să plătească și ei bir ca și altă țară. Și așa de mare frică ce aveau bieții preoți și diaconi, căci începuse Constantin-Vodă a orându-i preoți învățați de imbla pin toate ținuturile și pin toate satele ca să vadă ce fel de cetanie fac pe la biserici, la care nu putem scrie ce frică trăgeau bieții preoți, că se apucau la bătrânețe să învețe carte

(E. Kogălniceanu).

Secetă și lăcuste în a treia domnie a lui Constantin Mavrocordat în Moldova (1748—1749)

Intr'această domnie a lui Constantin-Vodă mare săcetă au fost de vară, cât se speriese lăcuiitorii; la care văzând și Domnul au poroncît ca să se facă litanie pe la

toate bisericile; și de multe ori strângea icoanele de pe la toate bisericile, scoțând și sfintele moaște ale Prapadoamnei Parascheve, mergând Mitropolitul și cu toți vlădicii și preoții și Domnul cu toată boierimea, și slujitorii strângându-i cu toții la un loc, în grădina cea mare de supt curțile domnești, făcând aghiazmă, cetind moliftele de ploaie, trâmîțând toți zapcii de strângeau norodul, bărbați și femei, copii, fete, de le aduceau ca să asculte rugile. De noroc era acest Domn, că cu toate rugile ce făcea, milostivul Dumnezeu au trămis ploaie prea multă, cât se făcuse toate bucatele, cât socotiau oamenii că n'ar găsi loc să le pue. Iară când au fost la mijlocul verii, sau din păcatele norodului sau din nenorocirea Domnului, au trămis Dumnezeu urgia sa asupra acestei țări, lăcuste, de au împlut țara pin toate ținuturile, istovind tot; pe unde se puneau rămânea locul negru ca când n'ar fi fost semănat nimică nici odată; sau grăe de era, sau vie, sau mălăiu, sau păpușoiu, sau pădure de era înfrunzită, rămânea părea că-i uscată. Și au ținut câțiva ani; măcar că începuse încă din domnia frăține-său, lui Ioan-Vodă, dară nu eră atâta, nici se lățise peste tot locul ca la Măria Sa, căci într'c zi s'au pornit prin Iași, și de mulțimea lo

soarele nu se vedeă, de care poroncind Domnul la toate mănăstirile ca să facă rugă și să tragă toate clopotele cele mari, că doar s'ar spăria să fugă, iară în zadar s'au ostenit, căci eră urgia lui Dumnezeu. Și în puțină vreme s'au făcut o mare scumpete, cât ajunsese dimerlia de orz un leu, și pe multe locuri ne având oamenii, ce mănca uscau oamenii coji de copaci și le pisau făcându-le făină, le mestecau câte cu puțină făină și le făceau mălaiu, și mâncau. Pe alte locuri strîngeau ghindă, și iarăși asemenea făceau; care nu putem arăta ce nevoe eră de foamete, la care mi s'au tâmplat și mie de am văzut cu ochii în câteva sate la ținutul Botoșenilor, fiind eu orînduit cu slujba domnească acolo iarna. Fețele lor semănau a fi fierte și nu puteau grăi de slabi, carii ajungând în primăvară toți au murit. Am mai văzut și la Cernăuți, într'un sat la casa preotului în postul mare, descălecând acolo pentru prânzit; bucate de sec ne-au găsit, iară în loc de pâine ne-au scos mălaiu de ghindă, și am mîncat câte o bucăică mică cu toții. Și au ținut această foamete toată domnia acestui Domn, fiindcă nu lipseau lăcustele din Moldova, căci vara mâncau orice aflau, și despre iarnă se'ngropau, iară de primăvară eșiau însuțite de cât erau.

(E. Kogălniceanu).

Grigore Alexandru Ghica (1764-1767)

Intreg eră acest Domn la toate, plin la minte, învățat, știa toate trebile cum le va purtă, ales Porțile turcești, că nu putea nimine din capichehaiele ¹⁾ ca să-l înșeale cât de puțin, căci când vrea ca să trâmită peșcheș la vre-o Poartă mare turcească, pecetluia peșcheșul și mehtupul ²⁾, și le trâmitea la Neculachi Suțul și-i scria să le dee la cutare și să-i scoată răspunsul și să il trâmită; și luând răspunsul il trâmitea și nu știa ce scrie, și pentru ce și ce i-au trâmis. Care nu era puțin lucru, căci nu mai făcuse alt Domn așa; și avea mare părere de rău capichehaiaoa, și slujia numai cu o leafă, căci cui făcea leafă nu le făcea mari, dară în toate lunele le plătia; nu putea să zică cineva, căci nu și-au luat leafa și emiçlicul ³⁾. Nu era om împrăștiator; toate sămile le căuta înaintea Măriei Sale; și cuvântul ce grăia era grăit, și eră laudat de către toți și plăcut prostimei. Iară boierilor nu atât, căci nu putea să mănânce pe cei mici și săraci, că nu-i suferea Domnul nici de cum.

(E. Kogălniceanu.)

1) V. nota 2 dela pag. 103,

2) Scrisoarea oficială,

3) Tainul,

Domnia lui C. Hangerlău (1797—1799)

Așa trebuie să fie
Cel ce are stăpânie:
Nici tocmai strașnic ca mielul,
Nici tocmai blăjin ca mielul,
Ci ca taurul cel falnic —
Că e blajin și strașnic.
Strașnic, căci pe hiare 'mpinge
De cireadă-i nu s'atinge;
Blăjin, căci o îmbunează.
Vrajba din ei depărtează,
Cum am zice, împăratul
Sau veri-care stăpân altul
Strașnic spre vrăjmași să fie,
Iar pre supuși să-i mângâie.

Aceasta-i lipsă cu totul; încă-încă mai vârtos
La niște porniri tirane era cu destul prisos.
Că cum s'așează în scaun alt nimic nu 'ngrijui
Decât oare cum ar face țara rău a jefui.
Se aflară și d'aicea asemenea râvnitori
Și cu dânsul împreună pe o cale călători.
Și mai întâiu sfătuiră să scoată o angareă ¹⁾
Pre boieri de toată starea și pă b'esle foarte grea,
Pă mânăstiri și pă schituri, și văduvele să dea
Fieș-care după stare-i, că și lor li s'ar cădea,
Numindu-o cum că este ajutor de cheltueli
Pertr'ascherii ²⁾ ce s'adună la Diu, ș'alte rândueli.
O, ce groaznică văpae numai decât au aprins,

1) O dare.

2) Soldații turci.

Arde-l Doamne milostive în pârau de foc nestins ;
Incotro aruncai ochii, alt nimic nu mai vedeai
Decât jelbi unul la altul, cum ar face, auziai,
Cum ar face să răspundă acest bir nepomenit ;
Mai vârtos acei călugări blestemau neconținut.
Strigând la cer cu credință, ajutor mare având
Ale văduvelor lacrimi ce vărsă neîncetând ;
Până când milostivirea cea de sus se revărsă
Și pe cei ce o scornise a săvârși nu-i lăsă,
Ci cum știu, risipire sfatului cel rău au dat
Ș'indată publicuire se făcu că s'au lertat.
Slavă ție împărate ! cea ce din început
Rău în bine totdeauna prin rugi ni l-ai prefăcut,
Precum și aicea iarăși arătași minunea ta,
Că-i făcuși fără de voe angareaua a ierta,
Decl aceasta fû cum fuse, că fû Dumnezeu cu noi,
Dar pentru nemulțumire, ne lăsă iar în nevoi,
Că 'ncepu iar stăpânirea sfaturi rele a croi :
Ort-ce huzmet ¹⁾ al cămarei pe țară a-l îndoi.
Cum și fû astă 'ndoire mai întâiu la oierit.
Care cu destule zoruri din fară s'au implinit ;
Veni vremea dijmăritul a se scoate-obicinuit,
Și acesta născociră de-l scoase iar îndoit.
Se sili săraca țară indestul de l-au răspuns,
Numai pentru ca să scape și de acest foc nespus ;
Când făcu o socoteală că au scăpat negreșit,
Iată și tutunăritul ²⁾, iar îndoit l-au izbîit.
O, săracă țară oarbă, ce socotiși că scăpași !
Dar nu te uiți împrejuru-ți să vezi al tăi țari
(vrăjmași ?
Tu mai bine te gătește, că d'aici se-ncep dureri ;
Cât ai tras până acum, toate-au fost niște păreri
Ele cesteia fu cum fură, că făcură ce făcu
Și toate până la una le răspunse cum putu,

1) Dare, sarcină.

2) Dare pe cultura de tutun.

Iar când fu pe la Decembre cam aproape de Crăciun
Indemnă dracul pe Vodă spre alt gând groaznic
(nebuin ;

Ca să scoată văcăritul ¹⁾, un huzmet prea blestemat
Prin cărți de afurisanii de arhieriei legat
Nici de cum a se mai scoate, ori ce stăpân va veni
Foarte mult să se ferească nici de cum a-i pomeni
Pentru că câți lăcomiei au fost supuși și l-au scos
Toți aceștia până la urmă au venit cu capu'n jos
Precum curat se arată într'al țării hronograf
Că de toți Domnii aceștia nu s'au ales stur și praf.
D'aceia și prin soboare bisericești s'au legat,
Ș'aceste legături toate în păstrări bune s'au dat,
Deci dela o vreme 'ncoace s'au păzit nestrămutat,
Și câți din Domni creștini fură, prea tare s'au de-
(părtat ;

Iar acest Domn Hangerăul nimica nu s'au temut,
Ci ca un păgân și tiran nici să-l auză n'au vrut
Că s'au dus Mitropolitul și curat i'au arătat
Acele legături toate, iar el mult l-a infruntat,
Zicându-i cuvinte proaste și că toate fleacuri sânt
Și mincluni, chiar și dă față, nimic gândul său
lăsând.

(Zilot Românul).

A doua domnie a lui Alexandru Moruz (1799-1801)

După perderea acestui mai sus arătat
Domn Costandin-Vodă Hangeriu, făcându-

1) Dare pe vite,

se cunoscut Porții turcești dărapănarea și prăpădania țării din nevoile ce pătimise, care cu adevărat o adusese la stare foarte urâtă, au chibzuit pă cine ar trimite Domn țării, care să poată a o îndrepta și a o aduce în stare mai bună; și în cea după urmă au ales pe mai sus numitul Alexandru Moruz, și la luna Martie leat ¹⁾ 1799 l-au și îmbrăcat cu caftan de domnie. Carele cu pripă plecând din Țarigrad, încă până a nu trece în pământul țării au trimis cărți către boerii caimacam¹, împreună și către toți ispravnicii județelor și către lăcuiitorii de orașe, coprinzătoare de vestirea domniei, de povățuire a se bucura cu toții de domnia sa, și altele multe milostiviri și făgăduințe, cu care ca cum ar fi dat un semn că au să înceteze furtunile și valurile în care se învăluiseră până atunci și încă se afla învăluindu-se. Deci unii se bucurară, alții se întristară, după cum se urmează la toate schimbările de domnii iar prostimea, avându-l cercat din cea dintâiu domnie—când groaznică foamete s'au făcut, încât toată obștea au pătimit foarte, ajungând cei mai mulți a trăi cu coajede copaciu și cu bălīgi de vită, ferească Dumnezeu; încă au și murit oameni de

1) Anul.

foame, lucru ce de multă vreme nu fusese pomenit—se bucura însă zicând; «așa am scăpat de Hangeriu cu văcărit, și vine asta cu foametea!». O, săracii creștini, vezi bucurie cu bold! Și adevărat că întru această de a doua domnie iarăși au fost lipsă, mai vârtos în cinci județe de peste Olt foarte rău au pățimit norodul. Și altele multe zicea, ca cum ar fi proorocit, că și acele făgădueli toate ce li se dă cu vestirea domniei vor să fie nimic, precum au și fost în cea din urmă întocmai; fiindcă acest Domn adevărat era înfrumusețat cu multe daruri, înțelept foarte, iscusit la minte, deștept la ale țării îndreptări, judecător drept; avea însă două lechele¹⁾ firești: lăcomia adică și scumpetea, care îi vătăma toată frumusețea celorlalte daruri, cu care mai la urmă veți vedea că au băgat țara întru mai mari nevoi și necazuri; și se asemena firea lui tocmai ca o materie frumoasă și de mult preț, și din țesătura ei pătată fără lecuire. Deci fără zăbavă intrând în scaunul domniei cu alaiul după obicei, pe de o parte au început cu temeinică silință a pune în lucrare cumpănirea și îndreptarea țării, a aduna adică pe cei răsițiți, a ușura pe

1) Păcate, cusururi.

cei îngreoiți, însă aceasta în vedere așa ; iar pre de altă parte, prin'tr'ascuns, n'au zăbovit a meșteșugi năravul dobândirii de bani, una ca să-și întoarcă ce au dat pentru domnie, și alta ca să strângă avuție ca un iubitor ei ce era. Și mai întâiu au născocit cercetarea banilor văcăritului, din cari bani au și găsit destul, fiind că bietul Domn Hangeriu, cu cea fără de veste și grabnică întâmplare a mazăliei ș'a perzării, n'au apucat să-i căpătuiască pă toți, ci dintr'înșii numai, iar pe cei mai mulți i-au împrăștiat unora altora, pe cari Moruz cu multă strânsoare apucându-i, i-au împlinit ; încă unii săracii au și pătimit. Apoi și pe taxildari ¹⁾ și slujbași ce fuseseră cu văcăritul i-au cercetat cu feluri de chipuri, și ce au putut dovedi au luat deladânșii. Și așa-cu un mijloc supțire și tăcut au pus în mână pe cei mai mulți bani ai văcăritului, și au fost unii cu osânda și alții cu dobânda ; însă dobândire blestemată, care întâiu și de-i va fi bucurat inima lui, dar mai la urmă îl va fi întristat negreșit, că acest fel de bani răi unul risipește o sută. După aceasta și altele multe au născocit spre dobândire de bani, cu mijloace supțiri și ficiene care au mers toate bine, că nu era

1) Incasatori de dări.

cine să le cerceteze și cine să le ia seama, pentru că așa se afla țara pustie de boieri vrednici și priveghetori la acest fel de cursuri de vreme. Însă eu lăsând acestea, mă întorc a arăta cele ce printre acestea, s'au mai urmat.

(Zilot Românul).

Domnia lui Mihail Suțu (a treia domnie 1801-1802)

Au sosit Mihai-Vodă în scaun 1801 Noemvrie; și îndată începui eu însuși graiul său a arăta tuturor boierilor că: «bun este Dumnezeu, fără zăbavă vor să înceteze durerile țării și vor rămâneă toți într-o odihnă», care cuvinte ale sale lesne a gîndea că a prăsuire a bucuriei¹⁾ făcea în inimile obștei. Dar Domnul Moruz încă în București aflându-se, fiindcă adăstase pe Mihai-Vodă pentru niște socoteli ale țării, șezând tot în casele domnești, și el începui a se întâlni eu Mihai-Vodă și a-și căuta socotelile, între care socoteli fiind și a leflier ostașilor ce erau în țară, la acest

1) Că a creșterea bucuriei.

pont au înșelat Moruz pe Mihai-Vodă foarte într'acestași chip, fiindcă măcar deși singur au lepădat domnia Moruz, dar însă ca un duh viclean și pismăreț se necăjia întru sine și văzând schiptrul domniei la Mihai-Vodă. Acest condeiu al lefilor era de sumă de pungi de bani, care lefi se răspundea din vistierie, după legătura ce se legase Moruz cu împărăția când au născocit răzvala¹⁾ cu Pazvantoglu, cum că adecă cu venitul țări va ține ostașii spre strejuirea ei, precum înăpoi am arătat; și fiind că ostașii se înmulțiseră în urmă după ce s'au ars Craiova și ludele²⁾ țării se împuținaseră, măcar deși era dajdiile grele, dar iar nu se ajungea cu venitul vistieriei a se răspunde lefilor—care această înmulțire a lefilor zice cei ce știu că văzând-o Moruz, s'au îndemnat mai vârtos de și-au cerut mazălia pentrucă nu mai rămânea nimic a arunca și în nesățioasa sa pungă—și așa au socotit ficleanul ca să prisosească în catastih de lefi harțurile, cum am zice o vorbă: unde se da mai nainte în vremea domniei sale lefi pe 10 000 ostași, s'arată lui Mihai-Vodă că se dau lefi pe 15.000; chibzuind pizmătarețul că, de vreme ce pe 10.000 abia putea răspunde

1) Răscoala.

2) Contribuabilii.

visteria, lefi, dar pe 15.000 hotărât că nu va putea : neputând, negreșit Mihai-Vodă va să prisosească dăjdiile pă țară ; prisosind, fără îndoială că pătimește țara ; pătimind fără de alt cuvânt, și lui Vodă nu-i este nici un bine. Acest ficleşug l-au lucrat Moruz; și bietul Mihai-Vodă au primit castihul de lefi, încărcat și mincinos, ca cum ar fi fost drept, nefiind cine să-l deștepte ca să nu se înșele. Deci după puține zile plecând Moruz la Țarigrad, au rămas Mihai-Vodă înotând ca peșteie pe uscat, și despre altele, dar acest condeiu al lefilor, când s'au deșteptat și au văzut că nu se împlinește cu al visteriei venit, l-au adus la încremenire. Și dar ce să facă ticăitul ? au venit la socoteala lui Moruz : au năvălit numai decât la însărcinarea dăjdiilor pă țară ; și de unde nădăjduia norodul că în zilele domniei sale, pe lângă alte bunătăți, va avea ușurare la dăjdii, de odată se pomeniră că atât se înmulțiră și se mai prisosiră și podvezile¹⁾, încât răsufare nu avea : una nu apuca să o isprăvească, și cu alte zece se pomenia în spinare, tocmai ca când ar fi dat foc de 7 părți bieteii țări. Și sta toți la mare mirare, cum poate fi atâta mare rău dela Mihai-Vodă cel bun,

1) Birurile, angaralele.

Sărace oi rătăcite
Cum de nu vă domiriți:
Acele patimi cumplite
De unde le pătimiți?
Nu priviți la rădăcina,
La zavistia lui Moruz?
Aceasta este pricina,
Acest vrăjmaș și ursuz,
El întâiu fu rădăcina
Răului ce pătimiți,
El ș'acuma e pricina
De vă desnădăjduiți.
Văzu schiptrul de domnie
La Mihai-Vodă cel bun,
Și se umplu de mânia.
Se turbă ca un nebun.
Și 'ncepu numai în dată
A umbla cu vicleșug,
Fără gândi că e iaptă
Atară de preteșug,
Cu care băga ticlănel
Intr'o mie de nevoi
Pe Mihai-Vodă sărmanul
Precum am scris înapoi
Au pizmuit stăpânirea
Ș'au rămas foc pe oi;
Ceasta e zavistulrea
Lui Moruz. Ah, vai de noi!
Cum se mănâncă ca câioți
Nesățioșii de Greci,
Bată-i câștigarea pâinii
Cu grozavul foc de veci!
Am ajuns negustorie
Grecilor din Tarigrad:
Cine dă mai mult, să fie
Domn țării neapărat:
Ș'apoi după acestea toate,

Cu piciorul toți ne dau
Care precum va și poate
Ne rumpe, și milă n'aul
Ah, Doamne, ne miluește,
Tinde mila ta spre oi;
Precum știți ne sprijinește,
Că ne'necăm, vai de noi!

(Zilot Românul).

Al. Suțu (a treia domnie (1818-1821))

Stăpânirea cugeta și lucra tot spre derăpănare atât a lucrurilor politicești cât și a celor bisericești. Și fiind că Ioan-Vodă Caragea după ce supse sângele țării cu toate felurimile de chipuri, și hotărî a nu să mai întoarce la Țarigrad, ci hainindu-să¹⁾ de Poartă să să tragă cu multă bogăție în țările Evropei (pentru căci se temea a nu-și lua răsplatire faptelor sale, precum înapoi la domnia lui pe larg am aratat), au fost făcute către stăpânitorul domniei o întocmire de dăjdiile țării, câte și cu ce numire să fie, care era cu multă scădere din ceea-ce urmăse el în domnia lui, și o fusese legat și prin afurisanii, dându-o și în publica

1) Arătându-se necredincios Porții, desfăcându-se de ea.

țării prin cărți tipărite, ca să știe fieștecă lăcuitor curat ce este dator a răspunde. Care aceasta nu doar din vre-o milostivire o au făcut, ci pentru două sfârșituri, unul căci înțelesese cum că țara să-răcise și nu mai putea să-i dea cât vrea el, și al doilea, căci vedea pre gineri-său, spătarul Mihalache Suțu, ce au fost întâiu spătar aici în vremea domniei lui (cu carele am avut eu înțelegere ca din slujbă, și era om trufaș și apoi baș-capichehaia ¹⁾ a' lui la Țarigrad, apoi dragoman mare al Porței turcești), cum și pre alți Greci și Turci cum că-i sapă groapa a-l scoate din domnie și a-l și perde, de aceea, adică în pizmă pentru ca cei ce vor domni după dânsul, să nu poată lua din țară mai mult. Însă Măria Sa Suțul puțin și mai nimic să turbură de acele legături și afurisăni, că zicea (ca și Hangeriul când scoase văcăritul ²⁾ în țară) cum că sânt fleacuri ale călugărilor. Și încă prin Mitropolitul Nectarie și cei mai mulți boeri ce se uniseră cu dânsul lucră și surpare acestor legături, că-i deteră ei anaforă³⁾ înpotriva legăturilor lui Caragea (la care înși toți era iscăliți, și de care

1) Primul dintre caplichebaiele; v. nota 2 dela pag. 108.

2) V. nota dela pag. 123.

3) Făcură raport.

puțini grijă, că cu urmarea ce făcură de iscălire împotriva acelor afurisâni rămân toți afurisiți); și apoi Măria Sa de acii înainte cu puterea iscăliturilor arhipăstorului și a acelor boeri mari și de bun neam rupse și jupul pre bietul norod, și era răul mare că vrea să ia și mai mult decât Caragea, iar țara nu avea stare nici a zecea parte să-i dea, pentru că Caragea în cinci ani trecuți ai tiraniei lui n'au lăsat piatră să nu o miște spre dăspuerea ei (într'aceeași vreme deosebi iarăși pre străini, cum Ungurii și Sirbi, de țărani birnici făcându-i osebit venit ai vistieriei, și vedeai în Țara-Românească pre Români în jaf, iar pre numiții streini ocrotindu-să de multe, care după Români nu sălmai dăscărcă. O ticăloșie! Românul în țara lui batjocorit și streinul mai cinstit, pentru ce? pentru nedorirea stăpânirii, fiind streină, și pentru acelor din boeri cu barbe ticăloși ce să unea cu dânsa). Încă și sfintele mănăstiri ajunseră și mai la ticăloasă stare, că se vindea pre bani la călugări greci, altele și la mireni și aceștia le precupia¹⁾, după cum scârnavă lor fire îi povățuea, fără sfială și fără temere de Dumnezeu.

1) Le precupețian.

Mergeai la mănăstire, nu vedeai călugări, sau preoți, sau oameni săraci, sau călători a mânca pâine și a se lăuda numele lui D-zeu după întocmirile fericitorilor ctitori, ci niște hoțomani de Grecotei și Arnăuți, ori îmbrăcați în shimă ¹⁾ călugărescă pentru amăgire, și Satana îi știea ce era, sau mireni opincari, păduchioși puturoși cu pistoale și cuțite la brâu, carii nimic alt nu grijă, fără să strângă veniturile și să facă bani ca să între pă urmă cu dare la cinuri ²⁾ ale țarei și să jupoae, sau alte drăcii să lucreze. Și acestea de unde curgea? Dela Vodă, că era un tiran al tiranilor și fără temere batjocorieă toate și dela arhipăstor și episcopi, că streini fiind și ei da mănăstirile, metoașele și lucrurile besericești rudelor lor și patrioților lor ca să-i chivernisească, iar lei dacă intra într'insele zicea: „piatră pă piatră să nu rămâe” — cum și dela boerii patrioți, carii vedea lucrurile lor cele strămoșești într- așa prăpădenie pre mâinile streinilor și pentru o puțină împărtășire ce le făcea și lor din acele jăcmanuri ³⁾ închidea ochii și tăcea, ba încă de multe ori când era câte o întrebare sta de le și părținea și le da dreptate. Și dintr'acestea ce

1) Haină.

2) Dregătorii, funcții înalte.

3) Jefuire.

s'au născut și să naștea? Călugării streini îmbogățindu-se, ținea biserica cu dare de bani groasă la Domn și la alte obraze, și bieții călugări români carii mai era, risipiți și defăimați, se uita și ofta dela ficați. Mirenii străini, iarăși umplându-se de bani, cumpăra ale cămării domnești venituri, ocne, vămi și celelalte, cum și în dregătorii ale țării să vâra cu dare de bani. Iar feciorii de boeri și alți pământeni carii după vreme au slujit patriei, cărora li să cuvinea acestea nu cu dare de bani, să uita și plângea, până când mai la urmă fuseră siliți dă dăsnădăjduire și ei adică, atât călugării români cât și mirenii, de luară acelaș drum, și fiind că bani din jăcman nu avea, vândură moșii, vii și altele lucruri strămoșești și deteră de cumpărare câte o mănăstioară, câte un metoșel și câte o slujbuliță pentru ca să poată și ei trăi.

Dintr'aceste dar pricini ajunse lucru de se știuseră multe mănăstiri, cât cu adevărat nu ramase piatră pre piatră, care mai'nainte era bogăție a țării și case ale săracilor. Se prăpădîră și multe case boerești (la familiile boerești au ajutat mult spre dărăpănare și blestemata mândrie), care nu mai puțin era inima, puierea și ocrotirea țării—și să îmbogățiră, încă să-și slăviră, păduchioși de Greco-arnauto-coșovlaho-bulga-

ro-dracii, din ostenele și sângele bieților Români.

Iar eu văzând acestea, foarte mă jăleam și-mi sfărâmam inima, dar nu-mi era în mână nici o îndreptare, și pentru aceea și mai mult mă necăjam, că pricepeam și putere nu aveam. Deci chipzueam asupra pricinii, că această pricepere cu scânteie de dorire de patrie ar fi putut Dumnezeu să o dea acelor cu putere de a putea folosi, dar ori pentru păcatele țării dela dânșii o au arădicat, sau pentru căci mai la urmă are să săvârși și minuni cu Români ca odinioară cu Jidovii, când i-au scos din robia Egiptului. Iar cele ce eu chipzueam spre folos patriei sânt acestea:

Să vază curatul Român, bine să cerceteze

Năravurile strămoșăști, ș'acelea să urmeze,
Că ei iubea pre Dumnezeu, ș'a doaă pre vecinul,
Miluea întâiu pre fratele, ș'a doaă pre străinul,
Cinstica acel mici pre cel mari, ș'acei mari erau
(pildă).

La cei mai mici, de bunătăți, preă limpede oglindă
Avea 'n mare evlavie partea besericească,
Și cea besericească iar pe cea politicească,
Pre inimile tuturor eră scrisă dreptatea,

Din țară pururea gonea pre tată răotatea (sau
[strâmbătatea]),
Departe eră dela ei cea de prisos trufie,

Să înălță gândind la cer cu sfânta lor prostie.
Cu un cuvânt eră legați toți cu totul într'una
Români să fie credincioși, ș'aș'au purtat cununa.

Pune acum, cetitorule, la aceste stihuri, la fieș-care înpotrivă noimă ¹⁾, ș'așa să știi această dată pre boerii și călugării din țară, întâiu cei mari, apoi dela dâșii, învățându-se și cei mai mici. Nu mai zice alt, ci cu mine dirpreună: că va veni preste dâșii dumnezeiască urgie, de nu să vor preface ca Ninevitenii.

(Zilot Românul.)

Din timpul Zaveriei

O, să ti văzut aici pe cei ce aveà pricini de nu putea să iasă în patrie cum zavis-tueà pe cei ce erà gata de eșire, că cu feluri de vorbe amăgitoare umbla să-ș po-prească; și știu că mulți să și zăticnea ²⁾ după amăgirile acelora, dar în sfârșit cei limpezi eșà rânduri rânduri și despre Turci nu aveà cea mai mică supărare. Iar după ce dela Silistra plecând Domnii amândoi a țările lor, sosí și Domnul nostru la sca-

1) Inșeles.

2) Rătăciau.

unul său în București, în luna Septemvrie tot a leatului 1822, intrând cu alaiu domnesc, precum este obiceiul, și cu toată frumusețea slavei aceea ca de un împărat întocmai (căci Domnii țărilor acestora după semnele ce au, mai ales arcul cu săgeata și tulba cu săgețile, nu se deosebesc de monarhi, adică de împărații cei însuși stăpânitori); așa iar viind știre băjenarilor în Transilvania și de sosirea în scaun a Domnului, și mai mult luară îndrăzneală de ieșire în patrie: asemenea se urmă acestea toate și la Moldova; nu lipsiră dar și Domnii a scri cărți băjenarilor boeri de peste hotară și tuturor de obște, ca să lapede fieși-care deșartele socoteli și să-și vie la casele și pământurile lor. Dar dintr'înșii unii tot se îndoiă, ori pentru vre-o întinăciune ¹⁾ sau pentru minciunile ce ferbeă (că și pământenii de acolo multe scornea, fiind că le-ar fi pohtit inima să ne mai zăbovim acolo pentru alișveriușul ce-l avea dela noi), iar alții ascultând povățuirea Domnilor eșia necurmat în patriile lor, cu carii și eu către toamnă tot într'acest leat, 1822 plecând singur numai cu a mea familie, făr' de altă tovărășie decât cu îngerul păcii și sosind în Predeal pe schela

1) Vre-o faptă necinstită. vre-o vlnă.

Timișului, unde se hotărăște Țara-Românească cu stăpânirea Neamțului, am rămas în noaptea aceea acolo, și dimineața privind răsărirea soarelui că cade drept în pieptul munților acestei țări, înțeleseiu osebirea despre îmbunătățiri ale acestui pământ de pământul vecin al Transilvaniei, căci pământul a-ela căzând în dosul munților acestora ce se numesc Carpathi, se mai răcește și se mai sălbătăcește, iar pământul țării noastre cu fața munților noștri căzând cu totul către răsăritul soarelui este mai cald și mai hrănitor la toate. Care și mai bine cunoscui atunci din lucruri pipăite, că văzui a-olea îndată ce pașii hotarul toate mai eține, iar mai ales hrana pentru dobitoace slobodă și destulă (măcar deși era drumul acesta atunci ca un sbor de mulțimea călătorilor), de care în țara vecină strâmtorați petreceam. Așa dar, cum zic, înțelegând aci bunătatea pământului patriei mele am mulțamit lui Dumnezeu milostivul cu lacrimi că m'au învrednicit de l-am mai câștigat. Din Predeal plecând întâmpinai pe drum beșlii ¹⁾ turci trimiși pentru paza băjenarilor pe drum, că tot se cam auzea de oameni răi. Sosind la Câmpina și mai întâlnind din prieteni, ne bucuram unii de

1) Oștași, călăreți.

alții că ne am mai văzut sănătoși. De acolo la Ploești sosind, m'am mai zăbovit aci până au sosit vremea culesului viilor și m'am dus la Deal de mi-am cules viile, în care curs de vreme întâmplându-mi-se de am văzut niște fapte ale unor Turci abătuți din poruncile ce era date, tot silnice și vrășmașe asupra-ne, mi s'au turburat inima foarte și am zis întru sine-mi că nu este cu puțință a nu cădea de grab și preste aceștia îndoită răsplătire dumnezească, precum și asupra zavergiilor. Și dintr'aceste triste vederi și din povestiri multe pline de jale ale celor rămași aici frați patrioți în vremea revoluției, cari priviseră toate cu ochii, cum și din chiar simțitoare alte semne ce vedeam și eu, că încă aburea sângele ce se vărsase, dintr'acestea zic îmi venia de multe ori căire ascunsă căci eșisem în biata patrie. Apoi dându-mă în purtarea de grijă a dumnezeestii pronii, către sfârșitul lunei lui Octomvrie am plecat dela vii și am venit drept acasă-mi în București, unde găsindu-mi oamenii casei, rudele și prietenii sănătoși, ne bucurarăm bucurie mare, căci groaznicile primejdii ce le petrecurăm ne aduseră la deznădăjduire că ne vom mai putea vedea.

(Zilot Românul).

DREGĂTORII VECHI, OBICEIURI, ETC.

Dregătorii

Tocmit-au (Alexandru-cel-bun) și boierii mari în sfat, de chiverniseala țării și a pământului Moldovei:

Logofăt mare, giudecător și alesător de ocini, ispravnic pe o samă de oameni de frunte ce sânt curteni la țară, și giudecător tuturilor cine sânt cu strâmbătăți în țară, și luător de seamă tuturilor ispravnicilor ce sânt la curtea domnească.

Vornic mare în Țara-de-gios, giudecător tuturilor din țară, și globnic ¹⁾ de morți de om și de șugubini ²⁾ ce se fac la partea lui, și vornic Bărladului.

Vornic mare de Țara-de-sus, giudecător tuturilor din țară cine au strâmbătăți, și globnic de morți de om și de șugubini ce se fac în partea lui, și vornic Dorohoiului.

Pârcălab de Hotin, la margine, despre țara leșească și căzăcească, giudecător tuturilor la acel ținut.

1) Care ~~...~~ care amendează.

2) Neleg ~~...~~

Hatman, pârcălab și portar de Suceava, și ispravnic pre toate oștile țării.

Postelnic mare, dvorbitor ¹⁾ înaintea Domnului, și pârcălab de lași, și tălmăciu în limbi străine.

Spătar mare, și staroste de Cernăuți, și este obiceiul să se îmbrace la zile mari cu haină scumpă domnească, dvorbitor, cu arme domnești încins, cu spada Domnului, într'acele zile.

Păharnic mare, și pârcălab la Cotnar și Hârlău, are obiceiul să direagă ²⁾ Domnului la zile mari, la mese, cu păhar.

Visternic mare, ispravnic pre socotele ce fac să se ia din țară, și grijind și împărțind lefe slujitorilor, și purtător de grijă a toată cheltuiala Curții și a oaspeților ce ar veni în țară, și toate catastișele țării în mâna lui.

Stolnic mare, cu obiceiul la zile mari și la veselii domnești îmbrăcat în haină domnească, și vine înaintea bucatelor domnești, le tocmește pre masă înaintea Domnului cu tipsiele, și dvorbitor întru acele zile.

Comis mare, ispravnic pre povodnici ³⁾ și pre toți caii domnești, și merge înaintea povodnicilor și a Domnului.

1) Care face slujbă, de al cărui sfat se ascultă.

2) V. nota 3 dela pag. 144.

3) V. nota 1 dela pag. 58.

Medelnicer mare, cu obiceiul îmbrăcat în haină domnească la zile mari, dvorbitor la masa Domnului, și pre fripturile ce se aduc în mase.

Clucer mare, ispravnic pre beciurile domnești, pre miere, și pre colacii ce vin dela orașe, la Născut.

Sluger mare, ispravnic pre toate oboaroacele ce se dau la cuhnia domnească și la slugitorii Curții, de carne.

Jitnicer mare, ispravnic pre toate oboaroacele de pâne ce se dau la curtea Domnului și la slujitorii curții și la oaspeții ce vin în țară.

Vameș mare, ce ține scările ¹⁾ țării pentru vâmi, și are obiceiul de duce dulceți și cofeturi în zile mari la masa Domnului, și ispravnic pre neguțători.

Șătrar mare pre corturi domnești, și în oști și în alte căli, și purtător de grijă tunurilor.

Ușier mare, purtător de grijă tuturor solilor și talmaciu străinilor la giudeț ²⁾.

Armaș mare, ispravnic și purtător de grijă pentru toți cei ce fac rău și cad la închisoarea țării, pen temnițe, și pedepsitor tuturor aceluia și cei giudecați de moarte, dați în mâna lui să-i omoare.

1) Trecătorile, vâmlile.

2) V. nota 1 dela pag. 4.

Agă, Ispravnic pre dărăbani, și pre târg pre lași giudeț ¹⁾.

Logofăt al doile, hotărâtor de ocini în toată țara. Postelnic al doile în toată vremea dvorbitor înaintea Domnului, fecior de boier ales.

Logofăt al treilea, cărturar, scriitor bun, credincios la toate tainele Domnului; și cărți, ori den țară, ori dela prietenii, de unde ar veni, toate în mâna lui merg; și cu învățătura Domnului dela dânsul es răspunsurile; și pecetea țării în mâna lui; și orice giudețe și îndreptări se fac oamenilor, fără pecetea Domnului nu pot fi, care-i în mâna Logofătului al treilea.

Postelnici den al doile înainte, câți vra Domnul să facă, deprinzându-se la acea cinste es și alte cinsti mai mari.

Spătar al doile și al treile; cel al doile dvorește ²⁾ la mese, când nu dvorește cel mare, și el îmbăcat, și cu spata încins, și cu buzduganu la mână, la spatele Domnului; iară al treile dvorește peste toată vremea.

Păharnicul al doile, după vorba păharnicului celui mare dvorește la masă, și di-rege ³⁾ păhare cu băuturi la Domn.

1) Judecător.

2) Face serviciul.

3) Pregătește paharele cu băutură, toarnă băutura în ele.

Păharnicul al treile, iarăși când nu direge al doile, de direge și el la masa Domoulul.

(Gr. Ureche).

Și rânduiala cinstei boierilor așa s'au urmat obiceiul, cum arată în gios:

Vel logofăt, vel vornic de Țara de glos, vel vornic de Țara-de-sus, pârcălabul de Hotin, pârcălabul de Neamț, pârcălabul de Cetatea-nouă, pârcălabul de Suceavă hatmanul, ce se scrie la titulușul lui și pârcălab Sucevii, fiind că și vornicia Sucevi este în seama hatmanului, iară în vechile vremi hatman nu era, ci în locul hatmanului era o boierie ce se numia vel portar de Suceavă), vel postelnic, vel spătar, vel ban. Inșă această boierie a băniei în vechile vremi n'au fost și nu de mult s'au adaos și această boierie, făcându-i-se și venit un ban de drobul de sare dela ocnă. După vel ban, vel paharnic, vel vistiernic, vel stolnic și vel comis. Și fiește-care boierie se păzia și se cinstea la rânduiala sa; iară dela o vreme (care de multe ori s'au și întâmplat se s'au făcut din vornici mari hatmani, încă și vistiernici) fiind aceste boierii mai cu venit, și din hatmani și spătari s'au făcut vistiernici, și li s'au dat de către Domn e li se păzi rânduiala la cinstea boierilor

celor mai de sus. S'au întâmplat aicea la Moldova de s'au făcut, (însă numai la domnia lui Grigorie-Vodă Ghica și din beizadelele, din fiii lui Antiohie-Vodă, Ioan și Constantin: cel mai mare, Ioan, s'au făcut ban, și cel mai mic, Constantin, s'au făcut vel comis, dară, cu tocmeală ca aceasta dinaintea Domnului măcar că sânt beizadele, dară să-și păzească rândul boierilor, și când vor lipsi din boierie, îmbrăcându-se cu blane, să li se dea iarăși cinstea cea de mai 'nainte, ca unor beizadele; și cât au fost în boierie așa și-au păzit rândul, încă Beizadea Ion au fost și ispravnic Băcăului câțeva vreme. După vel comis, vel medelnicer, vel clucer, vel serdar, vel sulger, vel căminar, vel medelnicer, vel clucer, vel armaș, vtori logofăt, vel ușer, vel agă. Însă până la Grigorie-Vodă în domnia a doua, aga purta baltaș, și cinstea i se păzia la această rânduială; iară atuncea Grigorie-Vodă, cu testament care s'au cetit în spărtărie rânduiala agăi, au suit agia după vel comis, dându-i Domnul cu mâna lui semn să poarte topuz, adică buzdugan, și de atuncea s'au numit și vel agă. După agă, vel gramatic, vel camăraș, vel vameș, apoi v. postelnic, g. logofăt, v. spat., v. pah., v. vist., v. stoil., v. com., v. med., v. cluc., v. sulger, v. jicnicer, v. pit., v. șăt., v. ar-

maș, v. ușer. Și al treilea boierii asemenea urmează, după cinste veliților ¹⁾ boieri, și al doilea; și după g. vister., logofătul de visterie care dela domnia lui Constantin-Vodă Mavrocordat s'au obicinuit a se îmbrăca cu caftan, după rânduiala Țării-Românești. Logofătul de taină, adică cămarășul de izvoade, carele în vechile vremi au avut și odae osebită în curte, de se numia cămara de taină, la care cămară scriau și uricarii, și diecii de divan, cari s'au numit dieci de cămară, fiind rufetul ²⁾ lui vel logofăt, având zapciu pe g. logof., iară acmu, dela o vreme, le zic dieci de divan.

Alte boierii a Curții cari au osebită rânduială.

Vornicul Doamnei, cupariul, care și acesta, dela domnia lui Constantin-Vodă Mavrocordat, i s'au dat cinste de vel cupar; după vel cupar, vătavul de păhârniciei, vătavul de stolnicei, vătavul de aprozi, care în vechile vremi erau doi vătavi de aprozi, unul se numia vătav de aprozi de târg și altul vătav de aprozi de Curte. Și această breaslă a aproziei, la Domniile cei

1) Celor de rang mare.

2) Corporațiunea, rangul din care făcea parte

vechi până la Radul-Vodă, s'au păzit rânduiala cinstei lor, încă și la alți Domni mai încoace, că au fost foarte cinstiți aprozii, și îmblau cu șarvanele ¹⁾, și la boierii cei mai de cinste aprozi îmblau cu poroncile domnești; și când mergea la casa boierilor, ori în ce cinste de boierie era acel boier, eșia înaintea lui și-l primia cu șlicul ²⁾ a-mână, și băgându-l în casă, stând boierul în picioare și cu aprodul, îi da porunca domnească, și puneă pe aprod de ședea, și apoi ședea boierul. Și aprozii aceia încă se făceau din oameni de cinste, cum și din neamul cel cinstit al Cantacuzinilor; cel dintâiu anume ce au venit în Moldova dintâiu aprod au fost, și pe urmă s'au cinstit cu alte boierii, aglungând până la starea cea mai de cinste a boierilor. Iară dela o vreme încoace această breaslă s'au micșurat, încăpând acmă, la această breaslă din oameni proști. După vataful aprozi, vel cafigiul, cerdincerul, v. că-năraș, vătăv de copii, divictarul, care mai înainte vreme această boierie n'au fost, făcându-se dela Grigorie-Vodă; asemenea și nehtupciul, carele se chiamă și chiesadar, cibucciul, ici-ciohodar, becerul, pivnicerul, atâr-baș și baș-ciohodar. (Gheorgachi).

1) V. nota 1 dela pag. 20.

2) Căciula pe care o purtau boierii,

Teremonia domniei nouă, când vine Domnul în scaun cu ce politică și rânduială se cinstește.

Domnul după ce ia domnia la Țarigrad, îndată având gata pre unul din oamenii săi, și cu călărașii carii se întâmplă acolo în menzil¹⁾ vin la Moldova, cu zaptferman²⁾ și cu cărțile Domnului, la caimacamii pre cari-i orânduiește Domnul. Deci boierii caimacami, deosebit de alte trebi și purtări de grijă ce au din porunca Domnului, gătesc rădvane, carată și cară pentru agărlâc³⁾, și le trămit la Țarigrad, cu toate cele trebuincioase; și mai 'nainte până a nu sosi Domnul la Galați, fieștecarele din boierii țării (afară de caimacami) s'au silit ca să iasă întru întâmpinarea Domnului la Galați, așteptându-l la vadul Dunării, de astă parte, unde și saivantul⁴⁾ este întins pre malul Dunării. Și când iese Domnul din ghecit⁵⁾, stau boierii la rânduiala lor de-i fac alaiu; și mergând Domnul la

1) Cu poșta.

2) Ordin de luare în stăpânire.

3) Bagaj.

4) Cort, umbrar.

5) Trecătoare, vad.

saivant, merg toți boierii pe rânduială de-i sărută mâna și poala, și lângă Domn stă un boier care este mai cunoscut Domnului, și arată pe fiește-care din boieri cine este și ce boierie au avut. Și de acolo îndată se rădică Domnul de merge la târgul Galaților, la gazda ce este rânduită și gătită, petrecându-l și boierii. După ce intră Domnul în casă, merg boierii toți în lăuntru, și le zice Domnul de șed dându-le și cafea; pe urmă, eșind boierii dela Domn, merg pe la gazdele lor.

A doua zi merg boierii de se închină Domnului, și după cafea se face și divan de judecăți norodului. Unii din Domni au făcut și masă boierilor (dară nu toți); apoi dela Galați și până la Iași, la toate conacele, face Domnul divan, dându-le Domnul tuturor mângâiere ca aceea că vor avea toți o dreptate.

Pre cei mai aleși boieri îi ia Domnul și în caretă, într'o zi pe unul, într'altă zi pe altul, întrebându-i de starea țării și cu ce chip se pot chivernisi și se pot rădică trebuințele. Sosind Domnul la Șanta, unde de orașul Iașilor este cale de două ceasuri, acolo este saivantul Domnului întins, și Domnul, după ce schimbă în straie și se grijește după rânduiala domniei (fiind că acolo îl întâmpină și alaiul cel gătit

din partea hatmanului, a agăi și altor ru-feturi ¹⁾, unii din boieri întâmpină pe Domn și la Șanta, și de acolo vine Domnul cu tot alaiul. Obiceiul vechiu au fost de au așteptat boierii caimacami pre Domnul în meidenul ce este din gios de Fântâna-Papei, și acolo fiind saivantul întins, descălecă Domnul și mergeau caimacamii de se a-dunau cu Domnul împreună și cu ceilalți boieri ce nu puteau merge la Galați, și du-pă ce ședea toată boierimea la rânduiala sa, la fiește-care se da cafea. Iară dela o vreme încoace s'au obicinuit a descălecă Domnii drept la mănăstire la Galata.

A doua zi se face gătire de tot alaiul, așteptând pre Domn toată boierimea la poarta mănăstirei, cu tot alaiul său.

Domnul, după altă podoabă de îmbră-căminte ce pune asupra sa, se îmbracă și cu haina cea împărătească ce se chiamă cabaniță ²⁾, și pune cuca ³⁾ în cap, și din-a-stânga Domnului, alătura, mergea schem-ni-agasi, ce este rânduit de împărăție pen-tru așezarea Domnului la scaun; din-a-

1) V. nota 2 dela pag. 160.

2) V. nota 2 dela pag. 20.

3) Căciula înaltă împodobită cu pene de struț pe care sultanul o dă Domnilor la urcarea pe tron.

dreapta, printre paicii ¹⁾ Domnului, merg și alți oameni împărătești, aproape de Domn, fiește-care pe rânduiala sa, cum și toți boierii, cei mari și cei mici, merg înaintea Domnului înșirați pe rânduiala lor și după isvod ce se face cu pecetea Domnului. Și viind Domnul încet, încet, intră în orașul Iașului pe la vamă, și descalecă întâiu la biserica Sfântului Ierarh Nicolai; iară schemni-agasi merge și descalecă drept la curtea domnească și intrând în spătarie așteaptă pre Domn. Însă până a veni Domnul la Sfântul Nicolai, Mitropolitul țării, cu episcopii, cu alți arhierei și cu toți egumenii mănăstirilor Iașului, mai 'nainte se află în biserică, fiind Mitropolitul îmbrăcat în toate veștmăntele arhierești și cu mitra în cap, iară episcopii îmbrăcați în mantii și cu cârjele a-mână.

Domnul, descălecând la scara bisericii, mai 'nainte se află Mitropolitul, cu episcopii, cu ceilalți arhierei și cu egumenii la ușa bisericii, preotul cu sfânta Evanghelie, diaconii îmbrăcați în stihare cu cădelnițe a-mână, și citeți cu lumini aprinse în două sfeșnice; și după ce se suie Domnul pe o scară sau două, se scoboară și Mitropolitul cu două-trei scări, și luând

1) Copiii de casă, păjii.

din mâna preotului în mâna sa sfânta Evanghelie, o dă Domnului de o sărută, și cel ce este protopsaltis¹⁾ îndată începe a cânta «Axion». Și agiungând Domnul în mijlocul bisericii, își ia cuca din cap, și se închină către icoana Mântuitorului Hristos, și o sărută, asemenea și către icoana Precistii și a proschinițarului²⁾. Și apoi stând în mijloc între cele două sfeșnice, din-a-dreapta îl ia Episcopul de Roman și din-a stânga Episcopul de Rădăuți și îl duc pe ușa cea împărătească în sfântul altar, și ținându-l unul de o parte și altul de alta, încungiură sfântul pristol, cântând „Isaia horeve“, iară pre limba românească «Isaia dănțuește», și stând Mitropolitul în dvera³⁾ cea mare, și episcopii aducând pe Domn și ingenunchindu-l înaintea sfântu'ui pristol, Domnul încă plecându-și capul și Mitropolitul puind omoforul asupra creștetului Domnului, cetește molitfa cea orânduită de încoronare, puind asupra capului Domnului și ipogonation, ce se chiamă „nebederniță“. După săvârșirea molitfei, îl și miruește, și sărutând Domnul mâna Mitropolitului, Mitropolitul

1) Prim cântăreț.

2) Capela, paraclisul mic.

3) La perdeaua dela altar.

încă sărută creștetul Domnului, și vrând ca să iasă Domnul din altar, stând afară din partea din dreapta ciaușii cei împărătești, Episcopul de Roman, și din partea din-a-stânga, Episcopul de Rădăuți sau de Huși (de nu este Rădăuțul), îl iau pe Domn de supțiori și-l duc de-l suie în domneasca strană. Și stând Mitropolitul în mijlocul ușei cei împărătești, blagoslovește pre Domn, și diaconul îndată începe ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεός; și pomenește pre Mitropolitul, și pre Domn, și pre tot creștinescul norod, și face Mitropolitul otpuștul, cântăreții „tot despotin” și „polyhronion”. Și coborându-se Domnul din strana sa, merge de se închină în mijlocul bisericei, și eșind afară din biserică și încălecând își pune iarăși cuca în cap, și cu tot alaiul merge de intră în Curtea domnească. Și descălecând la scara cea mare, merge în divanul cel mic, unde sânt gătite de vătavul de aprozi două scaune: a Domnului din stânga, și a lui schemni-agasi din dreapta; și beizadelele Domnului, cu Mitropolitul, cu episcopii, cu alți arhieriei și cu boierii, stau toți în picioare și se închină Domnului. Și Domnul stă în picioare drept domnescul său scaun, și din sânul său scoate hatișeriful cel împărătesc, și desfăcându-l, și sărutându-l, și puindu-l la fruntea sa, îl dă

În mâna lui divan-efendi, și divan-efendi asemenea sărutându-l începe a-l ceti în veliglas ¹⁾. După sfârșitul hatișerifului, îndată se face slobozire din toate tunurile, și începe și mehterhaneaoa ²⁾ cea împărătească. După aceea Domnul șeade în scaunul său. apoi divan-efendi încă îmbracă pre schemni-agasi cu blană de samur din partea Domnului; și după ce-l îmbracă, șeade și el în scaun. Și apoi vel vistiernicul citește tâlcuiala hatișerifului împărătesc, ce este scos pe limba țării; și apoi vel postelnicul îmbracă pe divan-efendi și pe vel vist. cu blanele cele rânduite; și apoi vel vist. îmbracă pe toți oamenii cei împărătești, cum și pe oamenii lui schemni-agasi: pe unii cu blane, pe alții cu ciftane, pe alții cu capoturi și pe alții cu benişuri ³⁾ de postav, pe fieşte-care după cinstea sa. După aceasta merg beizadelele, apoi Metropolitul, arhierii, episcopii și toți boierii de sărută mâna Domnului (însă boierii și haina cea împărătească). Deci rădicându-se Domnul și cu schemni-agasi din scaunele lor, merg în spătarie și beau cafea, și apoi îmbracă Domnul pe caima-

1) Cu glas tare.

2) Muzica Curții.

3) Mantale boerești.

camii cu caftane, mulțămindu-le de slujbă. Iară la unii Domni au îmbrăcat pe cai-macami și cu blane.

(Gheorgachi).

Așezarea în scaun a lui Constantin Brâncoveanu

Fiind dar precum am zis mai sus adunarea toată la mitropolie, toată boierimea țării și slujitorii și Dionisie Patriarhul Țarigradului, care atuncea aicea se află, și Părintele Theodosie Mitropolitul țării, eră și un capigibașa împărătesc anume Ahmet Aga, care mai 'nainte venise cu trebi la Domn, și alți bogați agi, cari atuncea în țară se află.

Deci văzând și ei cu toți alegerea și socoteala cea de obște ce se făcuse pentru domnie, iar capigibașa numai decât pre acest Constantin Brâncoveanu vel logofăt cu caftan l-au îmbrăcat și așa boiarii împreună cu arhierii luându-l în biserică au mers și, ducându-l Părintele Patriarhul în altar, molitvele de domnie i-au citit, sfântul preastol înconjurându-l, duple cel ce Domnii se încoronează obicei.

Deci eșind din biserică, îndată și cal de

domnie i-au adus, cu toată podoaba și toți slujitorii și toată orânduiala domnească fiind au încălicat, și la Curtea domnească cu cinste și cu pompă mare au mers; și întâiu în biserica domnească au intrat, și cântând axionul după obicei sfintele icoane au sărutat și jurământul acoloa cu boierii încredințându-se, în sfânta Evanghelie, ca cu Măria Sa în dreptate să ție; după aceia în casele domnești în divanul cel mare suindu-se, în scaunul domnesc au șezut și cu tunurile dând, mare veselie în toată politia ¹⁾ s'au făcut de domnie nouă, care după plăcerea a toată obștea se făcuse; și după aceasta a doua zi și oasele lui Șerban-Vodă au rădicat, împreună cu toată boierimea și toți arhieriei și preoții, de l-au dus la mănăstire la Cotroceni, cu fală și cu cinste mare, ca pre un Domn, și făcându-se slujba pogribanii cum se cade, l-au îngropat în biserică.

(Radu Greceanu).

1) În tot orașul.

Obiceiul și orânduiala divanului în ce chip se urmează

Cu o zi mai 'nainte divanului poroncește Domnul vătavului de aprozi să facă știre vornicilor de poartă, ca să înștiințeze pe jeluitori că este să se facă divan, și ori cine din lăcuiitori se va trage la divan să le fie ușa deschisă. Iară unii din Domni erau obicinuiți, până nu erau amândouă părțile dovagii ¹⁾, ce se pâreau față, se dă poroncă pe unul singur la divan să nu-l scoată (care această poroncă și hotărâre și în vremile de acmu și mai tare se păzește, atât de către Domni cât și de către veliții boieri ²⁾ cari sânt giudecători). Deci vătavul de aprozi gătește divanul; la divanul cel mare este obiceiul să se afle și Mitropolitul țării și boierii toți, pe rânduială; vel agă, vel armaș, vătavul de aprozi, v. armaș, g. armaș, vornicii de poartă, izbașa ³⁾ de divan, toți aceștii stau la rânduiala lor, și cu semnale boieriei lor pre a-mână; asemenea și paicii ⁴⁾, și ciohodarii se află

1) Acuzatori.

2) V. nota 1 dela pag. 160.

3) Cel care îngrijă de condici.

4) V. nota 3 dela pag. 165.

zvoritori¹⁾ la divan înaintea Domnului, stând și ei în rând și la locul lor. Din veliții boieri mazâli, pe carii va Domnul, le poroncește să șează la divan împreună cu ceilalți boieri cu boierii, la rânduiala lor. Și până la domnia a doua lui Mihai-Vodă au fost vechiu obicei de ședeă și v. logofăt la divan pe urma altor boieri; iară atuncea nu s'au mai obicinuit a ședeă, doară la divan, înaintea Domnului, zvoritor se află. Unii din Domnii cei vechi ce au fost Moldoveni erau obicinuiți a giudecă norodul mai mult în spătărie, având ușile lor deschise și făceau divan și la vreme de chindie²⁾, cetind g. logofăt jelibile oamenilor și alte scrisori ce sânt să le asculte și să le auză divanul. Eră obicei vechiu care s'au și urmat la Domnii cei trecuți, și până la Cantemir-Vodă: logofăt al treilea se făcea cu această alegere, să fie om învățat la tălmăcirea sloveniei, ca să poată ceti și tălmăci hrisoavele cele slovenești de moșii înaintea Domnului, și să și scrie slovenește cele ce vor fi poroncite de Domn, și să aibă lângă dânsul 5 și 6 uricari carii să știe și aceia slovenia și a ceti și scrie, fiind că d'ince-

1) De față.

2) După amiază, spre apusul soarelui.

putul și descălicatul țării așa eră obicinuit a se scrie hrisoavele moșiilor, pe slovenie, și acele erau mai de cinste și mai de credință, de vreme că acele hrisoave slovenești, ori întărituri moși, ori giudecăți, se scriau în scurt, cari și până acmu acele urice domnești pe slovenie n'au nici o îndoială a nu se crede. Și toate hrisoavele slovenești erau întărite cu credința Domnului, și a fiilor săi, și a tuturor veliților boieri, la cari hrisoave, după vornicii cei mari, se puneau și pârcălabii acestor scaune: întâi pârcălabii de Hotin, i ¹⁾ pârcălabii de Cetatea Neamțului, i pârcălabii de Cetatea Nouă și apoi pârcălabii de Suceava. Iară dela o vreme s'au rădăcat acest obicei a sloveniei și rânduiala pârcălabilor, scriindu-se ispisoacele ²⁾ moșiilor și giudecățile pe limba țării, măcar că la unele hrisoave și acmu se urmează de se pune credința domnului, a beizadealelor și a boierilor celor mari, dela vel logofăt și până la vel comis.

(Gheorgachi).

1) Și.

2) V. nota 4 dela pag. 103.

Primirea la Curtea lui Brâncoveanu a trimisului englez Paget

A doua zi deci Sâmbătă poruncind Măria Sa Vodă de s'au împodobit toți, trimis-au pre ginerile Mării Sale, Radul Beizadea, feciorul lui Iliasi-Vodă, cu carâta cea mai frumoasă împreună și cu alte trei carâte pentru boiarii lui să fie, și cu mulțime de pedestrime la sol de l-au adus la Curte. Carele după ce au sosit la scară, iată acolo eră iarăși amândoi coconii ¹⁾ Mării Sale de l-au primit, și până sus în foișor aducându-l pre scara cea mare; acolo eră și Măria Sa Vodă cu alți boiari denpreună, și așa cu mare cînste primindu-l, partea cea dreaptă i-au dat. Intrând deci în divan, eră foarte în bună tocmeală orânduți, toată căpitănimia ²⁾ ceaușii i stegarii slujitorești. După aceia mai înlăuntru intrând în spătărie era toată boierimea țării pusă în orânduiala lor și așa deci și în spătăria cu stealele unde zic, intrând îndată au dat 4 tunuri care mai 'nainte eră gătite. Duple aceia în scaunul domnesc pre dânsul puindu-l și Măria Sa pre pat șezând, după

1) V. nota 3 dela pag. 41.

2) V. nota 2 dela pag. 173.

multă vorbă ce au avut singuri numai, și la masă l-au pus, căruia mare cinste făcându-i, de o parte despre dreapta toți boierii lui puindu-i, iar despre partea stângă, den cotro Măria Sa Vodă șădea, (așezat-au) boierimea țării, de câteva ori cu tunurile dând și cu puștile, închinând pentru sănătăți, iproci ¹⁾. Dat-au și cu puștile iar pentru sănătăți închinând, și de veselie mare s'au și îmbătat, atâta el cât și boierii lui (măcar că de nimeni n'au fost siliți). După ce deci dela masă s'au sculat, l-au îmbrăcat Măria Sa Vodă cu un conțeș al Mării Sale cu spinare de samur și puindu-l în carătă²⁾ iarăși cu ginerile Mării Sale, la gazdă ca să se odihnească l-au trimis.

(Radu Greceanu).

Logodna fiicei lui Radu Leon

Întru aceste vremi, Radul-Vodă, având un cocon ²⁾ anume Ștefan, și Duca-Vodă den Moldova având o cocoană anume Catrina, s'au ajuns în cuvinte și au logodit pre coconi. La care logodnă au fost aicea

1) Și celelalte.

2) V. nota 3 dela pag. 41.

În țară cu mare veselie, au făcut multe ospete, multe jocuri, care se potriviiă cu o nuntă domnească, iar nu logodnă. Străns-au toată boierimia țării cu toate jupâneasele, și au întins corturile în dial despre Mihai-Vodă, în drumul Cotrăcenilor: acolo făciă ospete în toate zilele. Adus-au pehlivani ¹⁾ de cei ce joacă pre funii, și de alte lucruri; adusease și un pehlivan hindiu ²⁾ harap, carele făceă jocuri minunate și nevăzute pre locurile noastre: iute om eră și vartos. Lângă altele, de nu le putem lungi, făciă aceastea mai ciudat: puniă de rând 8 bivoli, și să răpeziiă iute, și, sārind peste ei, să dă în văzduh peste cap, și cădiă în picioare de ceia parte; alta, un cal domnesc, gras, mare, își legă chica de coadă-i, șă-l băteă comișălul cât putiă, și nu-l putiă să-l miște de loc; alta, un copac mare den pădure adusease, neated, și înfipt, s'au suit pre dānsul ca o mai-muță: deci, după multe jocuri ce au făcut sus în vārfu-i, s'au slobozit de acolo cu capul în jos, și au dat în picioare; alta, un tulpān lung de mulți coți, îl ținiă oameni în māini, cât era, și să răpāziiia iute, și mergiă călcānd pre tulpān, și nu să a-

1) V. nota 1 dela pag. 102.

2) Indian.

fundă; alta, să prindea mulți oameni câte doi în mâini, și făcea chip ca de o bute cu mâinile, și mai lung, și să răpeziă iute, și intră cu capul pen gaura aceea, și nu-l simțiă oamenii, și de ceaia parte cădiă în picioare. Ca acestea multe făcea, care nu le ținem minte. În scurt, mare veselie s'au făcut la această logodnă a coconului Kadului-Vodă aicea la noi; în Moldova nu știm ce va fi făcut Duca-Vodă.

(Constantin Căpitanul).

Nunta fiicei lui Gheorghe Duca

Indată și s'au apucat de au făcut mare și frumoasă nuntă. Trimis-au în toată țara de au poftit pe toată boierimea și mazili-me, dela mic până la mare și de alte căpetenii, ce cu poroncă, ce cu poftă; și după ce s'au strâns cu toții la Iași, făcuto-le-au oboroce tuturor dela domnie, de le dau de toate ce le trebuiau, de nu cheltuiau nime nici un ban.

Așijedere, mai adus-au opt soli, doi din Țara Muntenească, și doi din țara ungurească, și doi din țara leșească, și doi din țara căzăcească cea mare, de prestre Nistru; și au adus solii multe daruri și frumoase,

de au închinat Ducăi-Vodă. Și s'au veselit două săptămâni cu feluri de feluri de muzici și de jocuri, și pehlivani, și cu puște; și giucau două danțuri prin ograda curțiilor domnești, și pre ulițe, cu toți boierii și giupănesele, împodobiiți, și toți neguțitorii și tot târgul; și un vornic mare purta un cap de danț, și alt vornic mare purta alt cap de danț, îmbrăcați cu șarvanale¹⁾ domnești. Numai mirele și mireasa, fiind feciori de Domni, nu giucă în danțuri pe afară, ce numai în casă; iară la danț numai ce giucau boierii; cât nu eră nuntă și eră minune. Și după ce au nuntit, au mulțămii solilor, și s'au dăruit bine, și i-au dus la țările lor.

(Neculce),

Nunta fiicei lui Neculai Mavro-cordat

Acestea dar trecând, viind și primăvara, și având Domnul fiică a Măriei sale de vârstă ca de 13 ani, și cunoscând pe Ianache cămărașul Măriei sale, om de treabă, și cuminte, și învățat, au măritat pre fiica

1) V. nota 1 dela pag. 20.

Măriei sale duple dânsul, făcând nuntă mare și minunată; au venit sol dela Mihai Vodă, Domnul Moldovii, Donia dvornicul cel mare, și au adus daruri de au dăruit la masă. Făcutu-s'au jocuri la această nuntă care nu s'au făcut altă dată, hore de boiari și de coconi, hore de jupânese și de co-coane, tot împodobite, în mijlocul curții domnești, de care podoabe se miră și solul. Dar jocurile celelalte ce s'au făcut! că au trimis Domnul în Țarigrad de au adus zicători și jucători, și au făcut fel de fel de jocuri, și pre pământ și pre funii, mese în opt zile, tot cu zicăături și cu tunuri; și eră cu adevărat în zilele acele opt în gurile tuturoră cuvântul acesta: «să trăiască tinerii, fiii Măriei sale»; și de veseli ce eră cu toții, s'au sculat toți boiarii împreună cu solul de au jucat înaintea Domnului. De aci după ce s'au isprăvit nunta, au îmbrăcat Domnul pe sol cu conteș cu samur, și altor al doilea ce venise cu solul le-au dăruit postave, atlaze și bani, și așa s'au întors la Moldova.

(Radu Popescu).

Immormântarea mamei lui Costandin Brâncoveanu

Tot într'acest an, la Fevruarie 10 zile, s'au pristăvit ¹⁾ și muma Mării Sale lui Costandin Vodă, Jupâneasa Stanca Cantacuzino, de vârstă de 62 de ani, pre care și bătrânețele ajungând-o, iar mai mult grelele boale, cum zic, s'au pristăvit, care lăsând cu a dumneaei gură ca să o astruce lângă boiarul dumneaei, Jupân Papa Brâncoveanu, la mănăstirea Brâncovenii, că acolo eră îngropat. Deci și Măria Sa Costandin Vodă, fiul dumneaei, după cum au lăsat cu sufletul dumneaei așa au și făcut, că orânduind mulți boieri, tot rude de ale Mării Sale, întâiu în curte la dumneaei făcându-se pogribania cu sobor mare, cu toți arhieriei câți aicea se aflase în orașul acesta și cu toată boierimea și slujitorimea. Și așa deci, isprăvindu-se slujba pogribanii cu mare cinste rădicând-o, tot pre jos mergând până supt deal, acoloa deci așezând-o într'o carată, rămâind Măria Sa împreună cu toată casa Mării Sale și cu toate rudele la amară întristăciune și mâhnire, Măria Sa s'au întors la scaun, iar oasele s'au

1) A murit.

duș de s'au astrucat unde au lăsat cu sufletul dumisale, toți cu un glas rugând pre Dumnezeu ca să o odihnească în corțurile dreptilor la vecinica împărăție, amin.

(Radu Greceanu).

Obiceiul ȣeremoniilor ce se fac în ziua de agiunul Nașterii Domnului Hristos

Cel ce este logofăt al treilea, de cu seară ia răspunsul dela Domn, la câte ceasuri va să iasă la biserica cea mare după poartă, la ceasuri și la liturghie; și după răspunsul ce ia, îndată face înștiințare cu fuștașii ¹⁾ Mitropolitului țării, episcopilor și tuturilor boierilor celor mari, și al doilea, ca să vie la biserică la atâtea ceasuri, că va să iasă Domnul; carii toți după poroncă la vremea însemnată se află la biserică așteptând pre Domn.

Încă Episcopul de Roman șeade în partea Mitropolitului din-a-dreapta, iară Episcopul de Rădăuți, cu Episcopul de Huși, șed la stranile din-a-stânga și de se mai întâmplă și alți arhierii, șed la orânduiala

1) Lăncierii cari făceau garjă.

lor, la stranele unde-i rânduiește Mitropolitul. Și să se întâmplă aice și vre-un Patriarh, atuncea Mitropolitul țării dă scaunul său Patriarhului și Mitropolitul șeade în strana cea din sus ce este împotriva scaunului Mitropolitului.

Boierii cei mari până la vel comis, cari sânt cu boierii, șed la rânduiala lor, și de va vreă Domnul să deă rânduială să mai cinstească pre vre-unul din boieri, șeade și acela unde rânduiește Domnul; iară ceilalți boieri mazâli, fiește-care după rânduiala sa, șed mai gios prin stranile bisericei cele din sus. Iară vel vistiernicul are obicinuită ședere în strana dreaptă de către scaunul Mitropolitului, iară vel postelnic cu vel cămăraș și cu vel gramatic, și alți boierinași a curții, șed la stranile ce sânt aproape de strana Domnului din-a-dreapta. Vel clucer, v. logofăt, v. vister și g. logofăt șed la obicinuite stranile lor din-a-stânga boierilor celor mari.

Domnul, după poronca ce au dat, dimineața iese dinlăuntru dela casa cese chiamă mabei¹⁾, și vine în spătărie și șeade în domnescul scaun; și vrând ca să iasă la biserică, acel ce este v. spătar încinge sabia cea împărătească peste umăr și ia busduganul în mâna dreaptă, fiindu-l ră-

1) Camera personală a Domnului.

zemat pe umărul său și cel ce este vister mare, fiind în mână sa cuca,¹⁾ o pune în capul lui v. spătar. Apoi sculându-se Domnul din scaun cu toată parataxis, adică orânduiala boierimei sale, cei ce au semnele lor, carii se chiamă și zapcii, merg la biserică, mergând înaintea Domnului: vel post., înaintea lui v. post. apoi g. post. cu alți postelniceși înainte; înaintea acestora, vel agă, vel armaș, vel ușer, g. logofăt, apoi vătavul de aprozi; înaintea acestora: vătavul de păhărniceși, vătavul de stolniceși, căpit. de dărăbani, polcovnicul, v. armaș, v. ușer, g. armaș, g. ușer, izbaș²⁾ de divan; înaintea izbașei, ciaușii cu cioianile³⁾ lor a-mână, după rânduială. Iară armășeii, aprozii, copiii din casă cei mari și călărașii de Țarigrad, stau la rânduiala lor, unul lângă altul, în divanul cel mic, unii din-a-dreapta, alții din-a-stânga. Vornicii de poartă, bulucbașii⁴⁾ Curții, bulucbașii hătmănești și agiești, stau pe rânduiala lor, cu semnele a-mână, în divanul cel mare din-a-dreapta. Căpit. de arnăuți cu zapcii săi și cu alți arnăuți, după aceș-

1) V. nota 2 dela pag. 166.

2) V. nota 2 dela pag. 171.

3) Toiegele pe care le purtau ciaușii.

4) Căpitani care conduceau trupe de arnăuți, etc.

tia stau paicii¹⁾ cu satârbaș²⁾ pe rânduială, și ciohodarii cu bașciohodar din-a-stânga cum merge Domnul la biserică, iară cum iese din-a-dreapta. Și pe la spatele acestor șaraguri de alaiu, stau fuștașii, cu dardele³⁾ a-mână, pe amândouă părțile, dela ușa divanului celui mare până la ușa bisericei. Pintr'acest alaiu merge Domnul la biserică, făcând toți plecăciune către Domn, pe obicei, și când iese Domnul din biserică asemenea se află la rânduiala lor. După ce intră Domnul în biserică, aflându-se Mitropolitul, episcopii și cu toată boierimea mai'nainte în biserică, fiește-care stând în picioare la rânduiala sa, și Mitropolitul îmbrăcat în mantie, cu paterița a-mână⁴⁾, cum și episcopii cu cârjile (însă la sărbătorile cele mari, iară la cele mai mici, cu hazdrane⁵⁾), și boierii cei mari cu semnele lor.

Domnul agiungând în mijlocul bisericei, stând pe piatra cea din mijloc, se închină către icoana Mântuitorului Hristos și către

1) Corp de gardă pe lângă Domn.

2) Căpetenia corpului de soldați înarmați cu satăre.

3) Vergi ascuțite la vârf pe care le aruncau fuștașii.

4) Cu toiagul în mână.

5) Cârji purtate de episcopi,

icoana Precistei, apoi către uşile împărăteşti, şi întorcându-se către Mitropolitul şi către boieri, cu oarecare shimă ¹⁾ de smerenie către toţi, se suie în strana domnească. Apoi mitropolitul, cu episcopii şi cu toată boierimea, făcând plecăciune către Domn, se suie şi ei pin stranele lor; şi de are Domnul fraţi beizadele, sau beizadele, aceştii vin pe urma Domnului şi merg la stranile lor cele obicnuite, ori din-a-dreapta ori din-a-stânga Domnului. Lângă strana Domnului din-a-stânga stă vel post. cu v. post., i ²⁾ g. post şi postelniceii în rând, fieşte-carele cu semnale a-mână; dinapoia lui vel post. stă v. spăt., cu semnale ce s'au arătat mai sus, fiind în mâna stângă gugimana ³⁾ Domnului, adecă şlicul cel de sobol, când îl rădică din cap, pe care mână are v. spăt. şi o năframă ce-i zic cecmea. Din-a-dreapta Domnului stă vel camăraş, cu v. camăraş, cu vataful de copii, cu vel cupariul şi cu alţi boiernaşi pe rânduială. În rândul lui v. spăt. stă vel agă, vel armaş, vel aişer şi alţii cu semnale lor a-mână; şi dinapoia acestora stau satării ⁴⁾ şi ciohoda-

1) Infăţişare.

2) V. nota 2 dela pag. 173.

3) Căciulă de samur, cu fundul alb, purtată de Domn.

4) Soldaţii înarmaţi cu satăre.

rii cu zapcii lor 'pe rânduială. La sfânta liturghie, când iese la văhodul ¹⁾ cel mic preotul și diaconul cu Evanghelia, o sărută Mitropolitul apoi Domnul și frații Domnului (de sânt) și apoi beizadelele; asemenea și după cetire iarăși se face sărutarea Evangheliei. Vel post. cu vel camăraș, după ce stau puțin oarece în picioare lângă strana Domnului, le zice Domnul de-și merg la stranile lor, și la vremea însemnată, adecă la cetirea Evangheliei, la „Heruvico“, vin de stau lângă Domn; și după heruvico iarăși merg la stranile lor, și vin la „Tatăl Nostru“, și stau până ce se isprăvește liturghia. La priceasnă ²⁾, după ce merge Mitropolitul de se închină la icoane pe obicei, întorcându-se, blagoslovește pre Domn, pre beizadele, pre boieri și pre celalt norod, stând gios lângă strana sa; asemenea și episcopii și boierii stau gios din stranile lor. Deci coborându-se și Domnul din strana sa, merge în mijlocul bisericii și se închină ca și arhiereul; și de este praznic împărătesc sau altă sărbătoare, Mitropolitul sau altul din arhierei stă lângă icoana proschinita-

1) Slujb a cu care începeă liturghia.

2) Impărtășire, cuminecătură.

riului ¹⁾ de către vel vist. și miruește pre Domn; și întorcându-se ca să meargă către strana sa, face oarecare shimă de smerenie către toți și suindu-se în strană, vel vist. dă în blid zece lei care se cheamă „pomozanie mare”; iară la sărbătorile cele mai mici se dau de vel vist. trei zloți, după cum sânt legați în visteria domnească; dară de nu se întâmplă vel vist. la biserică, pomozania o dă ori v. vist. ori logofătul de visterie.

De se va întâmplă să fie și Doamna în biserică, după Domn merge Doamna de se închină, asemenea și după Doamna beizadelele, tot pe o orânduială. Iară când se întâmplă aicea vre-un Mitropolit mare, din scaunile cele alese, adecă engritos, musafir, și este poftit ca să vie la biserica domnească, la toate urmează după Mitropolitul țării și apoi Domnul, Doamna și beizadelele.

După săvârșirea liturghiei, merge Domnul de iea anaforă din mâna Mitropolitului; după Domn, frații Domnului și apoi beizadelele; după suirea Domnului în strana sa și a beizadelelor se suie și Mitropolitul. Atuncea cu cevași puțină vreme mai 'nainte, merge un vornic de poartă la

1) V. nota 1 d la p g. 166.

cupărie ¹⁾ și cu un păhărnice, și aduc cupa în biserică, viind înaintea cupii vornicul cel de poartă, și ducând v. pah. cupa la Mitropolitul întâiu, o iea și o blagoslovește, atingând-o și de buzele sale și dând-o v. pah. se pleacă și-i sărută mâna, și apoi întorcându-se merge către Domn, și stând dinaintea stranei domnești, întâiu v. pah. iea credință, apoi întinde și Domnul mâna la cupă, și atingând degetele sale de o parte de pâne ce este în cupă, le atinge de buzele sale. După darea cupii, boierii făcând plecare către Domn, se suie pin stranile lor, și dela vel logofăt până la g. logofăt merg toți după rânduiala boerii lor de se miruesc, și ieau și araforă din mâna Mitropolitului, închinându-se toți la icoana proschinitarului; iară de este Duminică, este obicei de merg boierii pe la toate icoanile. După molitva colivei ce se cetește de Mitropolitul ori de alt arhieriu (când nu este Mitropolitul), la sărbătorile cele alese, v. logofăt rădică coliva și o duce întâiu la Mitropolitul, la Domn și la beizadele, iară în Duminici și într'alte sărbători o rădică g. logofăt. Dară în ziua Nașterii și în ziua Paștilor, coliva o rădică vel vist. iară în ziua de Sfeti Gheorghe, poartă

1) V. nota 2 dela pag. 104.

de grijă vel clucer de duce colivă un miel întreg la biserică, și întru acea zi tot vel clucer o și rădică. Cupa este obicei: la Crăciun, la Sfeti Vasile, la Bobotează și la Paști; o dă Mitropolitului și Domnului vel paharnic, iară de nu se întâmplă el, o poartă v. paharnic, atât în agiunuri cât și într'aceste patru împărătești praznice; iară Duminicile și în celelalte sărbători preste an, cupa o poartă vel cupar; dară de lipsește cuparul, o poartă credincierul. După săvârșirea anaforei, vrând Domnul ca să iasă din biserică să meargă în spătărie, ies întâiu episcopii înainte și după dânșii Mitropolitul, și stau în rând cam spre ușa bisericii, iară boierii stau gios din stranele lor toți în rând și ei cu semnale a-mână, și Domnul coborându-se din strană și făcându-și cruce, face oarece shimă de smerenie către boieri și către Mitropolitul, când agiunge drept dânșul, și iese din biserică și merge în spătărie. Inșă la cele patru praznice împărătești, când iese Domnul din biserică în divanul cel mic, este obicei căpitanul de vânători și cu câțiva vânători stau în rând cu vânatul lor pus de-a-rândul gios; vânatul lor este: cerbi, ciute, capre, rămător sălbatic, iepuri și alte pasări ce pot vâna. După ce intră Domnul în spătărie, se suie în domnescul scaun, și lângă scaunul Domnului aproape stă vel

postelnic, vel spătar, vel visternic, vel cămăraș, v. cămăraș și alți boieri și boierinași și toți boierii, zapcii și zapcii Curții stau în rând cu steagurile lor și dvoresc ¹⁾. După ieșirea Domnului din biserică, iasă Mitropolitul, cu episcopi, cu alți arhierei și cu toți boierii, și mergând în Divan, șed toți la rânduiala lor, și cei cu boierii și cei mazili. Apoi din poronca Domnului iasă din spătărie v. post. și postește pe Mitropolitul, pe arhierei, pe veliții ²⁾ boieri, cum și pe cei mazili, la cafeă, și intrând în spătărie fac plecare către Domn, fiind toți cu semnale a-mână, și Domnul rădicând șlicul său, le zice tuturor să șeadă fiește-carele la locul său și după boieria sa, cum cei cu boierii așa și cei fără boierii. Insa la agiunul Crăciunului, logofătul are purtare de grije să ducă pe toată partea bisericească în spătărie, pe rânduială; și ieșind în divanul cel mic, întâiu pe preoții domnești și diaconi ce stau gata îmbrăcați în epetrafile ³⁾ și în feloane, îi duce cu icoanele a-mână și cu două făclii aprinse în două sfeșnice de argint, în spătărie; și de la ușa spătăriei începe protopsaltul cu al

1) V. nota 2 dela pag. 144.

2) V. nota 1 dela pag. 47.

3) Patrafire.

doilea cântăreț a cântă troparul și conda-
cul praznicului. Atuncea Mitropolitul, Dom-
nul, beizadelele, episcopii și toți boierii, se
rădică în picioare, și preotul cel ce au slu-
jit liturghia dă icoana în mâna Mitropoli-
tului, și sărutându-o o dă în mâna Domnu-
lui; și când face Domnul sărutare, îndată
se slobod tunuri și începe și mehterha-
neaoa ¹⁾. Apoi iea Mitropolitul icoana din
mâna Domnului și o dă la beizadele, dela
dânșii la arhieriei și dela dânșii o poartă
boierii din mână în mână, până o sărută
toți. Și după sărutare, șeade Domnul în
scaun, și Mitropolitul, cu arhieriei și cu
toți boierii gios, și diaconul Curții începe
a ceti orațiile sărbătorii. După săvârșirea
orațiilor, vel vist. dă preoților după poartă
și preoților celor despre Doamnă câte un
galben, și diaconului celui ce spune ora-
țiile asemenea, cum și lui protopsalt și
lui al doilea cântăreț le dă vel vist.
câte un galben. După preoții domnești,
intră iconomul, adecă cel ce este arhiman-
drit, cu toți egumenii mănăstirilor Sfântu-
lui Mormânt, după dânșii Sinaiții, Stefago-
riții și alții, îmbrăcați în epetrafile și fe-
loane, cu sfântele icoane a-mână. Aceeași
țeremonie făcându-se după cum s'au arătat
mai sus, și unui din egumeni care va fi
mai procopsit la învățătură face engomion
către Domn, adecă orații, căruia după ce

1) V. nota 1 dela. pag. 168.

sfârșește vel vist. îi dă ce socotește Domnul; iară celorlalți egumeni, stând la ușa spătăriei logofătul de visterie și cu dieacul, carele este orânduit de chieltuiește, le dau pre a-mână câte un zloț, ce sânt obicinuiți și orânduiți dela visterie. După egumenii greci intră protopopul cu preoții din Iași, îmbrăcați în veștminte asemenea, cu icoane pre a-mână, se face aceeași țeremonie ce s'au zis mai sus, și care din preoți va fi mai procopsit face orații, căruia i se dă de vel vist. iarăși un galbăn, și celorlalți li se dau după rânduiala visteriei. După ieșirea preoților, fiind gătite de vel cămăraș vutcă și confeturi (care se chiamă confețioane), îndată vel cupar cu tipsiea cea de argint, stând înaintea Domnului, pune vutcă în două pahare, și întâiu cuparul iea credință, apoi Domnul singur iea paharul de-l pune la gură, și iea și confeturi; și copiii cei din casă, ce sânt rânduiți de vel cămăraș, dau vutcă Mitropolitului, la ceilalți arhieriei și la boieri; după vutcă confeturi; după confeturi vel cafigiu pune pe dinaintea Domnului peșchirul cel rânduit, ce se chiamă șifota, dă Domnului cafea, și copiii din casă la Mitropolitul, la arhieriei și la boieri; însă vel cupar când dă Domnului vutcă, dă și beizedelelor, asemenea și vel cafigiu, și apoi se dă celorlalți. După băutul cafelei, se scoală întâiu Mitropolitul și face

plecare către Domn, apoi arhieriei și boierii și ies din spătărie ori în divan, ori în postelnicie. Obiceiul vechiu au fost care s'au urmat și până la Grigorie-Vodă Ghica: la agiunul Crăciunului cum și la Bobotează se făcea masa domnească în spătărie, șezând Mitropolitul cu episcopii, și cu boierii cei cu boierii, și pe cine mai poroncia Domnul și din cei mazili: însă masă fără caftane și fără dvoreală¹⁾, cu cântări bisericesti, cu mehterhaneă și cu Țigani. Acest obicei la Domnii vechi se păzia pe toți anii, până la Grigorie-Vodă, însă și la Grigorie-Vodă nu pe toți anii; și iarăși dela Grigorie-Vodă s'au tăiat de tot.

(Gheorgachi).

Țerenoniile ce sunt obiceiuite de se fac la ziua agiunului și a Sfântului Botez

Toți egumenii ai mănăstirelor de țară și Moldovenii și Grecii, au obiceiul să se afle la agiunul Sfântului Botez, să se închine cu pocloane Domnului, aducând vulpi, jderi, pește de munte, brânză de oi, zmântâ-

1) Fără serviciu deosebit, fără multă pâmpo

nă de bivolițe și de altele, pentru care g. logofăt făcând isvod anume și eșind Domnul în spătărie, îi împreună cu Domnul pe rânduială; și Domnul îi întreabă de petrecerea stării lor; și după aceasta merg și egumenii și Domnul la biserică, la ceasuri și liturghie. Este obicei într'această zi a agiunului Sfântului Botez de săvârșește toate cele arhieresti Episcopul de Roman, carele fiind îmbrăcat în mantie, șeade în strana cea de gios a Mitropolitului, și după săvârșirea sfintei liturghii tot el săvârșește și osfeștania cea mare. Și Mitropolitul într'acea zi la biserica Curții nu vine, fără numai la cafea, aflându-se la țeremoniile ce se fac pe obiceiul sărbătorii. După biserică mergând Domnul în spătărie, șeade în domnescul scaun; apoi după obicei întră Mitropolitul cu arhieriei și cu toți boierii, de șed pe rânduială; înaintea cafelei, g. logofăt aduce întâiu preoții Curții, cu protopsalt și cu alți cântăreți, înlăuntrul spătăriei, cântând tropariul și condacul zilei; și Domnul, cu beizadelele, cu Mitropolitul și cu toată boierimea stau în picioare, și preotul cel ce au slujit liturghia dă crucea în mâna Mitropolitului, și Mitropolitul ținând crucea o sărută Domnul, și-l stropește cu aghiazmă, asemenea și pe beizadele. Și Domnul când sărută crucea se

slobod trei tunuri. După tunuri mehterhane¹); și apoi sărută crucea și alți arhieperei, cu toată boierimea, și șed la rânduială, și diaconul Curții spune orații; și luându-și bacșișurile lor, aduce g. logofăt pe egumenii greci și pe egumenii de țară, apoi pe protopopul cu preoții de târg, făcându-se aceeași ținere monie ce s'au arătat mai sus, și fiește-care au câte un om ales de spun orații, și numai acei ce spun orații ieau bacșișul lor din mâna lui vel vsit., iară ceilalți ieau bacșișul lor dela logofătul de visterie și dela dieacul ce este cheltuitor pe obicei.

Mai pe urmă de toți vine și pater prefectus (adecă popii ungurești), carii pe obicei sunt primiți de Domn, și dau și ei crucea în mâna Mitropolitului, de o duce la Domn, de o sărută, și spun și orații latinește, și își iau și ei bacșișul din mâna lui vel visternic.

A două zi, în ziua Sfântului Botez, iasă Domnul la biserică, tot cu aceeași rânduială de ținere monie după cum s'au scris pre larg zioa Nașterii; numai atâta obicei se mai adoage că se fac două făclii mari dela visterie, împodobite cu pânză, mătăsuri, în chipul făcliilor celor de Botez, și

1) V. nota 1 dela pag. 155.

când iasă Domnul la biserică, doi din curteni îmbrăcați în dulămi de taftă merg înaintea Domnului, unul din-a-dreapta, altul din-a-stânga, și intrând în biserică Domnul, unul stă cu făclia înaintea icoanei lui Hristos și altul înaintea Precistei, fiind făcliile aprinse, și se face și polteleu cu cherodosie, adecă dare de lumânări de ceară, precum s'au arătat mai sus, dându-se lumânări și egumenilor de țară și călugărilor tuturor câți se vor afla în biserică. Și după doșsolie ¹⁾, îndată Mitropolitul cu Domnul cu beizadelele și cu toată boierimea, ies la Iordan, cu tot alaiul, mergând și acei doi cu făcliile a-mână înaintea Domnului, fiind afară scaune gătite pentru Domn, pentru Doamna, pentru beizadele, pentru Mitropolitul și arhieriei și pentru boierii cei mari, și masa pentru osfeștanie, lângă care aproape stau cei doi, unul din sus, altul din gios, cu făcliile ținându-le-a-mână, și fețele lor către masă. Însă la această osfeștanie ce se numește Iordanul, cât și la celelalte osfeștanii ce se fac preste an, este obicei de se aduc două icoane: Precista dela mănăstirea Goliea și dela Sfânta Vinere, făcătoare de minuni icoane, cum și celelalte icoane de pe la toate bisericile

1) După cântarea rugăciunilor, după slujbă.

cu steagurile lor, așezându-se pe rânduială. Și după ce iese Domnul sub saivant ¹⁾ șeade în picioare drept scaun, și vine și Doamna, cu toate giupânesele, și cu toate fetele din casă, și șeade și Doamna în picioare drept scaunul său din-a-stânga Domnului. Mitropolitul cu arhieriei, cu toți egumenii de țară, cu preoții de Iași, stau din-a-stânga Domnului și unde se sfârșeste șireagul bisericesc acolo stau și icoanele lângă masă. Iară din-a-dreapta Domnului stau beizadelele și toată boierimea dela mare și până la mic, afară din vel post. și vel spat., ce stau îmbrăcați în caftane din-a-stânga Domnului, și, vel camăraș cu ceilalți boieri a Curții la spatele Domnului.

Doamna când vine la Iordan, vine înaintea sa vornicul său cu toiagul a-mână, îmbrăcat cu feregea ²⁾ de postav, și după ce stă Doamna drept scaunul său, stau și toate giupânesele în șereag, pe rânduiala lor. Apoi Mitropolitul merge către masă, cu paterița în mână, în toate veștmântele fiind îmbrăcat, cu mitra în cap, cădește întâiu sfintele icoane, și apoi masa cea de osfeștanie, și îndată face și începere.

1) V. nota 4-dela pag. 149.

2) Haina largă purtată de boieri sau de Domn.

După aceasta merge către Domn și-l cădește de nouă ori, pe Doamna tij¹⁾, și pe beizedelele de trei ori; apoi pe arhieriei, pe egumeni, pe preoți și pe toată boierimea; și după cădit, săvârșește Mitropolitul toată slujba Iordanului, în veliglas²⁾, și după ce cântă troparile de trei ori, sărută Mitropolitul crucea și sărută și icoana Precistei, și moștii (de vor fi). Apoi Domnul mergând către Mitropolitul, și Mitropolitul către Domn, înaintea Domnului vel post. și vel spat. lângă Domn și cam înapoi vel camăraș, și când sărută Domnul crucea, se face sănlâc³⁾ cu slobozirea tuturor tunurilor și cu focul cel mărunț, și îndată mehterhaneaoa. Apoi Domnul merge de sărută sfintele icoane și când se întoarce arată oarecare shimă⁴⁾ de smerenie către toți, mergând la scaunul său. După Domn merge Doamna, asemenea și beizedelele, și apoi vine Mitropolitul de șeade în scaunul său. După beizedele merg arhieriei, egumenii, toți, fi-ește-carele după rânduiala sa de sărută crucea și se stropesc cu aghiazmă. Apoi

1) V. nota 3 dela pag. 110.

2) V. nota dela pag. 154.

3) Se face sărbătoare.

4) V. nota 2 dela pag. 171.

merg boierii cei mari pe rânduială, dela vel logofăt până la vornicii cei de poartă, și încă și zapcii Curții. Obiceiul vechiu au fost că după ce mergeau boierii dela vel logofăt până la vel ușer de sărutau crucea, apoi se da rând de mergeau și giupânesele; iară Grigorie-Vodă Ghița au făcut alt obicei de rânduială, că după ce mergeau boierii cei cu boierii și mazilii, dela vel logofăt și până la vel comis, apoi au dat rând giupâneselor, dela logofeteasa cea mare până la comisoae; apoi mergeau ceilalți boieri și după dâșii giupânesele lor. Deci, după ce sărută toată boierimea, atuncea șezând Domnul, Doamna, beize-delele, partea bisericească și o seamă din boieri pe scaune, mai pe urmă încep a aduce și caii cei domnești, ș'intâiu trec telegarii, după telegari v. armaș, g. armaș înaintea tuiurilor¹⁾, și iuruc-bairac²⁾ în mijlocul tuiurilor răsunând în trâmbițele domnești, cu sârmaciul³⁾ povodnicilor⁴⁾, trec pe dinaintea Domnului închinându-se

1) Steaguri făcute din două sau trei coade de cal și atârinate de o lance cu semiluna în vârf: se dedeau de Sultan Domnilor odată cu celelalte insignii de domnie.

2) Steag alb domnesc ce se purta la paradă.

3) Trâmbițaș.

4) V. nota 1 dela pag. 58.

După aceştii, povodnicii domneşti şi armăsarii, unul după altul, după cum îi rânduieste vel comis, şi atât pe povodnici cât şi pe armăsari încalecă tot feciori de boieri, şi din boiernaşii Domnului împodobii şi numai în caftanele lor cele de taftă; şi aceştii sânt toţi rânduiţi cu catastif domnesc. Şi mai pe urmă de toţi vine şi vel comis îmbrăcat în caftan domnesc şi pe calul cel împărătesc, care se numeşte tablabaş, cu alaiu frumos şi cu ciohodarii Domnului pe lângă dânsul după obicei. Şi toţi acei călări pe cai, când vin împotriva Domnului, se închină întâiu către sfintele icoane, apoi către Domn şi pe urmă către Mitropolitul stropindu-i cu sfânta aghiazmă. Şi după sfârşirea acestor ٲere-monii, îndată se rădică Domnul cu toată partea bisericească şi boierească, şi merge în biserică, unde însuşi Mitropolitul, cu arhieriei şi cu câţi egumeni de ţară rândueşte, săvârşeşte sfânta liturghie. Doamna încă merge de ascultă liturghia la biserică sa împreună cu toate giupânesele. După ce iese Domnul din biserică şi merge în spătarie, se face iarăşi aceeaşi ٲere-monie ca şi la sfânta Naştere, adecă, atât partea bisericească cât şi boierii se cinscesc cu vutcă, confeturi şi cafeă; şi de nu este masă, merg boierii pe la casele lor.

Câte odată s'au obicinuit a se face lordanul și în divanul Curții dinlăuntru, ori pentru împotrivirea vremii, ori pentru gingășia gerului, și mai mult pentru ca să privească Doamna cu giupânesele pe ferestre, neputând ca să iasă la divan pentru vre-o pricină. A doua zi după Bobotează, iarăși vin dascălii cu ucenicii lor de spun engomiile ¹⁾ către Domn, după cum s'au arătat mai sus.

A treia zi eră obicei vechiu de făcea Domnul divan egumenilor dela Munte și tot într'această zi se făcea și masă călugărilor de cari am arătat mai sus; și se poronciă de către Domn lui g. logofăt să le isprăvească trebile lor și să le dea și pecetluiturile cele de sare, și să-i pornească să-și meargă la mănăstiri.

(Gheorgachi).

Obiceiul ȣeremoniei ce se face la ziua Invierii Domnului Hristos

Este poronca Domnului dată către g.

1) V. pag. 178.

logofăt, la șase ceasuri din noapte: Mitropolitul, arhieriei, episcopii și toți boierii, să se aplece la biserica Curții, și iasă și Domnul îmbrăcat în cabaniță cu toată țe-remonia ce s'au arătat la zioa Sfântei Naș-teri; și cântându-se canonul Sâmbetii, în-dată se împart făclii la toți. Și după sfâr-șitul canonului, iasă Domnul cu Mitropo-litul în divanul cel mare, însă Mitropolitul cu arhieriei și cu toți egumenii, îmbrăcați în toate veștmăntele, și acolo se face țe-remonia de rânduiala sfintei biserici, ade-că începătură de cântarea sfântei Invierii; și apoi începându-se canonul Invierii, in-tră iarăși în biserică; și după sfârșitul ca-nonului cu sfetilna ¹⁾ „Sarchi ipnosas os thnitos“, iară iasă Domnul cu toți cei ară-tați mai sus, cu făclii aprinse, ori în mei-danul cel mare a Curții ori înlăuntru de-spre Doamna, unde este gătit scaunul Dom-nului, a beizedelelor, a Mitropolitului, a ar-hiereilor și a toată boierimea. Al g. logo-făt are datorie să poarte grijă (însă de n'are Domnul crucea cu sfântul și cinsti-tul lemn), din crucile ce se află la mănăs-tiri, sau pre la arhieriei, să aplece cruce care va fi mai cu bună podoabă, pentru Domn, pentru Doamna, pentru beizedelele, care

1) Versetul.

cruci este obiceiul de se leagă cu năfrăm grele, ori sârmă cusută, ori fir, unde țin crucea cu mâna, care cruci tot logofătul al treilea singur dă în mâna Domnului și a beizedelelor la vreme; iară pentru crucea Doamnei, de nu se scoboară gios cu Domnul, vornicul Doamnei are purtare de grijă, de merge la g. logofăt și ia acea cruce ce este gătită pentru Doamna, având și Mitropolitul, cu arhieriei și cu toți egumenii, cruci pe a-mâna lor. Deci, la vremea cea obicinuită, merge Mitropolitul de se închină și sărută crucea și Evanghelia, și întorcându-se către Domn și către norod, blagoslovește; și acoloa așteaptă de vine și Domnul; și după ce sărută și Domnul crucea și Evanghelia, sărută și crucea ce ține Mitropolitul în mâna sa, cum și Mitropolitul sărută crucea cea din mâna Domnului, făcând amândoi și sărutarea cea duhovnicească și obicinuită, asupra căreia sărutări, îndată se face mare șanlic¹⁾ cu slobozirea tunurilor și cu focul mărunț și începe și mehterhaneaoa²⁾, și Domnul merge la scaunul său. Iară Mitropolitul rămâne tot pe loc până face sărutare și cu beizadelele, și apoi merg și Mitropolitul și

1) V. nota 3 dela pag. 184.

2) V. nota 1 dela pag. 155.

beizadelele la scaunele lor. Iară de se vor întâmpla niscareva arhieriei, adecă Mitropolitii mari de eparhii alese, musafirii, la sărutarea crucii și a Evangheliei, ei merg după Mitropolitul țării și apoi merge Domnul. Și iarăși când se va întâmpla vre un Patriarh, după Patriarhul merge Mitropolitul țării, apoi Mitropolitii musafiri și apoi Domnul; după Domn beizadelele și după dânșii arhieriei ceilalți, episcopii și egumenii. După oamenii bisericești merg toți boierii, dela vel logofăt până la cei mai mici, toți pe rânduială, și întâiu merg de sărută sfânta Evanghelie; și apoi merg la Mitropolitul de sărută crucea și fac și sărutare, apoi la Domn și la beizadele; și apoi se întorc către arhieriei și egumeni, sărutând crucile ce țin în mâna lor, fac și sărutarea cea frățească și merge fieștecarele de șeade la rânduiala lui, făcând sărutarea cea obicinuită la șireagul boieresc până la rândul său, și la rândul său adunându-se, stă acolo. Și după ce se face sărutare de către toți, îndată Domnul cu Mitropolitul merg la biserică săvârșindu-se sfânta liturghie de însuși Mitropolitul cu arhieriei și cu egumenii ce sânt rânduiți. Eșind Domnul din biserică, merge la spătare și șeade în domnescul scaun; mai pe urmă vine și Mitropolitul cu arhieriei; cu

egumenii și cu toți boierii, și după ce intră în spătărie și fac plecarea cea obișnuită, șed toți pe rânduială, dându-li-se vutcă, confeturi și cafeă. După aceea iarăși cu toții merg și la Doamna și la beizadele, și acolo încă li se dă cafeă; și de nu este masă, nezăbovind Domnul, merge înăuntru la harem și boierii pe la gazdele lor. Este și acest obicei: de este și masă, Domnul după cafeă merge înăuntru, iară Mitropolitul cu ceilalți arhieri și cu boierii merg pe la casele lor și la vremea mesii, la câte ceasuri li se poronțește, se află iarăși cu toții la Curte. La opt ceasuri din zi iară este obicei să se afle toți boierii la curte; și ieșind Domnul la biserică la slujba cea obicinuită de seară, ce se chiamă a doua înviere, când sărută crucea și Evanghelia, se slobod iarăși toate tunurile și începe și mehterhaneaoa. Și după ce ies din biserică și merg în spătărie, se dă dulceți, cafeă, la Domn și la toată boierimea; după cafeă merge Domnul înăuntru și boierii pe la casele lor. A doua zi, luni, eră vechiu obicei, care s'a urmat și până la Grigore-Vodă. că vrând Domnul ca să facă oarecare glume cu boierii, nu dă răspunsul de cu seară pentru vremea bisericii către nimenea, și Domnul se sculă de noapte și ieșea la biserică și câți boieri

nu se aflau în biserică, rânduia boiernași de mergeau pe la gazdele lor și le luă câte un cal și-l aducea la grajdul domnesc. Și tot într'această zi eșind Domnul din biserică, toate rufeturile ¹⁾ aștern pe gios, dela ușa bisericii și până la ușa spătăriei, năfrămile lor; iară în spătărie și la ușa spătăriei în divanul mic se aștern de copii din casă covoare, și înaintea Domnului mergând vel vist. dă bacșișurile; dară la partea slujitorească se rânduiesc bacșișurile dela visterie cu catastif domnesc. Deci, după ce intră Domnul în spătărie și șeade în scaunul domnesc și Mitropolitul cu arhieriei de fac cu Domnul iarăși sărutarea sfântei Invieri, cum și boierii toți pre rânduială merg de sărută mâna Domnului, făcându-se șănlâc cu slobozirea tunurilor și mehterhaneaoa încă zice dinăuntrul Curții. Și după vutcă, confeturi și cafea, g. logofăt îndată aduce pe dascăli cu ucenicii lor în spătărie de spun engomiile ²⁾ către Domn, spre lauda și bucuria sărbătorii luându-și și bacșișul lor după cum s'au arătat mai sus. După săvârșitul engomiilor, Mitropolitul cu arhieriei și cu boierii cei mari merg la Doamna și la beizadele asemenea,

1) V. nota 2 dela pag. 147.

2) V. pag. 178.

făcând sărutarea sfântei Invieri; și îndată după aceasta boierii merg pe la casele lor, dându-li-se întru această zi volnicie ¹⁾ la Curte să nu vie, odihnindu-se și bucurându-se fiește carele la casa lui și cu ai săi. Tot într'această zi au fost obiceiul de se udă cu apă și se trăgea la vâi cu apă unii pe alții, și mai în toate breslile eră această obicinuință, până la vremea domniei lui Antiohie-Vodă (care obiceiul până acmă la Țara-Românească se păzește și se și urmează, a doua zi după Bobotează în ziua sfântului Ioan). Și cum s'au purtat cuvântul din oamenii bătrâni, cum că boierii îndrăzniau a zice și Domnului că-l vor trage în vale, și pe acei ce-i trăgeau la vale ca să le toarne coafe de apă din cap, ei se împăcau cu trăgătorii, unii dându-le vedre de vin, alții paște și ouă, și mai vârtos femeile se adunau la un loc câte douăzeci, treizeci și trăgeau pe bărbați; iară din zilele lui Antiohie-Vodă, din pricinile trasului în vale, au născut gâlcevi foarte mari și s'au și omorât câțiva oameni; și atuncea din poronca domnească s'au tăiat ca nici de cum obiceiul acesta să nu mai fie (măcar că femeile așa oareși-ce tot îl țin). A treia zi după Paști, vin toți egumenii

1) Permisilune.

greci, de se închină Domnului cu sfânta Înviere, aducând și pocloane câte un miel; și tot într'această zi, sau a patra zi, au fost obicei vechiu, de ieșiă Domnul afară cu tot alaiul de slujitorime și cu toată boierimea mari și mici, la halcă ¹⁾, ori în șesul Bahluiului, ori la Copou, scoțându-se toți cai domnești; și șezând Domnul la saivant ²⁾ și boierii pe scaune, pe cine din boieri rânduia Domnul, încălecă pe cal domnesc și se slobozia cu sulita asupra halcalei (care sulite sânt aduse din țara ungurească; acolo se fac într'adins pentru această treabă), cu zicături de mehterhanea și care luă halcaoa în replegiunea calului, venea de se închină Domnului și-i sarută mâna și poala; și celor mai mari boieri li se dăruiau de către Domn câte o lastră ³⁾ sau canavață ⁴⁾ cu fir și un postav, celor mai de gios postaji și atlaze, iară celor mai mici postaji; fiește-căruia se dà darul Domnului după cinstea sa, petrecând întru acea zi și cu alte chipuri de glume, pentru bucuria sărbătorii. Iară Joi întâiu după Paști este obicei vechiu de se face osfeștanie, care până acmă se păzește, a-

1) V. nota dela pag. 27.

2) V. nota 4 dela pag. 149.

3) Țesătură scumpă, de mătase.

4) Ștoia de lână.

decă iasă Domnul după liturghie (însă de nu este vremea împotrivă), care osfeștanie se face de însuși Mitropolitul țării; une ori când este secetă, ori la șesul Bahluiului, ori la Păcurariu, dară în vremele cele bune, în medanul Curții despre scara cea mare, sau din lăuntrul Curții, unde câte odată ieșă și Doamna cu toate giupâne-sele supt saivant; și acolo fiind adunați Mitropolitul, arhierii cu egumenii și cu preoții din lași, aducându-se și sfintele icoane, se săvârșește osfeștaniea, și la vremea cea obișnuită merge Domnul, Doamna, beizadelele și toți arhierii, egumenii și toți boierii de sărută crucea și icoanele după rânduiala ce s'a arătat mai sus.

Fost-au obiceiul vechiu mai'nainte, de ziua Paștilor, la toți boierii dela vel logofăt până la vel comis, aveau dar dela Domn câte un postav mahut și câte un atlas florentin, de li se trâmiteau pre la gazdele lor, și giupâneselor câte o taftă cu fir de cele grele, care se socotia dar din partea Doamnei, și la toți boiernașii curții și slugile Domnești postaji suptiri și atlaze, și tafti; și la toți zapcii partea slujitorească: vel căp., porușnicul, bașbulucbaș¹⁾ de Curte, bașbulucbaș al doilea, căp. de dră-

1) V. nota 1 dela pag. 170.

gani, stolnicul de căzaci, căp. de vânători, başbulucbaş hătmănesc, başbulucbaş agesc postaji suptiri şi taftă de dulămi, iară altor bulucbaşi hătmăneşti şi ageşti li se dau numai postaji, şi la toată partea slujitorească, adecă la patru steaguri a Curţii, la care au fost obiceiul ca să se afle câte treizeci şi trei de oameni la un steag cu zapcii lor şi vânătorii ce se făcuse până la o sută de oameni, carii se purtau cu haine roşii şi în bărăţi¹⁾ arnăuţeşti, tuturor acestora li se dau postaji groase, şi la fieşte-care steag se da postav tot de o floare. Însă două steaguri a vânătorilor mai'nainte vreme n'au fost, ca să se afle zvoritură²⁾ în Curtea domnească şi să ia strae dela domnie, fără numai eră un vătav de vânători, carele era şezător la ţară şi aveă în seama lui douăzeci-treizeci de oameni vânători, ţărani, fiind purtători de grija vânatului de treaba domniei, având scuteală de bir. Iară la domnia lui Grigore-Vodă, în vremea ce au fost agă Enachi, fiul lui Constantin Ipsilanti Hatmanul, din poronca domniei, au făcut acele două steaguri de vânători, având zapcii căpitani; şi au mai făcut şi alte steaguri iară o sută de oa-

1) Căciull.

2) Comp. nota 4 dela pag. 158.

meni, ce s'au numit Roșii, având zapciu pe polcovnicul; și îmbrăcăminteă acestor slujitori eră în seama agai, de se găteau străiele lor a tuturora și comănacile; care liește-care comănac avea câte o slovă însemnată, care de ce steag este. Și în Joia cea mare a sfântelor patini, după liturghie sau mai vârtos după prânz, însuși Domnul eșia la un loc de bună priveală unde socotia, de făcea căutare la toată slujitorimea, strigându-i cămărașul de isvoade pe isvod și ei mergând pe rânduială, întâiu zapcii, apoi slujitorii, cu puștele a-mână, sloboziau pușca trecând, și a căruia nu-i lua pușca foc se rălea dela isvod; care era bătrân, la vârstă neputincios, se ierta dela slujbă, dându-i cămărașul de isvoade cartea Domnului, să fie scutit de bir. Și întâiu se petreceau simenii¹⁾ de Curte, apoi vânătorii, apoi simenii hătmănești, cu zapcii lor și dărăbanii, carii sânt în seama căp. de dărăbani și toată slujitorimea ce lua haine dela domnie. Atuncea, la căutare, trebuia să se afle toți îmbrăcați în hainele cele nouă. Încă această rânduială de gătirea straelor cu cheltuiala domniei numai la vremea lui Grigorie-Vodă au fost; iară la Domnii cei mai vechi, li se dau numai postaji și ei își

1) V. nota dela pag. 50.

găteau hainele; dară dela domnia a doua a lui Constantin-Vodă Mavrocordat, s'au făcut și steagul arnăuților și apoi aceștii au intrat la slujbele cele mai de trebuință a Domnilor, carii sânt în seama hatmanului. Iară când au născut mucarelel ¹⁾, s'au tăiat acele cheluieli de podoabele Paștilor, prea puțin urmându-se.

(Gheorgachi).

1) Obiceiul de a se da de poartă, în fiecare an sau la trei luni, confirmarea în domnie, ceea-ce aducea multe cheltueli din partea Domnului.

C U P R I N S U L

Evenimente, starea țărilor în trecut, figuri istorice.

	Pag.
Descălecatul Țării Românești	9
Descălecatul Țării Moldovei	13
Domnia lui Alexandru-cel-Bun	15
Ștefan-cel-Mare	17
Lupta lui Ștefan-cel-Mare cu Turcii la Podul- Înalt	17
Lupta lui Ștefan-cel-Mare cu Turcii la Va- lea-Albă	22
Dumbrava-Roșie	24
Legenda despre Mănăstirea Putna	25
Daniil Sihastru	26
Aprodul Purice	29
Movila lui Purcel	30
Clădirea bisericii dela Curtea-de-Argeș în timpul domniei lui Neagoe	31
Petru Rareș	33
Despot-Vodă	34
Bogdan IV	37
Lupta lui Ion-Vodă-cel-Cumplit cu Turcii la Cahul	38
Petru Șchiopul	42
Moartea lui Mihai-Viteazul	44
Radu Mîhnea	46
Constantin Movilă	55

Gaspar Grațiani	51
Miron Barnovschi	52
Luptele lui Matei Basarab cu Vasile Lupu	54
Venirea la domnie a lui Gheorghe Ștefan	59
Venirea lăcustelor	63
Eustratie Dabija	64
Iliaș III, Alexandru	65
Gheorghe Duca	66
Șerban Cantacuzino	68
Nicolae Mălescu	70
De cometa, steaua cea mare ce s'a ivit pre cer în zilele Ducăi-Vodă	73
Dimitrie Cantacuzino	74
Foamete pe vremea lui Dimitrie Cantacuzino	76
Constantin Cantemir	78
Omorârea lui Miron Costin și a fratelui său, Velicico	79
Lăcuste și foamete pe vremea lui Constan- tin Brâncoveanu	82
Pentru zidiri ce au făcut Măria sa Constan- tin Brâncoveanu ș. a.	84
Moartea lui Constantin Brâncoveanu	86
Antioh Cantemir	89
Mihail Racoviță	90
Venirea lăcustelor pe vremea lui Mihail Ra- coviță	92
Lupta Suedezilor cu Rușii la Pultava	93
Lupta dela Stănilești între Turci și Ruși	98
Ștefan II Cantacuzino	102
Starea Moldovei sub Mihail Racoviță	104
Nicolae Mavrocordat	106
Secetă pe vremea lui Ioan Mavrocordat	108
Nicolae Mavrocordat (a doua domnie 1719-1739)	109
Ciumă sub Nicolae Mavrocordat	110
Sfințirea Mănăstirii dela Văcărești	111
Foc în Iași pe vremea lui Mihail Racoviță	112
Grigore Ghica	114

Starea Moldovei sub Constantin Mavrocordat (1733—1735)	118
Grigore Ghica (a doua domnie 1735—1741)	123
Constantin Mavrocordat	128
Secetă și lăcuste în a treia domnie a lui Constantin Mavrocordat în Moldova	130
Grigore Alexandru Ghica	133
Domnia lui C. Hangerlău	134
A doua domnie a lui Alexandru Moruz	136
Domnia lui Mihail Șutu	140
Alexandru Șutu	144
Din timpul Zaveriei	150

Dregătorii vechi, obiceiuri, etc.

Dregătorii	154
Teremonia domniei nouă, când vine Domnul în scaun	162
Așezarea în scaun a lui Constantin Brâncoveanu	169
Obiceiul și orânduiala Divanului în ce chip se urmează	171
Primirea la Curtea lui Brâncoveanu a trimisului englez Paget	174
Logodna fiicei lui Radu Leon	175
Nunta fiicei lui Gheorghe Duca	177
Nunta fiicei lui Neculai Mavrocordat	178
Immormântarea mamei lui C. Brâncoveanu	180
Obiceiul teremoniilor ce se fac în ziua de agiunul Nașterii Domnului	181
Teremoniile ce sânt obicinuite de se fac la ziua Agiunului și a Sf. Botez	193
Obiceiul ce se face la ziua învierii Domnului Hristos	201

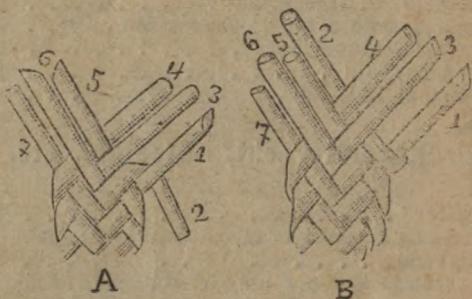
BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

Curs practic de Lucru manual

ALCĂTUIT DE

FL. ILIOASA (Invățător)

Cu a cărui publicare credem că s'a adus un
real și simțitor serviciu școalei și populației în genera

Cei ce predau și cei ce se ocupă cu lucrul manual, vor găsi în cursul acesta o călăuză sigură în tot ceea ce privește descrierea tehnică a celor mai principale specialități a lucrului manual, cu indicarea uneltelor, materialelor și procedeele celor mai raționale. Cititorul va mai găsi o mulțime de rețete practice, referitoare la înălbitul, coloritul, lustruitul și alte operațiuni finale la cari sunt supuse materialele prime ca și obiectele, pentru obținerea unui aspect cât mai estetic. Pentru a da o idee de bogăția materialului cuprins în acest volum, cităm o parte din titlurile capitolelor : împletituri de pae, obiecte confecționate din împletituri, țesături de pae, împletituri de papură și obiecte lucrate din papură. pălării, geamantane, coșuri, împletituri de nuele, cartonage, lucrări de hârtie, etichete, legatul cărților, tâmplărie, lucrări în lemn, sculpturi, traforagiul, pirogravura etc. Expunerea e făcută cu o deosebită pricepere, așa încât poate fi înțeleasă de oricine, chiar și de copiii din clasele primare.

Textul, care are aproape 180 de pagini și e însoțit de 60 de figuri explicative, bine reușite, se găsește în numerele 446 și 447 bis ale „Bibliotecii pentru toți”
Prețul acestei cărți este : 18 lei.

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

BUNA CUVINȚĂ

SAU

Cum trebuie să se poarte omul în
toate ocaziile vieții

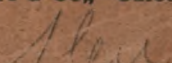
un prea frumos volum de peste 300 pag.

Viața cere multe. *Ca să reușești trebuie să știi să te porți.* Câți trec pe lângă fericire și, pentru că au părut stângaci și lipsiți de educație, viața îi înlătură din drumul înflorit, pe care porniseră.

Să știi să te porți,—*iată știința cea mare a vieții.* Poți să ai toate calitățile sufletești și ale inteligenței, ele nu vor prețui nimic, dacă nu se vor înfățișa sub aspectul celei mai desăvârșite *bunecuvințe.* Aceasta în primul rând se învață. Prejudecățile sociale și uzul au introdus o mulțime de reguli, fără de cari ești pierdut. Ori cât le-ai ști, trebuie să ți le amintești din când în când, și să le controlezi, pentru că se poate să le fi uitat, și să le fi schimbat puțin.

Cartea *D-nei Alina G...* învață pe toată lumea arta aceasta mare: „Să știi să te porți.”

Comăndele se fac pe adresa *Librăriei Editoare „UNIVERSALA”, ALCALAY & Co.,—Calea Victoriei 27, București.*

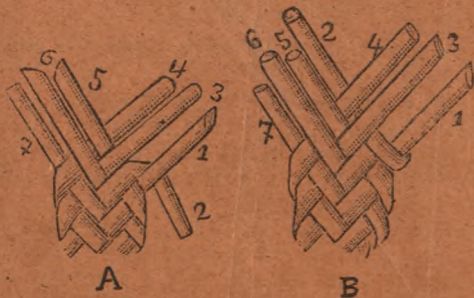
BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

Curs practic de Lucru manual

ALCĂTUIT DE

FL. ILIOASA (Invățător)

Cu a cărui publicare credem că s'a adus un
real și simțitor serviciu școlii și populației în general

Cei ce predau și cei ce se ocupă cu lucrul manual, vor găsi în cursul acesta o călăuză sigură în tot ceea ce privește descrierea tehnică a celor mai prietenoase specialități a lucrului manual, cu indicarea uneltelor, materialelor și procedurilor celor mai raționale. Cititorul va mai găsi o mulțime de rețete practice, referitoare la înălțimea, coloritul, lustruirea și alte operațiuni finale la cari sunt supuse materialele primare ca și obiectele, pentru obținerea unui aspect cât mai estetic. Pentru a da o idee de bogăția materialului cuprins în acest volum, cităm o parte din titlurile capitolelor: împletituri de paie, obiecte confecționate din împletituri, țesături de paie, împletituri de papură și obiecte lucrate din papură, pălării, g-amantane, coșuri, împletituri de nule, cartonaje, lucrări de hârtie, etichete, legatul cărților, tâmplărie, lucrări în lemn, sculpturi, traforagiul, pirogravura etc. Expunerea e făcută cu o deosebită pricepere, așa încât poate fi înțeleasă de oricine, chiar și de copiii din clasele primare.

Textul, care are aproape 180 de pagini și e însoțit de 60 de figuri explicative, bine reușite, se găsește în numerele 446 și 447 bis ale „Bibliotecii pentru toți”. Prețul acestei cărți este: 18 lei.